

සසර හතු දැක නිවහට

01

1.1 සසර හා සසරේ හයානකකම

මෙම සෑම දෙනාට ම තේරුම් ගැනීමට පහසු වන ආකාරයේ තරමක සරල ධර්ම දේශනාවක් ඉදිරිපත් කිරීමට යි අද බලාපොරොත්තු වන්නේ. මෙම ධර්ම දේශනාව පැවැත්වීමට අදහස් කරන්නේ අනමතග්ග සංයුත්තයේ තිබෙන,

“අනමතග්ගෝයං භික්ඛවේ සංසාරෝ, පුබ්බාකෝටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජා නීවරණානං සත්තානං තණ්හා සංයෝජනානං සන්ධාවිතං සංසරතං”

කියන පාඨය පාදක කර ගෙන. 'අවිද්‍යාවෙන් වැසුණු, තණ්හාවෙන් බැඳුණු සත්වයා නිමක් නැතිව ඉපදෙමින් මැරෙමින් ගමන් කරමින් පැමිණෙන පූර්වාත්තය පණවන්නට බැහැ, දිස්වන්නේ නැහැ' කියන එක යි එහි සාමාන්‍ය අදහස.

මෙම අනමතග්ග සංසාරය ගැන එතරම් පැහැදිලි අවබෝධයක් බොහෝ දෙනකුට නැහැ. ඉතා සරල වුවත්, ඒ පැහැදිලි අවබෝධයක් නැතිකම නිවන් ලැබීම සඳහා, විශේෂයෙන්ම දුක්ඛ සත්‍යය අවබෝධ කර ගැනීම සඳහා බාධකයක් වනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේට හැකියාව තිබෙනවා එක මොහොතක දී කල්ප සිය-දහස් ගණන්

ඇත වුවත් එක් අයකුගේ පෙර භවයන් බැලීමට. එවන් බුදුරජාණන් වහන්සේ මුළු ජීවිත කාලයම වෙන කිසිදු වැඩක් නො කර එක් පුද්ගලයකුගේම පෙර භව බල බලා, බල බලා වැඩ සිටියත්, බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ජීවිත කාලය නිම වී යන නමුත්, තවත් බලන්නට ඒ පුද්ගලයාගේ පෙර භව තිබෙනවා. ඒක නිසා තමයි 'පුබ්බාකෝටි න පඤ්ඤායති' පූර්වාන්තය, පටන් ගත් ස්ථානය දකින්නට බැහැ, පණවන්නට බැහැ කියලා වදාළේ.

කල්පය

1.2 කල්පයක් යනු කොපමණ දීර්ඝ කාලයක් දැයි හඳුනාගන්න.

අතීත සංසාරයේ කාල පරිච්ඡේදය බොහෝ විට ප්‍රකාශ කරන්නේ 'කල්ප' වලින්. ඒ වචනය මේ අයට නිතර අහන්නට ලැබෙන හුරු පුරුදු එකක්. නමුත් කල්පය කියන්නේ කොපමණ නම් දීර්ඝ කාලයකට ද කියන කරුණ පිළිබඳව එතරම් අවබෝධයක් සමහර බෞද්ධයන් තුළ නැහැ. බුදුරජාණන් වහන්සේ කල්පය කියන කාල පරිච්ඡේදය විස්තර කරන්නේ උපමා වලින්. වෙනත් ආකාරයකින් එය විස්තර කරන්නට හැකිකමක් නැති නිසයි උන්වහන්සේ එය උපමා වලින් දක්වනු ලබන්නේ.

යොදුන් 84,000 ක් උස ඇති මහාමේරු පර්වතය දවසකට වරක් පමණක් රෙදි කැල්ලකින් පිස දමුවොත්, ඒ මහා පර්වතය ගෙවී ගියත්, කල්පය ගෙවෙන්නේ නැහැ කියලා

බුදුරජාණන් වහන්සේ වරකදී ප්‍රකාශ කොට වදාළා. යොදුනක් කියන්නේ සැතපුම් 16 ක්. කිලෝ මීටර් වලින් නම් කි. මී. 25 ක් පමණ. මේ උපමාවේ දක්වා ඇති වචන මාත්‍ර වලට පමණක් සීමා වී සිටින්නේ නැතිව, නිකං හිතලා බලන්න, සැතපුම් 16 ඒවා 84,000 ක් උස ගල් පර්වතයක් කියන්නේ කොපමණ නම් උස එකක් ද, එවැනි ගල් පර්වතයක් දවසකට එක් වරක් පමණක් රෙදි කැල්ලකින් පිස දමුවොත්, ඒ පිසදීම නිසා එය ගෙවිලා යන්නට කොච්චර නම් කාලයක් ගත වෙනවා ද කියලා. ඒ කාලයටත් වඩා බොහෝ වැඩි යි කල්පයක ඇති කාල සීමාව.

තවත් වරක දී වදාළා, "සැතපුම් 16 ක් දිග, සැතපුම් 16 ක් පළල, සැතපුම් 16 ක් උස මහා ඝන ගල් පර්වතයක් අවුරුදු 100 කට එක් වරක් පමණක් කසී සළුවකින් - කසීසළුව කියන්නේ ඉතාමත් ම සිනිඳු රෙදි කැල්ලක් - පිහදානවා නම්, ඒ ගල් පර්වතය ගෙවී ගියත් කල්පය ගෙවෙන්නේ නැහැ" කියලා. එවැනි විශාල ඝන ගල් පර්වතයක් නො වෙයි, ගඬොල් කැටයක් අරගෙන ඒක තෙමෙන්නේ නැති තැනක ආරක්ෂිතව තබලා අවුරුදු 100 කට වරක් ඒක රෙදි කැල්ලකින් පිස දමීමොත්, ඒ ගඬොල් කැටය සම්පූර්ණයෙන් ම නැක්කට ම නැතිවී ගෙවිලා යන්නට කොපමණ නම් කාල පරිච්ඡේදයක් යයි ද කියලා හිතලා බලන්න. ඒක එහෙම නම්, එවැනි ගල් පර්වතයක් එලෙසින් ගෙවී යාමට කොපමණ නම් කාලයක් ගතවෙයි ද? එතකොට කල්පයක් කියන්නේ කොයිතරම් නම් අති දීර්ඝ කාලයක් ද කියලා තරමක් දුරට හෝ මේ අයට අවබෝධ කර ගන්නට පුළුවන්. මේක දැන් තේරුම් ගන්නට බලන්න.

බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළා, "මේ සංසාරයේ මේ දක්වා ගෙවී ගොස් ඇති කල්ප ප්‍රමාණය මහණෙනි, කියන්නට

බැරි කරමි” කියලා. ඒ සඳහා උන්වහන්සේ උපමාවක් වශයෙන් දක්වන්නේ මේ මහ පොළවේ වැලිකැට යම්තාක් තිබෙනවා ද, ඒ වැලිකැට ප්‍රමාණයට වඩා වැඩි ප්‍රමාණයක් කල්ප ගෙවී ගොස් තිබෙන බව. කොයිතරම් නම් දීර්ඝ කාලයක් තිස්සේ ද අපි මේ සංසාරය පුරා දුක් විඳිමින්, දුක් විඳිමින් මේ පැමිණෙන්නේ ?

1.3 එක ම මවකගෙන් බොන ලද කිරි ප්‍රමාණය සාගර ජලයට වඩා වැඩි යි.

මේ තරම් දීර්ඝ සංසාරය පුරා ගමන් කරන අවිද්‍යාවෙන් වැසී ගිය, ඒ වගේම තණ්හාවෙන් බැඳුණු සත්වයා මෙසේ ගමන් කරන කාලය තුළ දී එක් මවකගෙන් පමණක් බොන ලද කිරි ප්‍රමාණය එකතු කළා නම් එහෙම, මහා සාගරයේ ජලයට වඩා ඒ කිරි ප්‍රමාණය වැඩි යි කියලා උන්වහන්සේ වදාළා.

‘මහා සාගරය’ කියන කොට මේ අයට සමහර විට සිහි වෙන්නේ වෙරළකට ගියාට පස්සේ දිස්වන මහ මුහුද. එහෙම නො වෙයි ඉන්දියන් සාගරය, පැසිෆික් සාගරය, අත්ලන්තික් සාගරය වැනි ඒ මහා සාගර සියල්ලේ ම තිබෙන ජලයට වඩා, එක ම මවකගෙන් බොන ලද කිරි ප්‍රමාණය වැඩි යි කියල යි උන්වහන්සේ වදාළේ.

එක මවකගෙන් එක් ජීවිතයක් තුළ දී බොන්නේ කොච්චර සුළු කිරි ප්‍රමාණයක් ද ? එතකොට මහා සාගර ජලය ඉක්මවා යන කිරි ප්‍රමාණයක් බිමට අපි කිරි බී වැඩෙන සත්වයන් වශයෙන් පමණක් කොපමණ නම් වාර ගණනක් ඉපදී තිබෙනවා ද ? මෙම කරුණ තවත් බරපතල වශයෙන්

අපට පෙනෙන්නේ උන්වහන්සේ විසින් වදාළ ‘තමන්ට මව වෙච්චි නැති කිසිවෙක් ලෝකයේ නැහැ’ කියන කරුණ සමඟ සිතා බලන විට. මනුෂ්‍ය ලෝකය ගැන පමණක් සිතා බැලුවත්, මනුෂ්‍ය ලෝකයේ කොච්චර මිනිසුන් සිටිනවා ද, කොච්චර තිරිසන් සතුන් සිටිනවා ද, කොච්චර අමනුෂ්‍යයන් සිටිනවා ද, මේ සෑම සත්වයෙක් ම අපේ ‘මව’ වෙලා ඉපදිලා තිබෙනවා. සෑම පිරිමි සතෙක් ම සංසාරයේ ගැහැණු සතෙක් වෙලත් ඉපදිලා තිබෙනවා, ඒ වගේම සෑම ගැහැණු සතෙක් ම පිරිමි සතෙක් වෙලත් ඉපදිලා තිබෙනවා.

මේ කරුණු බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාරන්නේ සංසාරයේ කොතරම් නම් දීර්ඝ කාලයක් තිස්සේ කොයිතරම් නම් ප්‍රමාණයක් නැවත නැවත ඉපදී ඉපදී දුක් විඳි විඳා මේ සත්වයා ගමන් කරනවා ද කියන කරුණ පෙන්වා දීම සඳහා.

දැන් කල්පනා කරලා බලන්න, එක ම මවකගෙන් බීපු කිරිවල ප්‍රමාණය මේ මහා සාගර ජලයට වඩා වැඩි නම්, ඒ වගේම මේ ලෝකයේ අපට ‘මව’ වෙච්ච නැති කිසිම සත්වයකුවත් නැත්නම්, කොයිතරම් දීර්ඝ කාලයක් පුරා ද අපි මෙලෙසින් සසරේ දුක් විඳි විඳා, දුක් විඳි විඳා පැමිණෙන්නේ කියලා. ඒක තමන්ට ම අවබෝධ වෙන්නට ඕනෑ තරමක් දුරට හෝ.

“මහණෙනි, මේ මහා ජම්බුද්වීපයේ තිබෙන සියලුම කොළ වර්ග, අතු රිකිලි, තණකොළ වර්ග, කෝටු කැලි වගේ දේවල් එකතු කරලා අඟල් 4 ක ප්‍රමාණයට මේ සියල්ලම කපලා, මේ එක කැල්ලක් අරගෙන ‘මේ මගේ කලින් හිටපු අම්මා’ කියලා ඒක පැත්තකට දානවා, ‘ඊට පෙර හිටපු අම්මා මෙය’යි කියලා තවත් කැල්ලක් පැත්තකට දානවා,

මේ විධියට ඒ එක එක කැලි ඉවත්කරගෙන ඉවත්කරගෙන ගියොත් ඒ කැලි සියල්ල ම ඉවර වෙනවා, තවත් ඉතිරිව සිටිනවා ඇත අතීතයේ හිටපු මව්වරු” කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ එක් අවස්ථාවක දී වදාළා.

1.4 අපට පියකු නො වුණ කිසිම සත්වයෙක් නැහැ.

ඒ වගේම උන්වහන්සේ දක්වනවා, “අපට පියකු වෙච්චි නැති කිසිම පුද්ගලයෙක් මේ ලෝකයේ නැහැ” කියලා. ‘මේ මහා පොළවේ පස් කොයිතරම් තිබෙනවා ද, ඒ සියලුම පස් දෙඹර ඇටයක් පමණ සුළු ප්‍රමාණයකට ගලී කළොත් - දෙඹර ඇටය කියන එක තේරෙන්නේ නැත්නම්, අපි හිතමු කඩල ඇටයක් තරමට මේ පස් ගලී කළොත් - කොච්චර පස් ගලී ප්‍රමාණයක් තිබෙච්චි ද, ඒවා ‘මේ මගේ කලින් ආත්මයේ පියා, මෙයා ඊට පෙර ආත්මයේ පියා’ කිය කියා ඒ පස් ගලී ප්‍රමාණය පැත්තකට දමමොත්, පස් ගලී ඉවර වෙනවා, තවත් පියවරු බලන්නට සිටිනවා’ කියලා උන්වහන්සේ වරක දී ප්‍රකාශ කොට වදාළා.

මෙලෙසින්ම උන්වහන්සේ වදාළා, “නුඹලාට සහෝදරයන් වෙච්චි නැති කිසිවෙක් ලෝකයේ නැහැ; සහෝදරියන් වෙච්චි නැති කිසිවෙක් නැහැ; දුවෙක් වෙච්චි නැති, පුතෙක් වෙච්චි නැති කිසිවෙක් නැහැ” කියලා.

1.5 සියලු සත්වයන්ට මෙම ක්‍රියා, කරුණාව පතුරුවන්න.

මේ කරුණ පැහැදිලිව ම අපට අවබෝධ වෙනවා නම්, අපට පුළුවන් සියලුම සත්වයන් කෙරෙහි කරුණාව පතුරුවන්නට, මෙම ක්‍රියා පතුරුවන්නට. ඒ වගේම වෛර සිත් නිරායාසයෙන්ම ඉබේම වාගේ සිතින් අයිත්තර ගන්නටත් පුළුවන්. ‘පෙර ආත්මවල හිටපු මව්වරුන් පියවරුන් අපට මේ හමුවන්නේ; දුවරුන්, පුත්තුන් හමුවන්නේ’ කියන අදහස හිතට කා වැදෙනවා නම්, ලෝකයේ සිටින සියලුම සත්වයන් කෙරෙහි අපට පුළුවන් පහසුවෙන් ම කරුණාව, මෙම ක්‍රියා පතුරුවන්නට ‘සියලු සත්වයෝ සුවපත් වෙත්වා, සුවපත් වෙත්වා....., සියලු සත්වයෝ දුකින් මිදෙත්වා, දුකින් මිදෙත්වා.....’ කියලා. කිසිම ගැටීමක් නැතිව ඒ මෙම ක්‍රියා කරුණා සිත් පතුරුවන්නට පුළුවන්. එම නිසා ලෝකයේ සිටින සියලුම සත්වයන් ඒ ආකාරයෙන් අපි දකිනවා නම්, අපට ඒක සිතේ විශාල අධ්‍යාත්මික අභිවර්ධනයක් ඇතිකර ගැනීම සඳහාත් රුකුල් දෙන කාරණාවක් වෙනවා.

1.6 සසරේ හැඬූ කඳුළු, විඳි දුක් ..... එකම මවක් මැරුණට පසුව හැඬූ කඳුළු සාගර ජලයට වඩා වැඩි යි.....

- මේ තරම් දීර්ඝ සංසාරය පුරා අපි ගමන් කරමින් පැමිණෙන විට, උන්වහන්සේ ප්‍රකාශ කරනවා, “එක ම මවක් මැරුණට පසුව හැඬූ කඳුළු එකතු කළා නම් මහණෙනි, මේ මහා සාගර ජලයට වඩා ඒ කඳුළු වැඩි” යි කියලා. එක ජීවිතයක දී මවක්

මැරුණාට පසුව හඬන විට යන කඳුළු ප්‍රමාණය කොපමණ ද; එක ම මවක් වෙනුවෙන් හඬපු කඳුළු මහා සාගරයේ ජලයට වඩා අධික නම් - මා කලින් කීවා අපට මවක් වෙච්ච නැති කිසිම සත්වයෙක් ලෝකයේ නැහැ කියලා - කොයි තරම් දීර්ඝ කාලයක් තිස්සේ ද අපි මෙලෙසින් සසරේ පැමිණෙන්නේ කියලා හිතලා බලන්න. වචන මාත්‍ර වලට පමණක් සීමා වෙලා ඉන්නේ නැතිව, තමන්ගේ සිතින්ම මේවා අවබෝධ කර ගන්න බලන්න.

මෙලෙසින්ම එක ම පියෙක් මැරුණාට පසුව හැඬූ කඳුළු සාගර ජලයට වඩා අධික බව බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළා.

- එක ම සොහොයුරෙක්.....;
- එක ම සොහොයුරියක්.....;
- එක ම දුවෙක්.....;
- එක ම පුතෙක්.....;
- එලෙසින්ම වෙනත් ඥාතීන් මැරුණාට පසුව හඬපු කඳුළු එකතු කලා නම්, ඒ කඳුළු මහා සාගර ජලය ඉක්මවා යන බව බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කොට වදාළා.

මීට අමතරව

- යම් යම් රෝග ව්‍යසන වලට බඳුන් වෙලා.....;

- හෝග ව්‍යසන ආදී විවිධ ව්‍යසන වලට බඳුන් වෙලා හඬන විට ගිය කඳුළු, එලෙසම සාගර ජලයට වඩා අධික බවත් උන්වහන්සේ වදාළා.

මේ සෑම අවස්ථාවකට ම අනන්ත අප්‍රමාණ අසංඛ්‍ය අසංඛ්‍ය වාර ගණන් අපි සංසාරයේ මුහුණ දීලා තිබෙනවා. එතකොට මේ ආදී එක ම කරුණ නිසා පමණක් වුවත් කොච්චර නම් දුකක් අපි විඳලා තිබෙනවා ද කියා තේරුම් ගන්න. ඒ වගේම ඒ සා විශාල මේ සියලුම අවස්ථා වල දී විඳි දුක් එකතු කර බැලුවොත්, අපි කොච්චර නම් අති විශාල දුක්ඛස්කන්ධයක් විඳලා තිබෙනවා ද කියාත් අවබෝධ කර ගන්න. ඒ හැර, ඒ එක් එක් ජීවිත කාල වල දී මෙවැනි දුක් වලට අමතරව, වෙනත් දුක් කොච්චර නම් විඳලා තිබෙනවා ද? සසරෙහි ඇති හයානකකම තේරුම් ගැනීමට මේවා තමා විසින් ම අවබෝධ කර ගැනීම අත්‍යවශ්‍ය යි.

1.7 බෙල්ල කපා මරා දමන විට ගිය ලේ ප්‍රමාණය මහා සාගරයේ ජලයට වඩා අධික යි. හරකුන් වෙලා, උගරන් වෙලා....

මේ දේශනාවට බැස ගැනීමට අවශ්‍ය වන තවත් කරුණක් හෝ දෙකක් කියලා, අපි මේ දේශනාව පටන් ගන්නේ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වුම් කරනවා මෙලෙසින්:

- “මහණෙනි, නුඹලා අතීත සංසාරයේ හරකුන් වෙලා ඉපදුණාට පසුව, බෙල්ල කපා මරණ විට

ගිය ලේ ප්‍රමාණය එකතු කළා නම්, මේ මහා සාගරයේ ජලයට වඩා ඒ ලේ අධික යි;

- උගරන් වෙලා ඉපදුණාට පසුව බෙල්ල කපත් දී පමණක් මැරෙණ විට ගිය ලේ ප්‍රමාණය සාගර ජලය ඉක්මවා යනවා;
- එළුවන් වෙලා.....;
- බැටළුවන් වෙලා.....;
- කුකුළන් වෙලා.....; ඒ වගේ විවිධ සත්වයන් වෙලා ඒ එක එක ජීවිත කාල වල දී බෙල්ල කපත් දී ගිය ලේ ප්‍රමාණය සාගර ජලයටත් වඩා ඉතා අධික”යි.

තව වැදගත් කරුණක් බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුම් කොට වදාළා;

- “මහණෙනි, නුඹලා අතීත සංසාරයේ සොරකම් කිරීම් ආදී විවිධ පාප කර්ම කර අල්ලාගත්තාට පසුව, රාජ්‍ය දඬුවම් වශයෙන් නුඹලාගේ බෙල්ල කපා දමන විට ගිය ලේ ප්‍රමාණය මේ මහා සාගර ජලයට වඩා වැඩි”යි.

කල්පනා කරලා බලන්න ‘උගරන්, හරකුන් වැනි සතුන් වෙලා මැරුණේ බෙල්ල කපත් දී විතර ද, තව කොච්චර නම් වෙනත් ආකාර වලින් මැරුණ ද, එහෙම නම් අපි උගරන් ආදී සතුන් වෙලා කොච්චර නම් වාර ගණනක් ඉපදිලා තිබෙනවා ද’ කියලා. තමා අතීත සංසාරයේ උගරන් වෙලා ඉපදුණු විට, ඔවුන් සියලු දෙනාම එකිනෙකාගේ ඇගේ එකිනෙකා ගෑවෙන සේ සිටුවා තැබුවොත්, මට නම් තේරෙන්නේ, මේ මුලු විශ්වයම ඉඩ මදි වෙයි ඒ උගරන් තැබීමට. එතරම් ම වාර ගණනක් මේ සංසාරයේ අපි උගරන් වෙලාම ඉපදිලා තිබෙනවා.

වෙනත් සතුන් වෙලා ඉපදුණු වාර ගණනුත් මේ වගේ ම යි. කොයිතරම් නම් දීර්ඝ කාලයක් පුරා ද මෙලෙසින් ඉපදෙමින් මැරෙමින්, නැවත ඉපදෙමින් නැවත මැරෙමින්, සසරින් සසරට හවයෙන් හවයට යමින් සසර දුක් විඳ විඳා හවයේ සංක්‍රමණය වන්නේ කියන කරුණ ගැන මේ අය විසින් ම අවබෝධයක් ඇතිකර ගත යුතු යි. එතකොට, තමන්ට තේරෙන්නට ඕනෑ සංසාරයේ තිබෙන හයානකකම. සසරේ තිබෙන හයානකකම තේරෙන්නේ නැත්තේ සසරේ නියම ස්වරූපය තමන්ට අවබෝධ කර ගන්නට නො හැකිකම නිසා.

බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළා,
“ඒවං දීසරත්තං වෝ භික්ඛවේ දුක්ඛං පච්චනුභුතං,
තිබ්බං පච්චනුභුතං, ව්‍යසනං පච්චනුභුතං, කට්ඨි වඩ්ඨිතා”

මේ තරම් දීර්ඝ සංසාරය පුරා නුඹලා මහණෙනි, ‘දුක්ඛං පච්චනුභුතං’ මහා දුක් වින්දා; ‘තිබ්බං පච්චනුභුතං’ අතිශයින් තීව්‍ර වූ දුක් වින්දා; ‘ව්‍යසනං පච්චනුභුතං’ නොයෙක් ආකාර ව්‍යසන වලට බඳුන් වෙලා බොහෝ දුක් වින්දා; ‘කට්ඨි වඩ්ඨිතා’ ඔබලාගේ මළමිනී වලින් මහසොහොන් වැඩි කළා’. කොයිතරම් නම් අසීමිත දීර්ඝ කාල පරිච්ඡේදයක් පුරා ද මෙලෙසින් දුක් විඳගෙන, දුක් විඳගෙන, දුක් විඳගෙන අපි මේ එන්නේ කියන කරුණ අවබෝධ කර ගන්න බලන්න. මේවා වචන මාත්‍ර වලට පමණක් සීමා කර ගන්න එපා.

1.8 ඇයි මේ සසර පුරා ගමන් කරන්නේ ?

එක් අවස්ථාවක දී බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කොට වදාළා,

“වතුන්නං බෝ භික්ඛවේ ධම්මානං අනනුබෝධා අප්පට්චේධා ඒවමිදං දීඝමද්ධානං සන්ධාවිතං සංසරතං මමඤ්චේව තුම්භාකඤ්ච”

‘මහණෙනි, ම...ම..ත්, නුඹලාත් ධර්ම කරුණු හතරක් අවබෝධ නො කළ නිසා, ප්‍රතිචේධ නො කළ නිසා, මේ භයානක සංසාරයේ මෙලෙසින් නැවත නැවත ඉපදී ඉපදී මැරී මැරී මේ ගමන් කරන්නේ’.

“කතමේසං වතුන්නං”? කුමක් ද මේ කරුණු හතර ?

- “දුක්ඛස්ස අරියසච්චස්ස අනනුබෝධා අප්පට්චේධා ඒවමිදං දීඝමද්ධානං සන්ධාවිතං සංසරතං මමඤ්චේව තුම්භාකඤ්ච”
“දුක්ඛාර්ය සත්‍යය පිරිසිඳ දැන අවබෝධ නො කළ නිසා යි, ප්‍රතිචේධ නො කළ නිසා යි මේ තරම් දීර්ඝ සංසාරය පුරා ඔබලාත් මමත් මෙලෙසින් පැමිණියේ;
- “දුක්ඛ සමුදයස්ස අරියසච්චස්ස අනනුබෝධා අප්පට්චේධා ඒවමිදං දීඝමද්ධානං සන්ධාවිතං සංසරතං මමඤ්චේව තුම්භාකඤ්ච”
“දුක්ඛ සමුදය ආර්ය සත්‍යය අවබෝධ කර ගෙන ප්‍රභාණය නො කළ නිසා යි මේ දක්වා මේ සංසාර ගමනේ නිමග්න වෙලා සිටින්නේ;
- “දුක්ඛ නිරෝධස්ස අරියසච්චස්ස අනනුබෝධා

අප්පට්චේධා ඒවමිදං දීඝමද්ධානං සන්ධාවිතං සංසරතං මමඤ්චේව තුම්භාකඤ්ච”

දුක්ඛ නිරෝධ සත්‍යය සාක්ෂාත් කරමින් අවබෝධ නො කළ නිසා යි තවත් මේ සසරේ රැඳී සිටින්නේ;

- “දුක්ඛ නිරෝධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චස්ස අනනුබෝධා අප්පට්චේධා ඒවමිදං දීඝමද්ධානං සන්ධාවිතං සංසරතං මමඤ්චේව තුම්භාකඤ්ච”
දුක්ඛ නිරෝධගාමිනී පටිපදා ආර්ය සත්‍යය අවබෝධ කර ගෙන නිවන් ලැබීමට සුදුසු මට්ටමකට නො වැඩු නිසා යි තවත් මේ සංසාරයේ ගමන් කරන්නේ, ‘මමඤ්චේව තුම්භාකඤ්ච’ මමත් නුඹලාත්. (කෝටිගාම සූත්‍රය)

අතීතයේ පහළ වූ අනන්තවත් බුදුරජාණන් වහන්සේලා මේ චතුරාර්ය සත්‍ය ධර්මයන් දේශනා කරලා, අසංඛ්‍ය ගණන් සත්වයන් සසර දුකින් මුදවා අමාමභ නිවනට පත් කළත්, අප මේ දක්වා තවමත් පැමිණියේ මේ චතුරාර්ය සත්‍ය ධර්මයන් අවබෝධ කර ගන්නට නො හැකි වූ නිසා යි.

අතීත සංසාරයේ ලෝකයේ පහළ වූ බුදුවරුන්ගේ ප්‍රමාණය මෙතෙකැයි කියන්නට බැහැ. අප දන්නේ අටවිසි බුදු පිරිතේ තිබෙන, නැත්නම් බුද්ධ චරිතාපදානවල දක්වෙන බුදුරජාණන් වහන්සේලාගේ නම් ටික පමණ යි.

“අතීත පුබ්බ බුද්ධෙසු - ධම්මරාජා අසඞ්ඛියා මනසායේව භුත්වාන - බුද්ධත්තමභිපක්ථසිං”
බුද්ධ අපදාන පාළියේ බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් ම

වදාල ගාථාවක් මා ඒ ප්‍රකාශ කළේ. 'මහණෙනි, අතීතයේ පහළ වූ අසංඛ්‍ය ගණන් බුදුරජාණන් වහන්සේලා සමීපයේ දී මම මනසින්ම බුද්ධත්වය ප්‍රාර්ථනා කළා' කියන එක යි එහි අදහස. අසංඛ්‍ය ගණන් බුදුවරු ලෝකයේ පහළ වුණා. උන්වහන්සේලා ලෝකයාට ධර්මය දේශනා කළා. පාරමී ශක්තීන් තිබුණ අය උන්වහන්සේලාගේ ධර්මයට අනුව පිළිපැදලා නිවන් දැක සසරින් එතර වුණා.

මේ අය දැන් කල්පනා කරන්න, අපේ බෝධිසත්වයාණන් වහන්සේ දීපංකර පාද මූලයේ දී නියත විවරණ ලබා ගත්තා; අපි එදා දීපංකර බුද්ධ ශාසනයේ දී රහත්භාවය ලැබුවා නම්, සාරාසංඛ්‍ය කල්ප ලක්ෂයක් පුරා මේ දක්වා විඳ විඳ, විඳ විඳ ආපු දුක් එකකවත් අපට නැහැ නේ.

ඉදිරියටත් නිසි මාර්ගයේ ගමන් කර චතුරාර්ය සත්‍ය ධර්මයන් අවබෝධ කර ගන්නට නො හැකි වුණොත්, තවත් බුදුවරු ලෝකයට පහළ වෙයි; ඒ බුදුරජාණන් වහන්සේලා ධර්මය දේශනා කරයි; පාරමී ශක්තීන් තිබෙන අය නිවන් දකියි; අනෙක් අය සංසාරයේ දිගින් දිගටම ගමන් කරයි. මේ අයටත් ඒ දේ සිදු වෙනවා නිසි මාර්ගයක හරියට නිවන් මග ගමන් කළේ නැත්නම්. එම නිසා තමාට හැකි පමණින් හරි චතුරාර්ය සත්‍ය ධර්මයන් අවබෝධ කර ගෙන, කල් නො යවා ම විදර්ශනා භාවනාවක නියැලෙන්නට උත්සාහවත් විය යුතු යි.

1.9 දුක්ඛ සත්‍යය

නිවන් යාමට බලාපොරොත්තු වන සෑම අයකු විසින් ම

අනිවාර්යයෙන්ම දුක්ඛ සත්‍යය ගැන අවබෝධයක් ඇතිකර ගත යුතු යි. මේ අය දුක්ඛ සත්‍යය ගැන බොහෝ ධර්ම දේශනා අහලා ඇති; එවැනි පොත් පත් කියවලා ඇති. එහෙත් දුක්ඛ සත්‍යය ගැන බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කර ඇති සියලුම කරුණු කටපාඩම් කර ගෙන සිටියත්, එලෙසින්ම ඒ කරුණු අන් අයට කියා දෙන්නට පුළුවන්කම තිබුණත්, හිතන්නට එපා තමන් දුක්ඛ සත්‍යය අවබෝධ කර ගෙන සිටිනවා ය කියලා. එහෙම අවබෝධයක් ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙසම ලබා ගෙන තිබුණා නම් මේ වන විටත් මේ අය නිවන් දැකලා. එම නිසා දුක්ඛ සත්‍යය ගැන පැහැදිලි අවබෝධයක් තමා විසින් ම ඇති කර ගත යුතු වෙනවා.

දුක්ඛ සත්‍යය ගැන අවබෝධයක් ඇතිකර ගන්නට පුළුවන් එතරම් ප්‍රඥාවක් නැති කෙනකුට වුවත්. සාමාන්‍ය ප්‍රඥාවකින් වුවත් එය දකින්නට පුළුවන්. අතීත සංසාරයේ ගත කළ කාල පරිච්ඡේදය ගැන මුලදීම මා ප්‍රකාශ කළේ ඔන්න ඔතනට එන්නට; ඒ වගේම කොයිරම් දීර්ඝ කාලයක් තිස්සේ අපි මෙලෙසින් සසර දුක් වින්ද ද කියන කරුණු පෙන්වා දීමට.

1.10 මිනිස් ලොවින් මැරී සුගතියක උපදින්නේ 'නියපොත්තක්' උඩට ගත් පස් ටිකක්' වැනි සුළු දෙනෙක් පමණ යි.

බුදුරජාණන් වහන්සේ එක් අවස්ථාවක දී නියපොත්තක් උඩට පස් ටිකක් අරගෙන පෙන්නලා, හික්ෂු පිරිසගෙන්

විමසුවා, “මහණෙනි, මගේ මේ නියපොත්ත උඩ තිබෙන පස් ටික ද වැඩි, එහෙම නැත්නම් මේ මහා පොළවේ තිබෙන පස් ද වැඩි” කියලා.

හික්කුන් වහන්සේලා පිළිතුරු දෙනවා, “ස්වාමීන් වහන්ස, මේ උපමා දෙක සංසන්දනය කරන්නටත් බැහැ; ඒ තරම් ඉතා සුළු පස් ටිකක් නියපොත්ත උඩ තිබෙන්නේ; අති විශාල ප්‍රමාණයක් තිබෙන්නේ මහා පොළවේ” කියලා. “මෙන්න මෙලෙසින්, නියපොත්ත උඩට ගත්තු පස් ටික තරම් ඉතා සුළු දෙනෙක් පමණ යි මහණෙනි, මනුෂ්‍ය ලෝකයෙන් මැරුණාට පසුව මනුෂ්‍ය ලෝකයේ හරි වෙනත් දිව්‍ය ලෝක වැනි සුගතියක උපදින්නේ” කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ එවිට වදාළා.

මේ කථාව කොයිරම් නම් සත්‍යය ද කියලා තේරුම් ගන්නට පුළුවන් වන්නේ නැවත නැවත ඉපදී ඉපදී මැරෙන සත්වයන් දෙස ටිකක් හෝ බලන්නට පුළුවන් කෙනකුට පමණ යි. අනෙක් අය මේවා සමහරවිට පිළිගන්නේ නැති වෙන්නටත් පුළුවන්. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ කිසිදාක කිසිවිටක බොරුවක් ප්‍රකාශ කළේ නැහැ. උන්වහන්සේ සත්‍යය ම යි ප්‍රකාශ කළේ. නියපොත්ත උඩට ගත් පස් ටිකක් තරම් ඉතා සුළු දෙනෙක් පමණ ම යි මනුෂ්‍ය ලෝකයෙන් මැරුණාට පසුව සුගතියක උපදින්නේ. තමන් සිටින්නේ කොයිරම් නම් අවදානම් තත්වයක ද කියලා මේ අයට දැන් තේරෙන්නට ඕනෑ.

මෙහි ඇති භයානකකම තවත් හොඳින් පෙනෙන්නේ දුගතිගාමීව ඉපදුණොත් කවදා නම් සුගතියක උපදින්නට ලැබෙයි ද කියලා තේරුම් ගන්නට පසුව යි.

“දුගතිගාමී සත්වයන් නැවත සුගතියක ඉපදෙන්නෙත් මහණෙනි, මෙන්න මේ නියපොත්ත උඩට ගත්තු පස් ටික තරම් ඉතා සුළු දෙනෙක් පමණ යි” කියලත් උන්වහන්සේ වදාළා.

උසස් මනසක් තිබෙන මනුෂ්‍යයන්ටත් මරණින් පස්සේ සුගතියක ඉපදෙන්නට හැකි වන්නේ ඉතාමත් ම සුළු දෙනකුට පමණක් නම්, දුගතිගාමී සත්වයන්ට කොහොම නම් සුගතියාමී වීමට හැකි වේවි ද කියලා ටිකක් හිතලා බලන්න.

2

දුගතිගාමී දුක

2.1 දුගතිගාමී වී සිටි කාලයේ අප විඳි දුක

මේ අය දැන් දන්නවා පසුගිය සංසාරික කාල පරිච්ඡේදය තුළ දී අපි කොපමණ නම් වාර ගණනක් දුගතිගාමී වී ඉපදෙන්නට ඇත් ද කියන කරුණ. අසංඛ්‍ය බල අසංඛ්‍ය අසංඛ්‍ය වාර ගණනින් දුගතිගාමී වී ඉපදී අපි වින්ද දුක කොතෙක් ද කියා අවබෝධ කර ගැනීම අත්‍යවශ්‍ය යි දුක්ඛ සත්‍ය තරමක් දුරට හෝ පිරිසිදු දැකීමට.

අපි මූලික ලෝකයට පහළවුණේ කවදා ද යි කීමට නො හැකි තරම් මූලාරම්භයක් නො පෙනෙන, අතිශයින් දීර්ඝ වූ සසර සැරිසරන විට, අපි කොහේ ද වැඩිපුර හිටියේ; කොහේ ද වැඩි වශයෙන් ඉපදුණේ ? වැඩිපුරම සිටියේ සතර අපායේ; දුගතියේ. ඒක පිළිගත යුතු යි. ඒක යි සත්‍යය. මේ කාලය තුළ දී අපායේ ඉපදුණු වාර ගණන්, ප්‍රේත ලෝකයේ, නිරිසන් ලෝකයේ, අසුර නිකායේ මේ එක එක දුගතිගාමී ස්ථානවල ඉපදුණු වාර ගණන් මේ මහා පාටීවියේ තිබෙන වැලි කැට ගණනටත් වඩා වැඩි යි.

2.2 අපි නිරයේ ඉපදී විඳි දුක

බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් 'දේවදූත, බාලපණ්ඩිත' වැනි සුත්‍රවල පැහැදිලි ලෙසම දක්වා තිබෙනවා අපායේ ඉපදුණාට පස්සේ කොච්චර නම් දුකක් විඳින්නට සිදු වෙනවා ද කියන කරුණ. අපට බැහැ අපායේ නිරිසතුන් විඳින දුක දැකීමට. ඒක ඇත්ත. එහෙත් අපට පුළුවන් අතීත සංසාරයේ කියන්නට බැරි තරම් අසංඛ්‍ය අසංඛ්‍ය අසංඛ්‍ය වාර ගණන් අපායේ ඉපදී කොච්චර නම් දුකක් විඳලා තිබෙනවා ද කියන කරුණ අවබෝධ කර ගන්නට.

අපායේ දුක ගැන කියවන විට හෝ අසන විට, ඒවා සිතුවිලි මාත්‍ර වලට, වචන හෝ සංඥා මාත්‍ර වලට පමණක් සීමා කර ගන්නේ නැතිව, තමන්ගේ ම ප්‍රඥාවෙන් තේරුම් ගත යුතු යි, 'මෙවැනි අති දරුණු අපා දුක් මං කොච්චර නම් වින්ද ද, විඳලා තිබෙනවා ද' කියලා. කුමක් සඳහා ද එසේ කළ යුතු වන්නේ: දුක්ඛ සත්‍යය ගැන තරමක් හෝ දුරට අවබෝධයක් ඇතිකර ගැනීම සඳහා.

බුදුරජාණන් වහන්සේ විස්තර කර තිබෙනවා ප්‍රාණසාත ආදී කායික - වාචසික - මානසික පාප කර්ම සිදු කරලා සත්වයන් නිරයට වැටුණාට පස්සේ, එක පාරටම අවිචි මහා නරකයට දමන්නේ නැති සත්වයන්ට විවිධ වධ හිංසා නිරපල්ලන් විසින් දෙන ආකාරය. නිරිසතුන්ගේ ම පාප කර්ම තුළින් නිරපල්ලන් මැවෙන බව යි පොත්වල සඳහන් වන්නේ.

"තමේනං භික්ඛවේ නිරයපාලා පඤ්චවිධ බන්ධනං නාම කාරණං කරොන්ති.

- තත්තං අයෝබ්බිලං හත්ථෙ ගමෙන්නි
තත්තං අයෝබ්බිලං දුතිය හත්ථෙ ගමෙන්නි
තත්තං අයෝබ්බිලං පාදේ ගමෙන්නි
තත්තං අයෝබ්බිලං දුතිය පාදේ ගමෙන්නි
තත්තං අයෝබ්බිලං මජ්ඣෙ උරස්මිං ගමෙන්නි”

ගිනිගෙන දූවෙන මහා යකඩ උල් වලින් නිරපල්ලෝ නිරිසතුන්ගේ එක අතකට අනිනවා, අනෙක් අතටත් අනිනවා, එක් පාදයකටත් අනිනවා, අනෙක් පාදයටත් අනිනවා, පපුව මැදටත් අනිනවා.

“සෝ තත්ථ දුක්ඛා තිප්පා කටුකා වේදනං වේදේති.
න ච තාව කාලං කරෝති, යාව න තං පාපං කම්මං
බ්‍යන්ති හෝති.”

ඔහු එහි අතිශයින් දුක්ඛ වූ, තීව්‍ර වූ, කටුක වූ වේදනා විඳිනවා; එසේ වුවත්, කර්ම ශක්තිය තිබෙන නිසා, ඒ කර්ම ශක්තිය නිම වන තෙක් ම මැරෙන්නේ නැහැ.

මෙවැනි දුක් අපි විඳලා තිබෙනවා අනන්ත වාර ගණන්.

- “තමේනං භික්ඛවේ, නිරයපාලා සංවේසෙත්වා
කුඨාරීහි තච්ඡන්ති. සෝ තත්ථ දුක්ඛා තිප්පා කටුකා
වේදනං වේදේති. න ච තාව කාලං කරෝති, යාව
න තං පාපං කම්මං බ්‍යන්ති හෝති.”

ගිනිගෙන දූවෙන ලෝහමය පොළවේ බිම දාලා, නිරපල්ලන් කෙටිරි වැනි ආයුධ වලින් ඔවුන් සහිනවා. එලෙසින් අති දරුණු දුක් වේදනා විඳි විඳි නිරිසතුන් මැරෙන්නේ නැතිව ජීවත් වෙනවා අකුශල කර්ම ශක්තිය ක්‍ෂය වන තෙක්ම.

“තමේනං භික්ඛවේ, නිරයපාලා උද්ධපාදං අධෝසිරං
ගහෙත්වා වාසීහි තච්ඡන්ති.
සෝ තත්ථ දුක්ඛා තිප්පා කටුකා වේදනං වේදේති.

න ච තාව කාලං කරෝති, යාව න තං පාපං කම්මං
බ්‍යන්ති හෝති.”

නිරපල්ලෝ ඔවුන් හිස පහළට වැටෙන සේ කකුල් දෙකෙන් අල්ලාගෙන වැ වලින් සහිනවා. ඒ මහා දුක් මධ්‍යයේ තවත් ඔවුන් ජීවත් වෙනවා, කර්මය ගෙවන තෙක්ම මැරෙන්නේ නැතිව.

- “තමේනං භික්ඛවේ නිරයපාලා රථෙ යෝජෙත්වා
ආදිත්තාය පඨවියා සම්පජ්ජලිතාය සජෝතිභුතාය
සාරෙන්නීපි පච්චාසාරෙන්නීපි.
සෝ තත්ථ දුක්ඛා තිප්පා කටුකා වේදනං වේදේති.
න ච තාව කාලං කරෝති, යාව න තං පාපං කම්මං
බ්‍යන්ති හෝති.”

නිරපල්ලෝ ඔවුන් රථයක බැඳලා, රත් වූ යකඩයක් සේ ගිනිගෙන දූවෙන පොළවෙහි එහාට යි මෙහාට යි ඇවිදවනවා. එවැනි අති දරුණු දුක් පීඩා මධ්‍යයේ වුණත්, ඒ නිරිසතුන් මැරෙන්නේ නැහැ කර්ම ශක්තිය ක්‍ෂය වන තෙක්ම.

- “තමේනං භික්ඛවේ නිරයපාලා මහන්ත
අභිගාරපබ්බතං ආදිත්තං සම්පජ්ජලිතං සජෝතිභුතං
ආරෝපෙන්නීපි ඕරෝපෙන්නීපි.
සෝ තත්ථ දුක්ඛා තිප්පා කටුකා වේදනං වේදේති.
න ච තාව කාලං කරෝති, යාව න තං පාපං කම්මං
බ්‍යන්ති හෝති.”

ගිනිගෙන දූවෙන, රත් වූ ගිනි අඟුරු සේ දිලෙන මහා පර්වතයක උඩට පහළට නිරපල්ලෝ ඔවුන් නග්ගවනවා, බස්සවනවා. කර්මය නිම වන තාක් කල්, ඒ නිරිසතුන් මරණයට පත්වන්නේ නැහැ.

- “තමේනං භික්ඛවේ නිරයපාලා උද්ධපාදං අධෝසිරං ගහෙන්වා තත්තාය ලෝහකුම්භියා පක්ඛිපන්ති ආදිත්තාය සම්පජ්ජලිතාය සජෝතිභුතාය. සෝ තත්ථ ඵෙණුද්දේහකං පච්චති. සෝ තත්ථ ඵෙණුද්දේහකං පච්චමානෝ සකිම්පි උද්ධං ගච්ඡති සකිම්පි අධෝ ගච්ඡති, සකිම්පි තිරියං ගච්ඡති. සෝ තත්ථ දුක්ඛා තිප්පා කටුකා වේදනං වේදේති. න ච තාව කාලං කරෝති, යාව න තං පාපං කම්මං ඛ්‍යන්ති හෝති.”

ගිනිගෙන දිලෙන ලෝදිය උණු වී උණු වී තිබෙන මහා ලෝදිය හැළියට, නිරපල්ලෝ ඔවුන් හිස පහළට වැටෙන සේ කකුල් දෙකෙන් අල්ලලා අතහරිනවා. ඒක මැද්දේ පිච්චි පිච්චි පෙන පිඬුවක් වගේ ඒ නිරිසතුන් වෙලාවකට උඩට යනවා, වෙලාවකට පහළට යනවා, තවත් වෙලාවකට හරස් අතට යනවා.

ඒ තරම් දරුණු දුක් විඳි විඳි, ලෝදිය මැද දූවි දූවි සිටියත් ඔවුන් මැරෙන්නේ නැහැ කර්මය තිබෙන නිසා.

කොහොම දුකක් ද අපි වින්දේ, කොච්චර නම් කාලයක් අපි එහෙම දුක් විඳලා තිබෙනවා ද කියලා හිතලා බලන්න.

මේ වධහිංසා වලින් පස්සෙ යි ඔවුන් මහා නිරයට ඇද දමන්නේ. ඒ මහා නරකයේ හැටිත් බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ සූත්‍රවලම දක්වා වදාරා තිබෙනවා.

“චතුක්කණ්ණෝ චතුද්වාරෝ විහත්තෝ භාගසෝ මිතෝ අයෝපාකාර පරියන්තෝ අයසා පටිකුජ්ජතෝ

තස්ස අයෝමයා භූමි ජලිතා තේජසා යුතා සමන්තා යෝජන සතං ඵරිත්වා තිට්ඨති සබ්බදා”

බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළ මේ ගාථා වලින් දැක්වෙන්නේ, කෝණ 4 ක් සහ ද්වාර 4 ක් තිබෙන, ඒ වගේම කොටස් වලින් බෙදී තිබෙන මහා නිරය හැම පැත්තෙන්ම ලෝහමය ප්‍රාකාරයකින් වටවී තිබෙනවා කියල යි. මහා නිරයේ බිත්තිත් ලෝහ, බිමත් ලෝහ, උඩත් ලෝහ. මහා නිරයේ ලෝහමය භූමිය ගිනිගෙන දූවෙන ඇවිලගත් ගිනිදූල් වලින් යොදුන් 100 ක් සැමදා හාත්පසින්ම පැතිරෙමින් පවතින බවත් උන්වහන්සේ පෙන්වුම් කොට වදාළා. (යොදුන් 100 ක් කියන්නේ සැතපුම් 1600 ක්, කිලෝ මීටර් වලින් කියනවා නම් 2500 ක් පමණ).

“තස්ස ඛො පන භික්ඛවේ මහානිරයස්ස පුරන්ථිමාය භිත්තියා අච්චි උට්ඨහිත්වා පච්ඡමාය භිත්තියා පටිහඤ්ඤති, පච්ඡමාය භිත්තියා අච්චි උට්ඨහිත්වා පුරන්ථිමාය භිත්තියා පටිහඤ්ඤති, උත්තරාය භිත්තියා අච්චි උට්ඨහිත්වා දක්ඛිණාය භිත්තියා පටිහඤ්ඤති, දක්ඛිණාය භිත්තියා අච්චි උට්ඨහිත්වා උත්තරාය භිත්තියා පටිහඤ්ඤති, හෙට්ඨා අච්චි උට්ඨහිත්වා උපරි පටිහඤ්ඤති, උපරි අච්චි උට්ඨහිත්වා හෙට්ඨා පටිහඤ්ඤති.”

මහා නිරයේ පැති හයෙන් ම ගිනිදූල් විහිදෙනවා ඊට ප්‍රතිවිරුද්ධ පැත්තට ගොස් වදින තෙක්ම. පෙරදිග බිත්තියෙන් ගිනිදූල් නැගලා, බටහිර දිග බිත්තිය දක්වා ඒ ගිනිදූල් විහිදෙනවා. යොදුන් 100 ක් දුරට ඒ ගිනිදූල් විහිදී යන බව යි බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාරන්නේ. එක බිත්තියකින් නැගුන ගිනිදර යොදුන් 100 ක් දුරට ඇතට විහිදී යන්නට ඒ ගිනි කඳ කොයිතරම් නම් විශාල එකක් විය යුතු ද කියලා සිතා බලන්න.

ඒ වගේම අනෙක් බිත්ති වලින් ගිනිදැල් දිව යනවා. උඩින් එනවා ගිනිදැල්, යටින් එනවා ගිනිදැල්. නිරයේ ඇතුළත හැම විටම ගිනිදැල් වලින් පිරිලා තිබෙන්නේ.

මේ මහා ගිනි ජාලාවේ තමයි අපායට ගියාට පසුව අපි දැවුණේ. කොහොම නම් දුකක් අපි එදා විදින්නට ඇත් ද?

බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාරනවා, “යම් හෙයකින් කිසියම් කලෙක, අති දීර්ඝ කාලාන්තරයක් ගෙවුණාට පසුව, ඒ මහා නිරයේ පෙරදිග දොරටුව විවෘත වෙයි නම් එබඳු කාලයක් එනවා මහණෙනි” කියලා. නිරයේ දූවෙන සත්වයෝ ඒ දැකලා ඒ පැත්තට අති වේගයෙන් දුවනවා.

“තස්ස සීඝෙන ජවෙන ධාවතෝ ඡවිම්පි ඩය්හති, වම්මම්පි ඩය්හති, මංසංපි ඩය්හති, නහාරුම්පි ඩය්හති, අට්ඨිනිපි සම්පඬුපායන්ති”

එසේ වේගයෙන් දුවන ඔවුන්ගේ සමේ සිවියන් දැවී කරවී යනවා; සමත් දැවී කරවෙනවා; මසුත් දැවී යනවා; ඇට කටු වලින් දුම විහිදෙනවා හරියට ගිනියම් වූ යකඩයකින් දුම් විහිදෙනවා වගේ. එවිට ඔවුන් අතිශයින් දරුණු වූ, තීව්‍ර වූ දුක් වේදනා විදිනවා. ඒ වුණාට මැරෙන්නේ නැහැ පාප කර්මය නිම වන තෙක්ම. කොහොම නම් දුකක් අපි විඳලා තිබෙනවා ද කියලා තරමක් දුරට හෝ අවබෝධ කර ගන්න.

බොහෝ කාලයක් තිස්සේ මෙහෙම දුවමින් යන කොටම ඒ දොර වැසී යනවා.

නැවත කවදා හෝ දවසක, බොහෝ කාලයක් ගියාට පසුව,

බටහිර දිසාවේ දොරටුව විවෘත වෙනවා. කලින් සේම ඒ දෙසට නරකයේ ඒ සත්වයන් දැවී දැවී දුවගෙන දුවගෙන යන විට ඒ දොරත් වැහෙනවා. මේ විධියට බොහෝ කාලයක් ගත වීමෙන් පසුව අනෙක් දිසාවල දොරටු විවෘත වී ඇති බව පෙනුණොත් ඒ ආකාරයෙන්ම ඔවුන් දූවෙමින් දිව ගියත්, ඒ දොරටු ද වැසී යනවා කලින් දොරටු වගේ ම.

මෙලෙසින් මහා නරකාදියේ පිච්චෙන සත්වයන්ගෙන් සමහරුන්ට අති දීර්ඝ කාලයක් ගියාට පස්සේ කලාතුරකින් විවෘත වූ දොරටුවකින් එළියට යන්නට හැකියාව ලැබුණොත්, ඒ නිරිසතුන් ඊළඟට ඔසුපත් නරකවලට වැටෙන බව බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාලා.

2.3 ඔසුපත් නරක

• ගුප්ත නිරය

බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාරනවා,
“තස්ස බෝ පන භික්ඛවේ මහානිරයස්ස සමනන්තරා සහිතමේව මහන්තෝ ගුප්තනිරයෝ”
මහණෙනි, මහා නිරයට සමාන්තරව එයට ගැවී වගේ ගුප්ත නරකය තිබෙනවා. මේ නරකය කැකැරුණු අසුවී වලින් පිරුණ එකක්. “සෝ තත්ථ පපතති” ඒ නිරි සත්වයෝ ඒකට වැටෙනවා.

“තස්මිං බෝ පන භික්ඛවේ ගුප්තනිරයේ සුවිමුඛා පාණා ඡවිං ඡන්දන්ති, ඡවිං ඡෙත්වා වම්මං ඡන්දන්ති. වම්මං ඡෙත්වා මංසං ඡන්දන්ති. මංසං

ජේතවා නභාරුං ඡන්දන්ති. නභාරුං ඡේතවා අටඨීං ඡන්දන්ති. අටඨීං ඡේතවා අටඨීමිඤ්ජං ඛාදන්ති”

මෙම නිරයේ සිටින ඉතා තියුණු තුඩ ඇති, තල්ගස් පොල්ගස් තරම් විශාල පණුවෝ ඒ නිරිසතුන්ගේ සමේ සිවිය විදිනවා; සිවිය විදලා සම විදිනවා; සම විදලා මස් විදිනවා; මස් විදලා නහර විදිනවා; නහර විදලා ඇට විදිනවා; ඇට විදලා ඇට මිදුළු කනවා. ඉතා දරුණු දුක් ඒ නිරිසතුන් විද විදත්, තවත් ජීවත් වෙනවා කර්ම ශක්තිය ගෙවී නැති නිසා.

• කුක්කුල නිරය

මෙලෙසින්ම බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාරනවා අනෙක් ඔසුපත් නරකවලත් විස්තර. ගුප්තනරකයට සමාන්තරව එයට ගැවෙමින් වගේ තිබෙනවා ඊළඟ ඔසුපත් නරකය - කුක්කුල නරකය. එහි යට තිබෙන්නේ දූවෙන ගිනි අඟුරු, මතුපිට අතිශයින්ම රත් වූ උණු අළු. ගුප්ත නරකයෙන් පස්සේ නිරිසතුන් වැටෙන්නේ මේකට. එහිදීත් තීව්‍ර වූ, කටුක වේදනා වින්දත්, කර්ම ශක්තිය තිබෙන නිසා ඔවුන් මැරෙන්නේ නැහැ.

• සිම්බලී වනය

එයින් පසුව ඒ නිරිසතුන් වැටෙන්නේ ඊට සමීපවම ඇති සිම්බලී වනයට - මහ හිඹුල් වන නරකයට. බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වුම් කොට වදාරන්නේ ‘අඟල් 16 ක් පමණ දිග කටු ඇති එහි තිබෙන ඉතා උස හිඹුල් ගස් ගිනිගෙන දූවෙන ගිනිදල් වලින් වෙලී තිබෙනවා’ කියල යි. හරියට යකඩ වලින් හඳුනා ගසක් ගිනිගෙන දූවෙමින් රත් වූ ගිනියම් අඟුරක් සේ පෙනෙනවා නම්, අන්න ඒ වගෙයි ඒ හිඹුල් ගස්.

නිරපල්ලන් ඒ ගස් වලට නිරිසතුන් නංවමින්, බස්වමින් බොහෝ දරුණු දුක් වලට බඳුන් කළත්, කර්ම ශක්තිය නිසා ඔවුන් ජීවත් වෙනවා දුක් විද විදා, දුක් විද විදා තව දුරටත්.

• අසිපත් වනය

මෙයින් පසුව ඔවුන් වැටෙන්නේ අසිපත් වන නරකයට. මේක හතරවන ඔසුපත් නරකය. ඒ නිරයට වැටුණට පස්සේ, ඒකේ තිබෙන ලෝහමය ගස්වල ඇති කඩු වැනි තියුණු කොළ වලින් “හත්ථම්පි ඡන්දන්ති, පාදම්පි ඡන්දන්ති, හත්ථපාදම්පි ඡන්දන්ති, කණ්ණම්පි ඡන්දන්ති, නාසම්පි ඡන්දන්ති...” ඔවුන්ගේ අත් කැපී වෙන්වෙනවා, පාද කැපී වෙන්වෙනවා, සමහර විට අත් පා එකවරම කැපී වෙන්වෙනවා, මෙලෙසින්ම කන් නාසා කැපී වෙන්වෙනවා. නිරිසතුන් දරුණු වූ, කටුක වූ දුක් මෙලෙසින් වින්දත්, මැරෙන්නේ නැහැ කර්මය ක්ෂය වී නැති නිසා.

වේතරණී නදිය

ඊට පස්සේ ඒ නිරි සතුන් ඇදගෙන වැටෙන්නේ ‘බාරෝදිකා’ නදියට. වේතරණී නදිය කියලත් මේකට කියනවා. උතුරණ ලුණු දියෙන් පිරිවී ඒකට වැටුණ නිරිසතුන් ඒකේ ඉහළට පහළට යමින් දරුණු දුක් විද විදා සිටින විට, බිලි කොකු වලින් මාළුවන් බාන්නා සේ යමපල්ලන් ඔවුන් උඩට ඇදලා අරගෙන, ‘මොනවට ද උඹලා කැමති’ කියලා ඇසුවම, ‘ජගච්ඡතෝස්මි හන්තේ’ බඩගිනියි කියලා කිව්වොත්, බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාරනවා, “තමේනං භික්ඛවේ නිරයපාලා තත්තේන අයෝසඛිකුනා මුඛං විවරිත්වා ආදිත්තේන සම්පජ්ජලිතේන සජෝතිභුතේන තත්තං

ලෝභගුළං මුඛේ පක්ඛිපන්ති ආදීන්තං සම්පජ්ජලිතං සජෝතිභුතං....” කියලා. ගිනිගෙන දිලිසෙන යකඩ අඬු වලින් කට ඇරලා, ගිනිගෙන දිලෙන ලෝහ ගුලි කටට දානවා කියන එක යි එයින් අදහස් වන්නේ.

“සෝ තස්ස ඔට්ඨම්පි ඩය්හති, මුඛම්පි ඩය්හති, කණ්ඨම්පි ඩය්හති, උදරම්පි ඩය්හති, අන්තම්පි අන්තගුණම්පි ආදාය අධෝභාගා නික්ඛමති” එතකොට ඔවුන්ගේ තොල්පටත් දූවෙනවා, කටත් දූවෙනවා, උගුරත් දූවෙනවා, උදරයත් දූවෙනවා, මහ බඩවැල් කුඩා බඩවැල් ඔක්කොම අරගෙන පසුපැත්තෙන් නික්මෙනවා. කොයිතරම් නම් දුකක් අතීත සංසාරයේ අපි විඳින්නට ඇත් ද කියලා හිතලා බලන්න.

“පිපාසිතෝස්මි හන්තේ” පිපාසයි කීවොත් එහෙම, කලින් කිව්වා වගේම අඬු වලින් කට ඇරලා ලෝහ වතුර කටට වත්කරනවා. තොල් කට උගුර බඩ දූවී දූවී ගොස් කලින් වගේම අතුණුබහන් සියල්ලමත් අරගෙන යි ඒවා පසුපැත්තෙන් පිටවෙන්නේ. මෙහෙම කොයිතරම් නම් දුකක් වින්දත්, තව තවත් විඳවන්නට අකුශල කර්ම ශක්තිය තිබෙන නිසා ඔවුන් මැරෙන්නේ නැතිව ජීවත් වෙනවා.

අතීත සංසාරයේ අතිශයින් දරුණු දුක් අපි මේ විධියට අනන්තවත් විඳලා තිබෙන බව මේ අයට දැන් වැටහෙන්නට ඕනෑ. අඩුම වශයෙන් සෝවාන්වත් නො වුවහොත්, කලින් ගියා සේම සුපුරුදු පරිදි ඒ මහා නිරයට යන්නට සිදු වෙන බවත් තේරුම් ගත යුතු යි. සෝවාන් නො වූ කිසිවෙක් අපායෙන් ගැලවීලා නැහැ.

මේ විධියට අවිච්චි මහා නරකයේ ඔසුපත් නරක හතර හතර බැගින් හතර පැත්තේම 16 ක් තිබෙනවා. අවිච්චියත් එක්ක

17 ක්. සඤ්ජීව ආදී නරක 8 ම ගත්තොත්, ඔක්කොම නරකවල් 136 ක් තිබෙනවා.

2.4 අනෙකුත් නරක

● **සඤ්ජීව නරකය**
අවිච්චියට ඉහළින් තවත් සංජීවාදී නරක 7 ක් තිබෙනවා. පොළව යට පළමුවෙන්ම තිබෙන්නේ සංජීව නරකය. එහි සිටින නිරිසතුන් ගිනියම් ලෝහ පොළවේ පෙරළා කැලි කැලි වලට කපන්දීත්, නැවත නැවතත් ජීවත්වන නිසා යි ‘සංජීව’ කියන්නේ.

● **කාලසුත්‍ර නරකය**
පොළවේ ඊට යටින් තිබෙන්නේ කාලසුත්‍ර නරකය. එහි සිටින නිරිසතුන් ගිනියම් ලෝහමය පොළවේ පෙරළා, තුල් ගසා ලී ඉරන්තා සේ ඉරනවා; සහිනවා.

● **සඛිඝාත නරකය**
ඊටත් යටින් ඇති සඛිඝාත නරකයේ නිරිසතුන්ට දූවෙන ලෝහ පොළවේ ඵර්ලා ඔහේ නිශ්චලව, සෙලවෙන්නටවත් බැරෑරු යි සිටින්නට සිදුවන්නේ. එතකොට අකුණු ගසන්නා සේ ශබ්ද නගමින් මහා පර්වත එහාට මෙහාට පෙරළී පෙරළී ඒ සත්වයන් සුණු විසුණු කරමින් ගියත්, ඔවුන්ට නැවත නැවතත් ඉපදී ඉපදී ඒ දුකම විඳින්නට සිදුවෙනවා.

● **රෝරව නරකය**
ඊට පසුව මහ පොළවේ ඊටත් යටින් තිබෙන්නේ රෝරව

නරකය. මේ නරකයේ සිටින නිරිසතුන්ගේ ශරීර ඇතුළත තිබෙන අතිශයින් ගිනියම් වූ දුමකින් සහ නරකයේ ගිනිදල් වලින් නිරන්තරයෙන්ම දූව් දූව් ඒ නිරිසතුන් කැගසන හඬ නිතරම ඇසෙන නිසා යි ඒකට රෝගවය කියා කියන්නේ.

● **මහා රෝගව නරකය**

මීටත් යටත් ඇති මහා රෝගවය නරකයේ ඇති අතිශයින් දරුණු ගිනිදල් සහ ඒ නිරිසතුන්ගේ ශරීර ඇතුළත තිබෙන ධූම ජාලාවෙන් පිවිච් පිවිච්, දූව් දූව් කැගසනා හඬ නිරතුරුවම ඇසෙන නිසාත්, ඒ නරකය ඒ නිරිසතුන්ගේ ලේ වලින් පිරී තිබෙන නිසාත්, රෝගවය නරකයට වඩා අති දීර්ඝ කාලයක් දුක් විඳින්නට සිදුවන නිසාත්, ඒකට 'මහා රෝගවය' කියා කියනවා.

● **තාප නරකය**

පොළවේ ඊටත් යටිනු යි තාප නරකය පිහිටා තිබෙන්නේ. මේකේ නිරිසතුන් සිටින්නේ ගිනිගත් ලෝහමය පොළවේ ගිනියම් වූ යහුල් වලින් ඇමිණිල යි.

● **මහා තාප නරකය**

තාප නරකයේ නිරිසතුන්ට වඩා දීර්ඝ කාලාන්තරයක් පැසෙන්නට මෙහි සිටින නිරිසතුන්ට සිදු වෙනවා. 'මහා ප්‍රතාප' නරකය කියන්නෙත් මේකට ම යි.

● අවිච් මහා නරකය ඇත්තේ මේ මහා ප්‍රතාප නිරයටත් යටිනු යි.

අතීත සංසාරයේ අපි වැඩි කලක් සිටියේ මේ නිරයවල් 136 යේ. 'මං කොච්චර නම් සැරයක් මේවායේ වැටිලා

තිබෙනවා ද, කොච්චර නම් කාලයක් තිස්සේ කොච්චර නම් දුකක් විඳලා තිබෙනවා ද' කියන කරුණ මේ අය තේරුම් ගත යුතු යි.

මේ නිරයවල දී අපි විදපු දුක් බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළේ, "අනේකපරියායේනපි ඛෝ අහං භික්ඛවේ නිරයකථං කථෙය්‍යං, යාවඤ්චිදං භික්ඛවේ න සුකරං අක්ඛානේන පාපිණිතුං යාව දුක්ඛා නිරයා"ති කියලා. 'මොනම ආකාරයකින් කියලවත් මහණෙනි, මට නිරයේ දුක විස්තර කරලා නිම කරන්නට බැහැ' කියන එක යි එහි සාමාන්‍ය අර්ථය.

"යාවඤ්චිදං භික්ඛවේ උපමාපි න සුකරා යාව දුක්ඛා නිරයාති" මහණෙනි, මට උපමාවකින්වත් නිරයේ දුක කොතෙක් දැයි කියන්නට බැහැ. කොපමණ නම් දුකක් ද අපි වින්දේ අපායේ ඉපදිලා කියලා තරමක් දුරට හෝ තේරුම් ගන්නට බලන්න.

කොයිතරම් නම් කාල පරිච්ඡේදයක් මම මේ දුක් වින්දද කියන කරුණ දැන් මේ අයගේ සිතට පෙනෙන්නට ඕනෑ. එක් වරක් නො වෙයි අපායට ගියේ. දස දහස් වරක්, සිය දහස් වරක් නො වෙයි, කෝට්ටුකෝට්ටු වාරයක් නො වෙයි, අසංඛ්‍ය බල අසංඛ්‍ය වාර ගණන් ගියා. පැසුණේ පොඩි කාලයක් නො වෙයි, අවුරුදු කෝට්ටුකෝට්ටු අසංඛ්‍ය ගණන්, සමහර විට බුද්ධාන්තර ගණන්, කල්පය පුරා සමහර විට. කොයිතරම් නම් දුකක් විඳ විඳ, විඳ විඳ, විඳ විඳ ද මේ සසර පුරා මෙලෙසින් ගමන් කරමින් එන්නේ කියලා දැන් තමන්ට ටිකක් හරි තේරෙන්නට ඕනෑ.

දුක්ඛ සත්‍ය අවබෝධ කර ගැනීමට ප්‍රායෝගික පැත්තකින් අනභිත දීමක් මම මේ කරන්නේ. දුක්ඛ සත්‍යය අවබෝධ කර ගන්නේ නැතිව නිවන් ලබන්නට බැහැ. ඒ සඳහා, සෑම දෙනාටම අවබෝධ කර ගත හැකි වන ආකාරයට සරල කරුණු ටිකක් මේ ඉදිරිපත් කරන්නේ.

දැන් කාලයේ සමහර අය මේවා පිළිගන්නේ නැහැ. උප්පත්තියෙන්ම අන්ධ මිනිහකුට ඇස් ඇති මිනිහෙක් ගිහිල්ලා 'රතුපාට' කියලා දෙයක් තිබෙනවා කීවොත්, ඒ අන්ධයා කියනවා නම්, 'මොන බොරු ද, එහෙම රතුපාට කියලා එකක් තිබෙනවා නම් මටත් පෙනෙන්නට එපා යැ' කියලා අන්න ඒ වගේ, විශ්වයේ අනන්ත අප්‍රමාණ අසංඛ්‍ය ගණන් ලෝක ධාතුන් දක්නා දන්නා ලෝකවිදු ගුණයෙන් සමන්තාගත සම්බුද්ධ රත්නය, ඒ වගේම ඕනෑම දෙයක් කොපමණ වැසී තිබුණත්, කොපමණ ඇත තිබුණත්, පියවි ඇසින් බලන්නා සේ දැකිය හැකි අසමසම දිබ්බවක්බු ඥානයෙන් සමන්තාගත සම්මා සම්බුද්ධ රත්නය වදාරණ මේ කරුණු සමහර අය නො පිළිගන්නා නිසාම, උන්වහන්සේ වදාරනවා මෙලෙසින් : "තං ඛෝ පන අහං හික්ඛවේ, නාඤ්ඤස්ස සමණස්සවා බ්‍රාහ්මණස්සවා සුත්වා වදාමි. අපි ව යදේව මේ සාමං ඤාතං, සාමං දිට්ඨං, සාමං විදිතං, තමේවාහං වදාමි" මහණෙනි, මම මේ කරුණු වෙනත් ශ්‍රමණයකුගෙන් හරි, බ්‍රාහ්මණයකුගෙන් හරි අහලා දැනගෙන කියනවා නො වෙයි. මා විසින් ම දන්නා ලද, මා විසින් ම දක්නා ලද, මා විසින් ම ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙසම ප්‍රකට ලෙසම දක්නා ලද නිස යි මහණෙනි, මම මෙහෙම කියන්නේ. මේ විධියට බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් දේශනා කොට තිබියදීත්, ඒවා පිළිගන්නේ නැත්නම්, මෝඩකම හැර එය වෙන මොකක් ද?

2.5 ජේත ලෝකය

අප ජේතයන් වී ඉපදී විදින ලද දුක්

අප ඉපදුණේ අපායේ පමණක් නො වෙයි, මහා පොළවේ වැලි කැට ගණනටත් වඩා වැඩි වාර ගණනක් ජේතයන් වෙලක් ඉපදුණා. ජේතයන් වී ඉපදුණාට පස්සේ, අවුරුදු සිය දහස් ගණන්, දස දහස් ගණන්, සමහර විට බුද්ධාන්තර ගණන් බොන්නට වතුර ටිකක් නැතිව අපි පිපාසයෙන් පිවිචුණා. කෑමට ආහාරයක් නැතිව කුසගින්නෙන් දූවුණා. අදින්නට වස්ත්‍රයක් නැතිව, ඉන්නට තැනක් නැතිව බොහෝ දුක් විඳි විඳා බුද්ධාන්තර ගණන් හිටියා. කෑමට බීමට දෙයක් නැතිව 'බුප්පිපාසික' ජේතයන් වෙලා අපි මෙහෙම කොච්චර නම් දුක් විඳලා තිබෙනවා ද?

අපි ජේතයන් වෙලා ඉපදිලා සමහරවිට ආහාරයට ගත්තේ මිනිසුන් ඉවතට දමන සෙම් සොටු ටිකක්, නැත්නම් මිනිසුන්ගේ හරි තිරිසන් සතුන්ගේ හරි අසුවි, නැත්නම් ඔවුන්ගේ මළකුණු, එහෙමත් නැත්නම් පිගන් කෝප්ප ආදිය සෝදලා ඉවත දාන තැන්වල තිබුණු බත්හුලු, තවත් සමහර අවස්ථාවල දී තමන්ගේ ම ඇඟ සුරාගෙන, එසේත් නැත්නම් වණ කුවාල වලින් ගලනා ලේ සැරව.

මීට අමතරව, කවුරුහරි පින් දුන්නොත් පමණක් කන්නට බොන්නට දෙයක් ලැබෙන 'පරදත්තූප්ප්වක' ජේතයන් වශයෙනුත් අනන්ත අප්‍රමාණ වාර ගණන් අපි ඉපදී දුක් වින්දා. ඒ කාලයේ අපි හිටියේ අතිශයින් දීර්ඝ කාලාන්තර ගණන් තිස්සේ කන්නට බොන්නට දෙයක් නො මැතිව සාපිපාසා ගිනි මැද අතිශය දුක් විදිමින්.

මෙපමණක් නො වෙයි, අපි “කාලකැප්පි” ප්‍රේතයන් වෙලක් බොහෝ වාර ගණන් ඉපදුණා. ඒ ප්‍රේතයන්ගේ ශරීර හරි උස යි; ඇස් දෙක තිබෙන්නේ හිස මත; කට ඉදිකටු සිදුරක් විතර ඇති; තුනටිය ඉතාමත් ම සිහින්. කෙල සෙම් සොටු ටිකක් සොය සොයා ඇවිදලා, ඒවා කොතැනක හරි තිබෙනවා දැකලා, ගන්නට නැමෙන විට තුනටිය ළඟින් දෙකට කැඩී යනවා. කර්ම ශක්තිය නිසා නැවතත් ඉපදෙනවා; නැවතත් පෙර සේ ම දුකට පත් වෙනවා. මෙහෙම ඉපදිලා අපි කොච්චර නම් දුක් විදලා තිබෙනවා ද ?

ලක්බණ සංයුක්තයේ දක්වා තිබෙනවා සමහර ප්‍රේතයන්ගේ ශරීරවල ස්වරූපය සහ ඔවුන් කළ අකුශල කර්ම. බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාලේ ඔවුන් කළ ඒ ඒ අකුශල කර්මවල විපාක වශයෙන් අපායේ ඉපදී අති දීර්ඝ කාලාන්තරයක් එහි දුක් විද, අපායෙන් මිදුණාට පසුව මෙලෙස ඔවුන් ඉපදී සිටිනවා කියල යි. අපායේ ඉපැදුණු පමණින් කළ අකුශල කර්මවල විපාක ගෙවා නිම කරන්නට බැහැ. ඒවායේ ප්‍රවාත්ති විපාක පිරිනිවන් පාන මොහොත දක්වාම එල දෙන්නට පුළුවන්.

- සමහර ප්‍රේතයන්ගේ ඇඟේ සම නැහැ. ශරීරය තනිකරම මස්වැදලේලක් වගේ. ඔවුන්ට කොටන්නට එන යක්ෂ ගිජුලිහිණියෝ, උකුස්සෝ, ඔවුන් පසුපස එළව එළවා අවුත් ඒ ප්‍රේතයන් කොට කොටා කනවා. වේදනාවෙන් කැ ගසමින් ඒ ප්‍රේතයෝ දුවනවා.
- සමහර ප්‍රේතයන්ගේ තිබෙන්නේ ඇටසැකිලි විතර යි. යක්ෂ ගිජුලිහිණියෝ, උකුස්සෝ ඒ ඇටසැකිලි පසුපස එළව එළවා, කඩ කඩා කන විට, ඒ ප්‍රේතයෝ

දුක ඉවසිය නො හැකිව විලාප දෙනවා.

- සමහර ප්‍රේතයන්ගේ ශරීරවලින් ගින්දර විහිදෙනවා. ඔවුන්ගේ ශරීර ඇතුළතෙහුයි පිටතෙහුයි ඇති ගින්දර වලින් ඒ ප්‍රේතයෝ මැරෙන මොහොත දක්වාම ගිනිගෙන දූවෙනවා. ‘නිජ්ඣාමතණ්හික’ ප්‍රේතයන් කියල යි මොවුන් හඳුන්වන්නේ.
- සමහර ප්‍රේතයන් සිටිනවා අසුවි වලවල්වල එරිලා. මහා ගිනි කබල් හිස මත තබා ගෙන පිවිටි පිවිටි ඔවුන් සිටින්නේ.
- සමහර ප්‍රේතයන්ගේ ශරීරවල ලෝම හරියට අවි ආයුධ වගේ. ඒවායින් ඔවුන්ගේම ඇඟවල් කැපී කැපී, කැපී කැපී යනවා.
- සමහර ප්‍රේතයන්ගේ ලෝම ඉදිකටු වගෙයි. යකඩ උල් ඇනෙන්නා සේ ඒ ලෝම ඇති ඇති ඒ ප්‍රේතයෝ මහත් දුකක් විදිනවා.

අපින් අතීත සංසාරයේ දී මෙවැනිම ප්‍රේතයන් වෙලා පමණක් නො වෙයි, මීට අමතරව දස දහස් ගණන් වෙනත් ආකාර වලින් විවිධ ප්‍රේතයන් වෙලා ඉපදිලා, අප්‍රමාණ අසීමිත කිව නො හැකි තරම් දුක් වින්දා. එසේ විදින ලද දුක් මොනම ආකාරයකින්වත් කියලා හිතලා නිම කරන්නට බැහැ. විශේෂයෙන්ම මේ අය අවධාරණය කර මතක තබා ගත යුතු යි සෝවාන්වත් වී නැති කිසිවෙක් ප්‍රේත ලෝකයෙන් මිදිලා නැති බව.

(ලක්බණ සංයුක්තයේ දැක්වෙන මේ ආදී ප්‍රේතයන් සහ,

ඔවුන් කළ කර්මයන් පිළිබඳ ලැයිස්තුවක්, පහත දක්වා ඇත.

ප්‍රේතයන්ගේ ස්වරූප	ඔවුන් කළ කර්ම
01. ඇට සැකිල්ලක් පමණක් ඇති ප්‍රේතයන්	ගවඝාතක කර්ම
02. මස්වැදෑල්ලක් පමණක් ඇති ප්‍රේතයන්	ගවඝාතක කර්ම
03. මස්පිඩක් වූ ප්‍රේතයන්	කුරුල්ලන් මරා විකිණීම
04. සම නැති ප්‍රේතයන්	බැටළුවන් මරා විකිණීම
05. අසිපත් වැනි ලොම් ඇති ප්‍රේතයන්	උෟරන් මරා විකිණීම
06. ඊතල වැනි ලෝම ඇති ප්‍රේතයන්	වධකයෙකු ලෙස කටයුතු කිරීම
07. ඉදිකටු වැනි ලොම් ඇති ප්‍රේතයන්	කේළාම් කීම
08. කළගෙඩි පමණ අණ්ඩකෝෂ ඇති ප්‍රේතයන්	අල්ලස් ගෙන නඩු විසඳීම
09. අසුවි වලක හිස සහිත මුලු සිරුර ම ගිලුණු ප්‍රේතයන්	පරදාර සේවනය
10. අසුවි වලක එරි දැතින්ම අසුවි කන ප්‍රේතයන්	දානයට ඇරයුම් කර අසුවි කන්න යැයි හිඤ්ඤන්ට ප්‍රකාශ කිරීම
11. සම නැති ප්‍රේතියන්	වෛශ්‍යාකම් කිරීම
12. අතිශයින් දුගඳ හමන, පිළිකුල් ප්‍රේතයන්	යකදුරුකම් කිරීම
13. ගින්නෙන් පිවිඳුණු	තම සැමියාගේ හොර

ශරීර ඇති, බිරිඳට ගිනි අඟුරු දැමීම
 දාඩිය වැගිරෙන,
 ශරීරය ගිනි අඟුරින් වෙලීගත් ප්‍රේතයන්

14. හිස නැති ප්‍රේතයන්. ඔවුන්ටග් ඇස් සහ කට පපුවේ ඇත. 15. ගිනිගත් සිවුරු, ගිනිගත් පාත්‍ර, ගිනිගෙන දූවෙන ශරීර ඇති ශ්‍රමණ ප්‍රේතයන් ශ්‍රමණ ප්‍රේතියන් සාමණේර ප්‍රේතයන් සාමණේරී ප්‍රේතියන්	රාජ්‍ය සේවය සඳහා සොරුන් මැරීම (වෝර ඝාතක කර්මය) කාශ්‍යප බුද්ධ ශාසනයේ පවිටු ලෙස මහණකම් කිරීම

මොවුන් මේ තත්ත්ව වලට පත්වූයේ, ඔවුන් කළ අකුශල කර්ම විපාක වශයෙන් අපායේ ඉපදී බොහෝ කලක් අපායේ දුක් විඳ, අපායෙන් මිදුණු පසුව යි.

2.6 අසුර නිකාය

අසුර නිකායේ ඉපදී අප විඳින ලද දුක්

සතර අපායෙන් එකක් වන අසුරයන් වශයෙන් ද අපි ඉපදී අතීත සංසාරයේ අනන්තවත් දුක් විඳ තිබෙන බවත් මේ අය අවබෝධ කර ගත යුතු යි.

(දෙවියන් මෙන්ම ආනුභාව සම්පන්න, දේව කොට්ඨාශයන්ටම අයත්, 'වේපච්ඡිති - රාහු - පහාරද' වැනි අසුරයන් සහ, පහළම දිව්‍ය ලෝකය හා සම්බන්ධ එහෙත් එතරම් ආහාරපානාදිය නො ලබන 'විනිපාතික අසුරයන්' සතර අපායට අයත් වන අසුරයන් වශයෙන් සැලකෙන්නේ නැහැ.)

අපායට අයත් වන අසුරයන්, සැතපුම් ගණන් ඉතා උස, නිරන්තරයෙන්ම සා-පිපාසාවෙන් පෙළෙන, නැගිටින්නවත් බැරි තරමට ඉතාමත්ම දුර්වල ඉතාම සිහින් ශරීර ඇති සත්ව කොට්ඨාශයක් බව යි පොත්වල සඳහන් වන්නේ.

'කාලකඤ්ජ' ප්‍රේතයන්ට වඩා විශාල ශරීර තිබෙන මොවුන් ඉපදුණු දවසේ සිටම සිටින්නේ සා-පිපාසාවෙන් දුක් විඳිමින්. මොවුන්ගේ ශරීර මස් ලේ සිඳී ගිය, වේලිවිච්චි සමකින් වැසී ගිය ඇටසැකිලි වගේ. සෙම් සොටු ටිකක් වැනි දෙයක් ගැනීමට නැමුණොත් මොවුන්ගේ ශරීර කැඩී යනවා. එහෙත් මොවුන්ගේ කර්ම ශක්තිය නිසා නැවතත් කලින් සේ ම සිරුර හැදෙනවා. කිසි දිනක කන්නට බොන්නට කිසිවක් නො ලැබෙන මොවුන් විඳින දුක වචන වලින් කියා නිම කරන්නට බැහැ.

මෙවැනි අසුරයන් වෙලා අපි ඉපදුණු වාර ගණන් පොළවේ වැලි කැට වලටත් වඩා වැඩි යි. කොපමණ නම් දුකක් අපි ඒ විධියට විඳලා තිබෙනවා ද කියලා සිතා බලන්න.

2.7 ලෝකාන්තරික නරකවල අපි ඉපදී විඳි දුක්.

මේ පමණක් නො වෙයි, අපි ලෝකාන්තරික නරකවලත් ඉපදී අනන්තවත් දුක් වින්දා. පොත්වල සඳහන් වන විධියට ලෝකාන්තරික නරක තිබෙන්නේ ලෝක ධාතු දෙකක් අතර. සන අර්ධකාරයෙන් වැසිලියි තිබෙන්නේ. අතිශයින්ම දරුණු ශීතලක් ඒවායේ තිබෙනවා. මට හිතෙන්නේ සෙන්ටිග්‍රේඩ් රින 1000 ක විතර ශීතලක්. ඒ නරක වල පතුලේ තිබෙන ජලයත් ඒ වගේම ශීතල යි.

මෙම ශීතලෙන් දුක් විඳිමින්, කිසිම ආහාර පානයක් නො මැතිව පීඩිතව, මේ නරකවල සත්වයෝ සිටින්නේ වවුලන් වගේ ඵල්ලිලා. මොවුන් බිමට වැටුණොත් වැටෙන්නේ යට තිබෙන අතිශයින් ශීතල ජලයට. එහෙම වැටුණට පස්සේ 'විටි විටි' ගාමිත් ඔවුන් පුපුර පුපුරා ගියත්, නැවත එහිම ඉපදී ඉපදී අනන්තවත් දුක් විඳිනවා. අතීත සංසාරයේ අපි මෙහෙම කොච්චර නම් දුක් විඳලා තිබෙනවා ද?

2.8 තිරිසන් ලෝකය

තිරිසන් සතුන් වෙලා ඉපදී අපි විඳින ලද දුක

මෙපමණක් නො වෙයි, තිරිසන් සතුන් වෙලත් අපි ඉපදීලා අනන්තවත් දුක් වින්දා. තිරිසන් සතුන් කියන කොට මේ අයට හිතට එන්නේ සමහරවිට ගෙදරදොර හුරුකලයට ඇති කරන බළලුන්, බල්ලන්, කුරුල්ලන් වැනි සත්වයන් පමණක් වන්නට පුළුවන්. එහෙම නො වෙයි අනන්ත අප්‍රමාණ තිරිසන් සත්වයෝ සිටිනවා.

අන්ධකාරේම ඉපදිලා, අන්ධකාරේම ජීවත්වෙලා, අන්ධකාරේම මැරෙන සතුන් - ජලයේම ඉපදී ජීවත් වී මැරෙන සතුන් - අසුවිචලම ඉපදිලා, ඒවායේම ජීවත්වෙලා, ඒවායේම මැරෙන සතුන් - මළකුණු, කුණු වූ විවිධ දේවල් වැනි අතිශයින් පිළිකුල් ස්ථානවලම ඉපදෙන ජීවත්වෙන මැරෙන සතුන් - අසුවි පමණක්ම කා ජීවත්වන සතුන්, කොළ වර්ග පමණක් කන සතුන්, සත්වයන්ගේ කුණු වූ හෝ කුණු නො වූ මස්, මළකුණු ආදිය පමණක්ම කන සතුන් - අපා, දෙපා, සිවුපා, බහුපා සතුන් - පියවි ඇසට නො පෙනෙන ඉතා කුඩාම සතාගේ පටන් විශාල ශරීර ඇති අලි ඇතුන් වැනි සත්වයන් දක්වා විවිධ ශරීර ප්‍රමාණ වලින් යුතු සතුන් ආදී නොයෙක් තිරිසන්ගත සත්වයෝ සිටිනවා. අපි මේ සෑම තිරිසන් සතෙක්ම වෙලා - අසුවි වලවල පණුවන් වෙලා පවා - ඉපදී සිට අනන්ත අප්‍රමාණ දුක් විදලා ඇති බව මේ අය තේරුම් ගත යුතු යි.

මේ එක එක තිරිසන් සතුන් වෙලා අපි ඉපදුන වාරත් අනන්ත යි. මේ අයට මා කලින් කීවා අපි හරකුන් වෙලා ඉපදිලා බෙල්ල කපන්දී මැරෙන විට පමණක් ගිය ලේ ප්‍රමාණය මහා සාගර ජලයට වඩා වැඩි යි කියලා. මේවා හුදු වචන වලට, සංඥා වලට පමණක් සීමා කර ගන්නේ නැතිව අවබෝධයෙන් දකින්න බලන්න, 'මම මේ සංසාරයේ හරකෙක් වෙලාම කොපමණ නම් සැරයක් ඉපදිලා තිබෙනවා ද, මේ වගේම උගුරන් වෙලා, එළුවන් වෙලා, බැටළුවන් වෙලා, කුකුළන් වෙලා මේ ආදී විවිධ සතුන් වෙලා කොච්චර නම් ඉපදිලා ඇත්ද' කියලා. එහෙම ඉපදිලා කොච්චර නම් දුකක් විදින්නට ඇත් ද?

එක එළුවකුගේ බෙල්ල කපා මැරීම නිසා, ඒ එළුවාගේ ලෝම ගණනටත් වඩා වැඩි වාර ගණනක් එළුවන්ම වෙලා

ඉපදිලා බෙල්ල කපා දැමීමෙන් මරණයට පත් වීමට සිදු වූ බව 'ලෝවැඩසඟරාවේ' දක්වා තිබෙනවා මේ අයට සමහර විට මතක ඇති.

- සතුන් මැරීම, සොරකම් කිරීම, කාමයෙහි වරදවා හැසිරීම, රහමෙර පානය වැනි කයින් කරන අකුශල කර්ම කිරීමත්,

- බොරු - කේලාම් - ඵරුෂ වචන - සම්ඵප්‍රලාප කීම වැනි වචනයෙන් කරන අකුශල කර්මත්,

- දැඩිලෝභය, තරඟව, මිථ්‍යාදෘෂ්ටි ආදී සිතින් කරන අකුශල කර්මත්,

අපි කරපු නිසයි, නිරය - අසුර - ප්‍රේත - තිරිසන් ආදී සතර අපාවල ඉපදී ඒ මහා සංසාරික දුක් අපට විදින්නට සිදු වූයේ; අපි වින්දේ.

පස්පව්, දස අකුසල් කර්ම ආදිය කරන විට හරිම මිහිරි වන්නට පුළුවන් එහෙත් ඒවායේ විපාක වශයෙන් දුක් විදින විට කරන ලද කර්මවල භයානකකම තේරේවි. එම නිසා, මොනම පාපයක්වත් නො කර සිටීමට දැඩිවම අධිෂ්ඨාන කර ගැනීම ඉතා සුදුසු යි.

තිරිසන් සතුන්ට විදින්නට සිදුවන දුක කියා සිතා නිම කරන්නටත් බැහැ. මම දැකලා තිබෙනවා කැලෑවේ කුඩා ගස්වල එල්ලිලා පලාපොළඟුන් වැනි සර්පයන් එකම තැන ඉන්නවා දවස් 10 -15- 20 කිසිම කෑමක් නැතිව. ඔවුන් මහා විශාලවට කට අරිනවා, උල් දත් දිගට පෙනෙනවා, අපට කොච්චර කරුණාවක් ඇතිවුණත් ඔවුන් කන දේවල් අපට දෙන්නට බැහැ. එහෙම සිටිය සමහර සර්පයන් ටික

දවසකින් එතනම මැරීලා ලී කෝටු වගේ දරදඬු වෙලා සිටියා.

ලොකු පිඹුරන් හිටියා වැටිච්චි තැනම වැටිලා කිසිම කැමක් නැතිව; තරමක ලොකු සතකු ළඟට ආවොත් විතර යි අල්ලාගෙන ගිලින්නේ.

කබරගොයින් වැනි සතුන් ලොකු සර්පයන් ඔවුන්ගේ වලිග කොටසින් ගිලගෙන, ඒ සර්පයන් හිස පෙදෙසින් ගහක එතීගෙන දඟලනවා බේරෙන්නට; එහෙත් බේරෙන්නට බැහැ.

උකුස්සන් වගේ පක්ෂි වර්ගයක් එකපාරටම පොළවට පහත්වෙලා, ඔවුන්ගේ කකුල් වලින් සර්ප ආදී සත්වයන් අල්ලාගෙන ඔවුන් කෑ ගසත්දීත්, දඟලත්දීත් පියාඹනවා.

සමහර ලොකු සත්වයන් ඔවුන්ගේ ගොදුරක් වූ කුඩා සතුන් පසුපස එළවනවා, පණ බයේ කොච්චර වේගයෙන් දිව්වත් ගැළවෙන්නට බැහැ, ඒ සතුන් කෑ ගසත්දීම කකුල් වලට හිර කර ගෙන කැලි කැලි කඩ කඩ, ඉර ඉරා කනවා, නැත්නම් පණපිටින්ම දෙතුන් වරක් එහාට මෙහාට ගසා දාලා ගිලිනවා; සමහර විට ගිලින්නේ ටිකින් ටික, එකවර නො වෙයි.

මේ අය සමහර විට වික්‍රපට වැනි දේවල් වලින් දෑකලා ඇති, සමහර සත්වයන්ගේ පැටච්චි භාගෙට බිහිවෙලා, පැටියගෙන් භාගයක් එළියේ තිබෙත්දීත් ලොකු සතුන්ට බයේ දුවනවා; මවක් අතිශයින්ම දුක් විඳිනවා, පැටියක් අතිශයින්ම දුක් විඳිනවා.

මේ විධියට සැමවිටම වගේ තිරිසන් සතුන් සිටින්නේ බියෙන්. අඩුවශයෙන් ජලාශයකින් වතුර ටිකක් බොන්නෙන් බියේ හතර වටේටම බල බලා. ලොකු වතුර වලවල් නැත්නම් ලොකු ප්‍රපාතවල වැටිලා ගොඩ එන්නට බැරුව බොහෝ කලක් දුක් විඳලා, දුක් විඳලා, සමහරු සතුන් මැරෙන්නේ.

මම ගිහි කාලේ දෑකලා තිබෙනවා, හරකුන් එළවන් වැනි සතුන් මරණ තැන්වල මරන්නට ගෙනියන තෙක් බැඳලා තිබෙන හැටි. ඔවුන්ගේ ඇස් හරිම අහිංසක පාටට ලොකුවට තිබෙනවා. ඇස් වලින් කඳුළු වැගිරෙනවා. මරණ තැනට බලෙන් ඇදගෙන ඇදගෙන යන්නේ පුළුවන් තරම් නො ගොසින් සිටීමට උත්සාහ කරත්දීත්. මේවා දෑකපු කෙනෙක් තමන්ගේ ජීවිතය රැක ගැනීමට වෙනත් සතකු මරාගෙන කන, හරියට තිරිසන් සතුන් වගේ තත්ත්වයකට පත් වන එකක් නම් නැහැ.

සමහර රටවල මිනිස්සු කඳපණුවන්, මාළුවන් වැනි අහිංසක සත්වයන් පණපිටින්ම කන්නේ.

සමහර රටවල අය ලක්ෂ ගණන් සතුන් එක දිනයක දී මරලා, ඔවුන්ගේ ලේ ගෙවල්වල ගාන්නේ.

එක දවසක දී මිනිසුන් විසින් පමණක් මරන සතුන්ගේ ප්‍රමාණය කෝටි ගණනකටත් වඩා වැඩි යි. එක දවසකට මිනිසුන් විසින් පමණක් කනු ලබන මස් ටොන් දහස් ගණනකටත් වඩා අධික යි.

තිරිසන් සතුන් විඳින මරණ දුකට අමතරව, වෙනත් අනන්ත අප්‍රමාණ දුක් විඳින්නට ඔවුන්ට සිදු වෙනවා. ඔවුන්ට රෝග-පීඩාවක් හැදූණොත්, ඔවුන්ට බෙහෙත්-එහෙත්

දෙනනට, සාක්තු-සප්පායම් කරන්නට, අඩු වශයෙන් වතුර ටිකක්වත් දෙනනට කෙනෙක් නැහැ. වෙනත් සතුන් විසින් කැලි කඩා ගෙන කාලා හරි, වෙනත් කවර ආකාරයකින් හරි තුවාලයක් සිදු වුණොත්, ස්වාභාවික වශයෙන්ම හොඳ වෙන්නට හැරීම හැර ඔවුන්ට වෙන කරන්නට දෙයක් නැහැ. ඒ තුවාල වෙච්චි තැන් වලින් මස් කෑමට, ලේ බීමට එන සතුන් හැර ඔවුන්ට උපකාර කරන්නට කවුද එන්නට සිටින්නේ ? ඔවුන් මහඵ වි ජරා-ජීර්ණ වුණාට පස්සේ එතනම වැටිලා, දුගඳ හමමින්, වැටිච්චි තැනම වැටිලා දින ගණන් සති ගණන්, සමහර විට ඊටත් වැඩි කාලයක් ඒ තිරිසන් සත්වයෝ දරුණු දුක් විඳිනවා. දරුණු නියඟ කාලවල දී කෑමට කිසිවක් තබා බොන්නට වතුර බිඳක්වත් නැතිව ඔවුන්ට විඳින්නට සිදු වන්නේ මහා දුක්. මේ ආදී නොයෙක් දරුණු දුක් විඳිනවා.

මොවුන්ට විඳින්නට සිදු වන මේ මහා දුක්බස්කන්ධය නිසාම බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාලේ මෙලෙසින්:

“අනේකපරියායේන බෝ අහං භික්ඛවේ,
 තිරච්ඡානයෝනිකථං කථෙය්‍යං, යාවඤ්චිදං භික්ඛවේ
 න සුකරං අක්ඛානේන පාපිණිතුං යාව දුක්ඛා
 තිරච්ඡානයෝනී’ති”

‘මහණෙනි, මම නොයෙක් ආකාරයෙන් තිරිසන් සතුන් විඳින දුක කිව්වත්, ඒ දුක කියා නිම කිරීමට පහසු වන්නේ නැහැ’.

තිරිසන් ලෝකයේ ඉපදුණාට පස්සේ, නැවත සුගතියකට එන්නට ලැබෙන්නේ ‘නියපොත්ත උඩට ගත්තු පස්ටික තරම් ඉතා සුළු දෙනකුට පමණ යි, නැවත දුගතිගාමී වන සතුන් මහ පොළවේ පස් තරම්’ කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වුම් කොට වදාලා. එම නිසා තිරිසන්

ලෝකයෙන් තිරිසන් ලෝකයට, ප්‍රේත ලෝකයට, අසුර නිකායට, අපායට ආදී දුගතිවලටම යමින්, ඒ දුගතිවලින් නැවත තිරිසන් ආදී දුගතිවලට ම යමින්, දුගතිය තුළම සංක්‍රමණය වීමක් තමයි සිදු වන්නේ. මෙලෙසින් තමයි අපි අතීත සංසාරයේ අනන්ත අප්‍රමාණ කාලයක් දුගතිවල සැරිසැරුවේ. අඩු වශයෙන් සෝවාන්වත් නො වූ කිසිවෙක් තිරිසන් ලෝකයෙන් මිදිලා නැහැ, දුගතියෙන් මිදිලා නැහැ. ‘කොයිතරම් නම් අවදානම් තත්ත්වයක ද මම සිටින්නේ’ කියලා දැන් මේ අයට අවබෝධ විය යුතු යි.

සුගතිගාමී දුක

2.9 දිව්‍ය ලෝකවල ඉපදී අප විඳි දුක

මේ සසර ගමනේ දී කලාතුරකින් අපි දිව්‍ය ලෝකවලටත් ගියා. දිව්‍ය ලෝකවල එව්වර කායික දුකක් නැහැ. නමුත් එහිදීත් අපි මානසික දුක් වින්දා. රාග ගින්නෙන් දූවුණා. ඒ වගේම ද්වේෂයෙනුත් දූවුණා.

දීඝ නිකායේ ‘සක්කපඤ්ඤ’ සූත්‍රයේ තිබෙනවා ‘පංඛසිඛ’ කියලා දෙවියෙක් බුදුරජාණන් වහන්සේ හමුවට පැමිණිලා, රාග ගින්නෙන් ඔහු දූවුණු ආකාරය ප්‍රකාශ කරමින් කළ ගාථා කිහිපයක්. ‘හද්‍යා සුරියචච්චසා’ කියලා දෙවගනක් කෙරෙහි රාගයෙන් බැඳී, ඇය ලබා ගත නො හැකිව ඔහු වේදනා වින්ද හැටි යි ඒ ගාථා වලින් දක්වෙන්නේ. ගාථා රාශියක් තිබෙනවා. එම සූත්‍රය බැලුවොත්, දෙවියන් රාගයෙන් දූවෙන ආකාරය මේ අයට තේරුම් ගත හැකි වේවි.

සෝවාන්වත් වී නැති දෙව්වරු සතර අපායෙන් මිදිලා නැහැ. දිව්‍ය ලෝකයෙන් වුත වුණාට පස්සේ එවැනි දෙව්වරුන්ට ප්‍රේත ලෝකයට, තිරිසන් ලෝකයට, අපායට, අසුර නිකායට වැටෙන්නටත් සිදු වෙනවා. අපිත් ඒ විධියට සසරේ දී දෙව්ලොවින් වුත වී අනන්තවත් දුගතිගාමී වුණා; බොහෝ දුක් වින්දා.

2.10 බුන්ම ලෝකවල අපි ඉපදී සිටියත්, සසර දුකින් අපි ගැළවුණේ නැහැ

ඉතාමත් කලාතුරකින් අපි ඉපදී තිබෙනවා ශුද්ධාවාස බුන්ම ලෝක 5 හැර, ඉතිරි බුන්ම ලෝකවලත්. ශුද්ධාවාස බුන්ම ලෝකවල උපදින්නේ අනාගාමී වූ අය පමණයි. බොහෝ විට ධ්‍යාන සුව වලින් සිටිනා බුන්මයන්ට මානසික හෝ කායික දුකක් ඇත්තේම නැති තරම්.

ඒ වුණාට කල්පනා කර බලන්න, අපි බොහෝ දුක් විඳලා, දුක් විඳලා ධ්‍යාන උපදවා ගත් නිසා බුන්ම ලෝකවල උපදින්නට හැකි වුණත්, අද ඒවායින් මොනවා ද අපට ඉතිරි වෙලා තිබෙන්නේ; ඒවායින් අද අපට ඇති වැඩිය මොකක් ද ? අදත් අපි මේ මනුෂ්‍ය ලෝකයේ දුක් විඳිනවා!

බුන්ම ලෝකවල ආයුෂ කල්ප ගණන් නිසා, සෝවාන් මාර්ග ඵලයවත් උපදවා නො ගත් බුන්මයන්ගේ සිතට කැවෙනවා අදහසක් “මේක නිත්‍ය යි, මේක සදාකාලික ආත්මයක්” කියලා. එවිට ඒ බුන්මයන් අවිද්‍යාවට යට වෙනවා. එවැනි

බුන්මයන් බුන්ම ලෝකයෙන් වුත වුණාට පසුව, පළමුවෙන් සුගතියක ඉපදුණත්, ඊට පසුව ඔවුන්ට සිදු වෙනවා සතර අපාවල නැවතත් උපදින්නට. ඒක නිසා ඔවුන් නැවතත් සුපුරුදු සසර දුකටම වැටෙනවා. අපිත් ඒ විධියට යි සසර පුරා මේ ලෝකවල සැරිසැරුවේ; සුගතියෙන් දුගතියට, දුගතියෙන් දුගතියට යමින් සසර දුක් අනුභව කළේ.

2.11 මනුෂ්‍ය ලෝකයේ අපි විඳි දුක්

මනුෂ්‍ය ලෝකයේ විඳින්නට සිදු වන දුක් මේ අයට ඉතා පහසුවෙන් තේරුම් ගන්නට පුළුවන්. අපි මනුෂ්‍ය ලෝකයේ කොපමණ නම් වාර ගණනක් ඉපදුණා ද කියලා කිසිසේත් ම වචන වලින් කියන්නට බැහැ. බුදුරජාණන් වහන්සේ එක් අවස්ථාවක දී වේපුල්ල පර්වතය පෙන්නලා, “මහණෙනි, උඹලා එක කල්පයක දී මනුෂ්‍යයන් වී ඉපදී මැරුණට පස්සේ ඉතිරි වූ උඹලාගේ ඇටසැකිලි දිරන්නේ නැතිව තිබුණා නම්, ඒ ඇටකටු ගොඩ මේ මහා වේපුල්ල පර්වතයටත් වඩා වැඩි”යි කියලා වදාළා. අතීතයේ විනාශ වූ කල්ප ප්‍රමාණය මහා පොළවේ වැලි කැට ගණනටත් වඩා වැඩි බවත් බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාරා තිබෙනවා. එහෙම නම් අපි කොපමණ නම් වාර ගණනක් මනුෂ්‍යයන් වෙලා ඉපදිලා ඇත් ද කියා සිතා බලන්න.

එලෙසින්ම උන්වහන්සේ වදාරා ඇති පරිදි, එක ම මවකගෙන් බොන ලද කිරි මහා සාගර ජලයට වඩා වැඩි නම්, අපි කොපමණ නම් සැරයක් මනුෂ්‍යයන් වෙලා සිටින්නට ඇත් ද කියාත් සිතා බලන්න.

මේ විධියට කිව නො හැකි තරම් වාර ගණනක් මනුෂ්‍යයන් වි ඉපදිලා අපි කොච්චර නම් දුකක් විදලා තිබෙනවා ද? මව්කුස පිළිසිද ගත් දා සිට මරණ මොහොත දක්වාම විදින්නේ දුකක්. එහෙත් ඒ දුක බොහෝ දෙනකුට තේරුම් ගන්නට බැහැ.

2.12 ජාති දුක

මව්කුස කියන්නේ ඉතා පිරිසිදු සුගන්ධවත් තැනක් නො වෙයි; පරම දුර්ගන්ධ වූ, ඝන අඳුරින් යුතු, ඉඩපහසුකම් නැති සම්බාධ සහිත තැනක්. එවැනි තැනක යි අපි හිරවෙලා, අත් පා ආදිය සොලවන්නටවත් නො හැකිව මාස 9 ක් පමණ දුක් විදිමින් සිටියේ. මව්කුසින් බිහිවූයේත් පහසුවෙන් නො වෙයි; පරම දුර්ගන්ධවත් අතිශයින් අපවිත්‍ර දේ ශරීරය පුරා තවරා ගෙන, මහත් දුකක් විදිමින් යි අපි බිහිවූයේ. ශල්‍යකර්මයක් මගින් එළියට ගත්තත් අත්විදින්නට සිදුවන්නේ බලවත් දුකක්. ඉපදුණු විගසම වගේ ළමයකු සෝදා පවිත්‍ර කරන විටත් ඇතිවන දුක ඉවසිය නො හැකිව කොච්චර නම් ඒ ළමයා කෑ ගසනවා ද කියා සිතා බලන්න. මේ විධියට අපි ඉපදෙන කොට සංසාරය පුරා වින්ද දුක කොපමණ ද කියලා අවබෝධ කර ගන්න.

2.13 ශරීරය පවත්වා ගෙන යාමේ දුක්

ඉපදුණාට පස්සේ, එහාට මෙහාට පෙරළෙන්නටත් බැරුව, වැටිවිටි තැනම වැටිලා, වෙනත් කෙනකු සෝදා පවිත්‍ර කරන තෙක් අසුවී මූත්‍ර ගොඩෙම ළඟිමින් අපි කෑ ගසමින් දුක් වින්දා. දුක් විද විද වැඩුණාට පස්සේ, ඉගෙන ගන්නට ගිහිල්ලා විදපු දුක්, මේ ශරීරය පවත්වා ගෙන යාම සඳහා රැකිරිකෂා සොයන විට විදපු දුක්, රැකිරිකෂා ගොවිතැන් ව්‍යාපාර ආදිය කරන්නට ගොස් විදපු දුක්, මේ ශරීරය පෝෂණය කරන්නට විදපු දුක්, මේ ශරීරය ආරක්‍ෂා කරන්නට, මේ ශරීරය නළවන්නට, පිණවන්නට සනසවන්නට විදපු දුක් කොච්චර ද කියලා සිතා බලන්න. සුළු ආශ්වාදයක් ලැබීමට ගොස් යම් යම් අය සමඟ එකට ජීවත් වන්නට සිදු වුණාම, සමහරවිට ජීවිත කාලය පුරාම කොච්චර නම් දුකක් විදින්නට සිදු වෙනවා ද කියලා කල්පනා කර බලන්න. මේ අය හිතනවා ඇති 'අපිට නම් එහෙම දුකක් නැහැ' කියලා. ඒක ඇත්ත වන්නට පුළුවන්. නමුත් සංසාරය පුරා මොන මොන දුක් ගැහැට මධ්‍යයේ ද මේ ශරීරය පවත්වා ගෙන ගියේ කියන කරුණ ගැනත් අවධානය යොමු කරලා බලන්න.

අපි සංසාරයේ මනුෂ්‍යයන් වශයෙන් ඉපදුණු හැම විටම අංග සම්පූර්ණව ඉපදුණේ නැහැ. බොහෝ විට අංගවිකලව, අත පය නැතිව, උපතින්ම අන්ධව ගොළුව බිහිරිව කොරව ඉපදුණු වාර ගණන් කියන්නට බැහැ. අතිශයින් ම දිළිඳුව දුක්බිතව, කන්නට බොන්නට පවා දෙයක් නැතිව බොහෝ දුක් අපි වින්දා.

2.14 ව්‍යාධි දූෂණ

මේ ශරීරය කොහොම තබා ගෙන සිටියත්, කොහොම ආරක්‍ෂා කළත්, විවිධාකාර රෝග පීඩා වලට බඳුන් වන එක වළක්වන්නට බැහැ. මේ අය හිතනවා නම් 'මේ ශරීරයේ කිසිම රෝගයක් අපට නම් නැහැ, අපි නිරෝගිව සිටිනවා' කියලා ඒක මහා මෝඩකමක්. එක් අවස්ථාවක දී බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙලෙසින් වදාළා,

“ආතුරෝහායං ගහපති කායෝ අණ්ඩභුතෝ පරියෝනද්ධෝ. යෝ හි ගහපති ඉමං කායං පරිහරන්තෝ මුහුත්තම්පි ආරෝග්‍යං පටිජානෙය්‍ය කිමඤ්ඤත්‍ර ඛාලයා”

ගහපතිය, සියුම් සිවියකින් වැසී ඇති මේ ශරීරය හරියට බිත්තරයක් වගේ අතිශයින්ම දුබල එකක්. විවිධ රෝග වලට බඳුන් විය හැකි, දුක් දෙන ශරීරයක් තබාගෙන, මොහොතකට හරි 'මම නිරෝගි'යි කියලා කියනවා නම්, ඒක මෝඩකම හැර වෙන මොකක් ද? මේක යි ඒ පාඨයේ සරල අදහස.

කොයි රෝගය කොයි අවස්ථාවේ අපිට හැදෙයි ද දන්නේ නැහැ. හිසේ සිට පාදාන්තය දක්වා හැදෙන ඕනෑම රෝගයක් ඕනෑම අවස්ථාවක අපට හැදෙන්නට පුළුවන්. අද සිටිනවා මේ විධියට. සමහරවිට හෙට වෙන කොට, අංශභාග, ආසාන වැනි රෝගයක් සෑදී ඇවිදින්නට බැරි ඔක්පළ වන තත්ත්වයකට පත්වන්නට පුළුවන්. කවුද දන්නේ මේ ශරීරයේ දූනටමත් පිළිකා කාරක තත්ත්වයක් තිබෙනවා ද කියලා. සමහර විට පිළිකා වැනි රෝගයක් සෑදී ඇස් පෙනෙන්නේ නැතිව, අත පය පණ නැති වී, කථා කිරීමට පවා නො හැකිව, බොහෝ දරුණු දුක් බොහෝ කාලයක් විඳිමින් සිටීමට සිදුවන්නට

පුළුවන්. සමහර විට හෙට වෙන කොට මැරෙන්නේ නැතිව මාරාන්තික දරුණු දුක් පීඩා විඳීමට සිදු වන හෘදරෝග වලට බඳුන් වන්නට පුළුවන්.

අද මෙහෙම හිටියට, හෙට වෙන කොට මොන මොන අනතුරකට අපි ලක්වෙයි ද? මොන මොන අකුශල කර්ම විපාක අපට පලදෙන්නට තිබෙනවා ද කියලා කවුද දන්නේ ? බෝම්බ වලට හසුවීම, වාහන අනතුරු, ජල ගැලීම, භූමිකම්පා, අකුණු වැදීම, වැටීම, සොරුන්ගේ සතුරන්ගේ අවි ආයුධ වලින් පහරදීම් ආදී අනතුරු වලට බඳුන්වෙලා සමහර විට අපේ ඇටකටු කැඩී බිඳී පොඩී වී යන්නට පුළුවන්; අත් පා ආදී අවයව විනාශ වී යන්නට පුළුවන්; එයින් මාරාන්තික දරුණු දුක් ලබා දෙන්නට පුළුවන්. මේ අය සමහර විට නො පිළිගත්තත්, අණවින, කොඩිවින, හුනියම්, අමනුෂ්‍ය උපද්‍රව ආදිය නිසා අතිශයින් දරුණු දුක් පීඩා අපට ලැබෙන්නට පුළුවන්.

හිසේ සිට පාදාන්තය දක්වා ශරීරයේ ඕනෑම තැනක සෑදිය හැකි, දියවැඩියා වැනි කල් පවත්නා රෝග පීඩා වගේම, විටින් විට ඇතිවන දහසකුත් එකක් රෝගාබාධ තිබෙනවා. මේ සෑම කෙනෙක්ම වාගේ දන්නවා ඒවා. එම නිසා ඒ ගැන අමුතුවෙන් කියන්නට අවශ්‍ය වන්නේ නැහැ.

මෙවැනි සෑම ආකාරයකම රෝග පීඩා කරදර වලින් අතීත සංසාරයේ දී අපි වින්ද දුක කියා නිම කරන්නට බැරි තරම්. අනාගතයේත් කවදා හෝ දවසක පිරිනිවන් පාන මොහොත දක්වාම මෙවැනි දුක් වලට අපට මුහුණ පාන්නටත් සිදු වෙනවා. 'අද නම් අපට මේ කිසිවක් නැහැ' කියා සැනසෙන්නට හැකිකමක් අපට නැහැ. මේක සර්ව අශුභවාදී අදහසක් කියා මේ අය සිතන්නට එපා. යථාර්ථය එය යි.

විවිධාකාර රෝග වලට බඳුන් වූ, විවිධ අනතුරු වලට ලක් වූ, විවිධාකාර අංග විකල භාවයන්ගෙන් යුතු වූ, විවිධ දුක් පීඩා විඳිමින් දුක්බිතව සිටින අනෙක් අය දකින විට, 'මමත් මේ විධියට සසර පුරා කොච්චර නම් ඉඳලා ඇත් ද' කියා සිහිපත් කළ යුතු බව බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් වදාරා තිබෙනවා. මේ අයත් එසේ සිතිය යුතු යි. ඒ පමණක් නො වෙයි, විවිධාකාර තිරිසන් සතුන් ආදී සත්ව කොට්ඨාශයන් දකින විටත් 'මමත් මෙහෙම කොච්චර නම් වාර ගණනක් ඉපදී සිටිය ද' කියලත් සිතිය යුතු යි.

මේ විධියට අතීත සංසාරයේ විඳින ලද අනන්ත අප්‍රමාණ දුක් සහ, අනාගතයේ දී විඳින්නට සිදුවන අසීමිත දුක් ගැන අවබෝධයක් ඇතිකර ගැනීම අත්‍යවශ්‍ය යි.

2.15 ජරා දුක

ඉපදුණු දවසේ සිටම අපි නිරන්තරයෙන්ම ජරාවට යනවා. අපේ ශරීරයේ තිබෙන සියළුම රූප කලාප නිතරම එක විධියටම පවතින්නේ නැහැ. සෑම ඝණයක් පාසාම ඒ රූප කොටස් බිඳී බිඳී, නැතිවී නැතිවී, නිරුද්ධ වෙවී, නිරුද්ධ වෙවී යනවා. ඒ නැතිවී යන රූප කොටස් සමඟම අළුත් රූප කොටස් ඉපදෙනවා. ඒ නිරුද්ධ වී යන රූප කොටස් වලට වඩා ඕලාරික වූ, රළු වූ, මෝරපු රූප කොටස් ඉපදෙන නිසා යි අපි ජරාවට යන්නේ. මේ විධියට අපි ඉපදුණු දවසේ සිටම ජරාවට යන නිසා යි මේ ශරීරය පවත්වා ගෙන යාමට දිනපතා ආහාර

පානාදිය දෙමින් පෝෂණය කරන්නට සිදු වන්නේ. ඒ සඳහා කරන්නට සිදු වන සෑම ක්‍රියාවක්ම දුකක්. එහෙත් ජරාවට යාම නිසා ඇතිවන මේ දුක බොහෝ දෙනකුට තේරුම් ගන්නට බැහැ. එසේ වුවත්, වයස් ගත ජරා ජීර්ණ වූ කෙනකුට විඳින්නට සිදු වන දුක හැම දෙනාටම තේරුම් ගන්නට පුළුවන්.

අපි සෑම දෙනාම වගේ දුක තිබෙනවා වයස අවුරුදු 80 ක්, 90 ක් පමණ ගත වී ජරාවට පත් වී සිටින අය. එහෙත් ඒ අය විඳින දුක දැක්කාට පසුව, 'මමත් මේ තත්ත්වයට පත් වනවා නේ ද, මේ ජරා දුක මටත් විඳින්නට සිදු වෙනවා නේ ද, අතීත සංසාරයේ මම මේ විධියට කොච්චර නම් දුකක් විඳින්නට ඇත් ද' කියා නිකමටවත් මේ අයට හිතලා තිබෙනවා ද?

වයස් ගත වී ජරා ජීර්ණ වුණාට පස්සේ, ශරීර ශක්තිය නැතිවී ගිය, අතිශයින් දුබල තත්ත්වයකට මේ ශරීරය පත් වනවා. ඇස, කණ ආදී සියලු ඉන්ද්‍රියයන් දුර්වල වෙලා, අකපය වාරු නැතිව, තමන්ගේ වැඩ කටයුතු තමන්ට කර ගන්නට නො හැකිව, වෙච්ච වෙච්චා, සමහරවිට ඇවිදින්නට සිදු වන්නේ හැරමිටියකින්; නැත්නම් වෙනත් කෙනකුගේ උපකාරයෙන්. වෙනත් කවුරුත් විසින් හෝ නැගිටුවන්නට, හිඳුවන්නට, ගමන් කරවන්නට, කවවන්නට, පොවවන්නට, වැසිකිළි කැසිකිළි කරා ගෙන යන්නට, නාවන්නට, සෝදා පවිත්‍ර කරවන්නට සිදු වෙනවා. සිහිය මද වෙලා කරන කියන දේවල් සමහරවිට මතක නැහැ. සමහරවිට ඔක්පළ වී අවුරුදු ගණන් ඇදේම සිටින්නේ.

සෝදා පවිත්‍ර කිරීමට කිසිවකු නො සිටියොත්, තමාගේ ම මලමුත්‍ර ගොඩම මැද දුගඳ හමමින් කිසිවක් කර කියා ගත නො හැකිව ඔහේ වැටිවිවි තැනම වැටිලා සිටින්නටත් සිදු වෙනවා. තමන්ගේ ම දරුවන්ටත් ජරා ජීර්ණ වූ තමන්ගේ දෙමාපියන් පවා එපා වෙනවා. තමන්ගේ දරුවන් ජරාවට පත් වූ තමන්ගේ ම දෙමාපියන්ට සලකන්නේ සමහරවිට වෙන කරන්නට දෙයක් නැති නිසා. මධ්‍යම රාත්‍රියේ වුවත් වැනිඊ සිටින තැනම මලමුත්‍ර පිටවුවහොත්, තමන්ගේ දරුවන් ජරා ජීර්ණ වූ තම දෙමාපියන් පවා ශීතලේම කැගසත් දී ඇදගෙන යනවා එළියට ශීතල වතුරෙන් සෝදා පවිත්‍ර කිරීමට. 'කවදා නම් මේ කරදරයෙන් ගැලවෙන්නට ලැබෙයි' ද කියලා සමහර දරුවන් සිතන්නේ. වෙනත් දරුවන් සිටි නම් 'අරගෙන පලයල්ලා ඒ දරුවන් ගාවටත්' කියලා කියනවා. දරුවන්ගේ දරුවන්ටත් ජරා ජීර්ණ වී එසේ සිටින අය පෙන්නන්නට බැහැ.

සමහර විට තමන්ගේ නැදැයන් අමනුෂ්‍යයන් වෙලා ඉපදී සිටිනවා නම්, ඒ ලෝකයට රැගෙන යාමට මේ අවස්ථාවේ දී ඔවුන් උත්සාහ කරන කොට, ජරාවට පත් වූ අය හැසිරෙන්නේ හරියට යකුන් ප්‍රේතයන් අමනුෂ්‍යයන් වගේ. කිසිවක් කර කියා ගත නො හැකිව, කිසිවකුගේ පිළිසරණක් නැතිව, අසරණව, ඔත්පල වී, දුක් විඳි විඳි - දුක් විඳි විඳි බොහෝ කාලයක් ගියාට පසුව යි මරණය සිදු වන්නේ.

අපිත් මේ විධියටම සසර පුරා අනන්තවත් දුක් වින්දා; මතු වටත් මෙවැනි දුක් අපිට විඳින්නට සිදු වෙනවා.

2.16 මරණ දුක

ජරා දුක් වගේම, අපි අතීත සංසාරය පුරා මරණ දුකින් පීඩිතව අතීතය දරුණු දුක් වින්දා. කලාතුරකින් පමණ යි කෙනකුට කරදරයක් දුකක් නැතිව හොඳින් මැරෙන්නට හැකි වන්නේ. බොහෝ දෙනකුට සිදු වන්නේ දුක් විඳලා දුක් විඳලා - දුක් විඳලා මිය යාමට. 'අපි හොඳ ධාර්මික ජීවිතයක් ගත කරන්නේ, පව් කරලා නැහැ, බොහෝ පින් රැස් කර තිබෙනවා, ඒ නිසා අපට හොඳින් මැරෙන්නට ලැබේවි' යැයි සමහර අය සිතනවා. ඒක වැරදි අදහසක්.

අනේපිඬු සිටුතුමා කියන්නේ 54 කෝටියක් ධනය වියදම් කරලා ජේතවනාරාමය හදලා බුදුරජාණන් වහන්සේට පූජා කරලා, අවුරුදු 20 ක් බුදුරජාණන් වහන්සේ ඇතුළු අෂ්ටාර්ය පුද්ගල මහා සංඝ රත්නය එහි වස් වැසුවාට පසුව, සියලු ඇප උපස්ථාන කරලා, එසේම දිනපතාම වාගේ බුදුරජාණන් වහන්සේටත්, අග්‍ර ශ්‍රාවක මහා ශ්‍රාවක රහත් හික්කු හික්කුණින් වහන්සේලා ප්‍රමුඛ සභිස රත්නයටත් ජීවිත කාලය පුරාම දාන-මානාදිය දීලා, ඇප උපස්ථාන කරලා බොහෝ පින් රැස්කර ගෙන සිටි සෝවාන් වූ කෙනෙක්.

මරණයට පත් වන විට ඔහු විදිනා වේදනාව සැරියුත් ස්වාමීන් වහන්සේට ප්‍රකාශ කළේ,

- "බලවත් පුරුෂයෙක් තියුණු කඩුවකින් හිස පළන්නා සේ දරුණු වාත වේදනා මට දැනෙනවා ස්වාමීනි;
- බලවත් පුරුෂයෙක් යකඩ වෙළුමකින් හිස කිටි - කිටියේ තද කරන්නා සේ දරුණු වූ වාත වේදනා මට දැනෙනවා ස්වාමීනි;
- ගෝසාතකයෙක් තියුණු පිහියකින් හරකකුගේ උදරය

කපන්තා සේ දරුණු වේදනා උදර පෙදෙසේ දැනෙනවා ස්වාමීනි;

- බලවත් පුරුෂයන් දෙදෙනෙක් දුර්වල කෙනකු ඇදගෙන ගොස් ගිනි වළකට ඇද දමුවා සේ දරුණු දාහයකින් මා පෙළෙනවා ස්වාමීනි;
- මට කිසිම පහසුවක් නැත ස්වාමීනි” කියල යි. (අනාථ පිණ්ඩිකෝවාද සූත්‍රය). සැරියුත් ස්වාමීන් වහන්සේ විසින් ඔහුට උපාදාන නො කළ යුතු ධර්ම කරුණු විස්තර කරමින් කිසිවක් උපාදාන කරන්නට එපා කියා අවවාදානුශානා කොට ආපසු වැඩිය නොබෝ වේලාවකින්ම අනේපිඬු සිටුවා මිය ගියා.

අපිටත් මේ වගේ මරණ වේදනා විදින්නට සිදු වුණා; අනාගතයේ දීත් විදින්නට සිදු වන්නට පුළුවන්.

කවදා මැරෙයි ද, කොතැනක දී මැරෙයි ද, මොන වයස් සීමාවක දී මැරෙයි ද කියා කෙනකුට නිශ්චිතව කියන්නට බැහැ. මොන ආකාරයකින් මැරෙයි ද දන්නෙන් නැහැ. මොන මොන කර්ම පලදීලා මැරෙන්නට සිදු වෙයි ද කියා කියන්නට දන්නෙන් නැහැ. සමහර විට දියේ ගිලිලා, සමහර විට ගින්දරෙන් පිවිවිලා, සොරැන්ගෙ^ප සතුරන්ගේ පහරදීම් වලට ලක් වෙලා, හුස්ම ගත නො හැකිව හුස්ම හිරවෙලා, අලි කොටි වලසුන් සර්පයන් වැනි සත්වයන්ගේ පීඩාවන්ට බඳුන්වෙලා, රිය අනතුරු - අකුණු වැදීම් - ජල ගැලීම් ආදී විවිධ අනතුරුවලට මුහුණ පාන්නට සිදු වෙලා, මරණය සිදු වන්නට පුළුවන්. විවිධ රෝග නිසා බලවත් සේ රෝගාකූරව ඔත්පළ වෙලා, නැත්නම් ජරා ජීර්ණ භාවයට පත්වී ඔත්පළ වෙලා අවුරුදු ගණන් එක දිගට දුක් විදිමින් සිට මැරෙන්නට සිදුවන්නටත් පුළුවන්.

මෙවැනි කවර ආකාරයකින් හරි මරණයට පත්වන අය පමණක් ඔවුන් විදිනා මාරාන්තික දරුණු දුක අත්දකිනවා විනා, ඒ දුක කොයිරම් නම් දරුණු එකක් ද කියා අන් අයට කිසිසේත්ම තේරුම් ගන්නට බැහැ. මෙවැනි බලවත් මරණ දුක් අපි කොච්චර නම් අත්දකලා තිබෙනවා ද, මතු වටත් එවැනි දුක් විදින්නට සිදු වෙනවා නේ ද කියලා මේ අය අවබෝධ කර ගන්නට බලන්න.

මෙලෙසින් මරණයට පත්වන තෙක් විදිනා කායික දුකට අමතරව, ඒ අවස්ථාවේ දී බොහෝ දෙනෙක් මානසික දුකකටත් පත්වෙනවා. ජීවත් වීමට ආශාවෙන්, ජීවිතයට ආශාවෙන් මරණයට බියෙන් සිටිනා අයට මරණ මොහොතේ ඇතිවන මානසික දුකත්, එලෙසින්ම තමා ඇසුරු කරන අය, තමා සතු දේවල් ආදී සියල්ලම තමන්ට අහිමි වන බව පෙනෙන විට ඇතිවන, ඇතිවිය හැකි මානසික වේදනාවන් ගැනත් මේ අය තරමක් දුරට හෝ අවබෝධයක් ඇතිකර ගන්න.

2.17 අපි වින්ද වෙනත් ශාරීරික දුක් වේදනා

ජාති ජරා ව්‍යාධි මරණ ආදී දුක් වලට අමතරව, වෙනත් ශාරීරික වේදනාවනුත් සසර පුරා අපට අත්දකින්නට සිදු වුණා; මතු වටත් අත්දකින්නට සිදු වෙනවා. දුක්ඛ සත්‍යය විස්තර කරමින් බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළ “ශෝක - පරිදේව - දුක්ඛ - දෝමනස්ස - උපායාස” කියන තැන යෙදී ඇති ‘දුක්ඛ’ කියන වචනය යි මා මෙහි දී ‘වෙනත් ශාරීරික දුක් වේදනා’ වශයෙන් දැක්වූයේ.

අපි බොහෝ වේලාවක් වාඩිවී සිටියත්, නිදාගෙන සිටියත්, සිටගෙන සිටියත්, ඇවිදීමත් සිටියත් මේ ශරීරය තුළින් ඇතිවන්නේ බලවත් දුකක්. ඉරියවු මාරු කරමින් ඒ දුක අපි මැඩ පවත්වා ගන්නා නිසා යි එය දුකක් වශයෙන් අපට අවබෝධ නො වන්නේ.

මේ ශරීරයේ ඕනෑම තැනක විවිධාකාර වේදනා රිදුම් කැක්කුම් ආදිය ඇතිවන්නට පුළුවන්. අත් පා - සන්ධි - නහර - තුනටිය වැනි විවිධ ස්ථානවල නොයෙකුත් කායික දුක් වේදනා මේ බොහෝ දෙනෙක්ම වාගේ අත්දැකලා ඇති. තත්පර ගණනක ඉතා සුළු කාලයකට වුවත් මේ ශරීරය නුහුරු විධියට පැවතුණහොත් සමහරවිට මස්පිඩු වේදනා, අස්ථි බන්ධන ඉරියාම්, උළුක්කුවීම්, සන්ධි පැනීම් වැනි, දින ගණන් සති ගණන් පවත්නා දරුණු දුක් අපට ලැබෙනවා. මේ ශරීරය කොහේ හරි තදින් වැදුණොත්, තැළීම් - පොඩිවීම් - කැපීම් - පැලීම් ආදිය ඇතිවන්නට පුළුවන්. ශරීරයට ඉසලිය නො හැකි තරම් තද ශිතල නිසා, තද උෂ්ණය නිසා සමහරවිට මේ ශරීරය මැරී වැටෙන අවස්ථාත් තිබෙනවා.

අවිච්චන්, වැස්සෙන්, සුළඟින්, සෘතු පීඩා වලින් ආදී ස්වාභාවික දේවල් නිසාත් ඇතිවෙන්නේ බලවත් දුකක්. සමහරවිට ගින්නෙන් ශරීරය දැවී යනවා. මැසි මදුරුවන් සර්පයන් වැනි විවිධ සත්වයන් නිසාත් අපට ලැබෙන්නේ දුක්. මේ අය දන්නවා මදුරුවන් නිසා සෑදෙන මැලේරියා, ඩොංගු වැනි රෝග නිසා සමහර අවස්ථාවල දී මනුෂ්‍යයන් මරණයට පත්වන හැටි. සොරුන් සතුරන් අවුත් කරනු ලබන පීඩා කිරීම් පහරදීම් වැනි දේවලටත් සමහරවිට අපට මුහුණ පාන්නට සිදු වනවා. ඒවායින් ඇතිවන්නේත් බලවත් දුකක්. සමහරවිට අමනුෂ්‍යයන් අවුත් අපට බලවත්

දුක් පීඩා ශාරීරික වශයෙන් පමණක් නො වෙයි, මානසික වශයෙනුත් ඇතිකරනු ලබන අවස්ථා තිබෙනවා.

ආහාර - පාන නො මැතිව සා පිපාසාවෙන් පෙළෙන විටත් බලවත් දුකක් අප අත්දකින්නේ. යම් යම් වැරැදි කර අසුවුවහොත්, අඩදබර කලකෝලාහල පහරදීම් වැනි දේවලට අමතරව, පොලීසි හිරගෙවල් ආදී තැන්වලත් දුක් විදීමට සිදු වෙනවා.

මේ පමණක් නො වෙයි ජීවත්වීම සඳහා ඉගෙන ගැනීම්, රැකීරක්ෂා සෙවීම්, රැකීරක්ෂා කිරීම්, ගොවිතැන් කිරීම්, ව්‍යාපාර පවත්වාගෙන යාම්, මේ ආදී සෑම එකක් ම දුක්. ඇස කණ නාසය දිව ශරීරය හා මනස කියන ඉඳුරන් පිණවන්නට ගියාට පසුවත් බොහෝ අවස්ථාවල දී විවිධ දුක් ගැහැට විදින්නට සිදු වෙනවා.

මේ ආදී විවිධාකාර ශාරීරික දුක් අපි අතීත සංසාරයේ අනන්තවත් අත්දැක්කා; දැනුත් සමහරවිට අත්දකිනවා; මතුවටත් අත්දකින්නට සිදු වෙන්නට පුළුවන්. මේ බව හොඳින් අවබෝධ වන විට, 'මේ ශරීරය මොන තරම් නම් දුකක් ද' කියලා මේ අයට පෙනී යන්නට ඕනෑ.

2.18 අප වින්ද සෝක - පරිදේව - උපායාස ආදී මානසික වේදනා:

මෙලෙසින් විදින ලද ශාරීරික දුක් වලට අමතරව, ශෝක කරමින් - හඬමින් - වැලපෙමින් - පසුතැවෙමින් - සුසුම් හෙළමින් සසර පුරා අපි අනන්තවත් මානසික දුක් විඳ තිබෙනවා. අද

වුණක් ජීවත්වෙන්නට සිදු වන්නේ ශෝක පරිදේව ආදී දුක් ලබා දීමට හේතු වන ඥාති ව්‍යසන, හෝග ව්‍යසන, රෝග ව්‍යසන ආදී කරුණු රාශියක් මධ්‍යයේ ඒවාට මුහුණ දෙමින්. ඒ කරුණු අතරින්, උදාහරණ වශයෙන් කිහිපයක් පමණක් කීවාට පසුව, මේ අයටම අනෙක් එවැනි කරුණු ගැන අවබෝධයක් ඉතා පහසුවෙන් ඇතිකර ගන්නට පුළුවන්.

මව මැරෙන විට - පියා මැරෙන විට - දූ දරුවන් සොයුරු සොයුරියන් ආදීන් මැරෙන විට - විශේෂයෙන්ම මොවුන් අකල් මරණයන්ට පත්වන විට - මේ ආදී තමන් ප්‍රිය කරන ඥාති - මිත්‍රාදීන් මිය යන විට බොහෝ දෙනෙක් ඒ ගැන සිත සිතා සමහරවිට අවුරුදු ගණන් ප්‍රිය විප්‍රයෝග මානසික දුක් විඳිනවා. මේ අයට මා මුලදී ප්‍රකාශ කළා මතක ඇති, 'මව්පිය ආදී මේ එක් එක් අයකු පමණක් මිය ගියාට පසුව හැඬූ කඳුළු සාගර ජලයට වඩා වැඩි' යි කියා බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් වදාරා තිබෙන බව.

මීට අමතරව, තමන් ප්‍රිය කරන කෙත්වතු, ධන ධාන්‍ය, භවහෝග සම්පත් ජලයෙන් සුළඟින් සතුන්ගෙන් සොරුන්ගෙන් සතුරන්ගෙන් නැතිවී යන විට - නැත්නම් සොරුන් විසින් ඒවා බලහත්කාරයෙන් පැහැර ගන්නා විට - තමන්ගේම නො සැලකිල්ලෙන් ඒවා නැතිවී යන විට - ගොවිතැන් කළ වගාවන් සතුන්, නියඟය, ජලගැලීම් වැනි දේවලින් පාළු වී විනාශ වී යන විට - අකුණු වැදීම්, භූමිකම්පා, බෝම්බ ප්‍රහාර ආදිය නිසා තමා බොහෝ වෙහෙස මහන්සි වී විසදුම් දරා සදාගත් ගෙවල් දොරවල් ආදිය කැඩී බිඳී විනාශ වී යන විට - තමා කරන ව්‍යාපාරික කටයුතු පාඩුවී නැතිවී යන විට - කරන රැකීරක්ෂා නැතිවී යන විට, නැත්නම් දුෂ්කර ප්‍රදේශ වලට දඬුවම් වශයෙන් මාරු කර හරින විට - මේ ආදී විවිධ කරුණු වලට මුහුණ පාන්නට සිදු වන

විට බොහෝ දෙනෙක් ශෝක කරමින් තැවෙමින් බලවත් මානසික දුකකට පීඩාවකට පත් වෙනවා.

අප්‍රිය අය සහ අප්‍රිය දේවල් සමඟ එක්වීමට සිදු වුවහොත් - උදාහරණ වශයෙන් අපි හිතමු, තමන් ඉතා ආදරයෙන් බැඳී සිටි අය සිටිත් දී, කවර හේතුවක් නිසා හෝ බලෙන් වෙනත් අයකු සමඟ විවාහ වන්නට සිදු වුණා කියලා- සමහරවිට මුළු ජීවිත කාලයම සිටින්නට සිදු වන්නේ මානසික දුකකින්. අප ඇසුරු කරන දෙමාපියන් සොයුරු සොයුරියන් වැනි අය පවා සමහරවිට පසුගිය භව වල දී තමාගේම සතුරන් වන්නට පුළුවන්. ඒ සතුරුකම් මේ භවයේ දීත් මතු වනවා.

මේ වගේම තමන් අකැමැති දේවල් හෝ අකැමැති අය සමඟ වැඩ කරන්නට සිදු වන විට, එවැනි අය හෝ දේවල් මුණ ගැසෙන විට - තමන් ප්‍රිය නො කරන නින්දා අපහාස අපවාද අසන විට - තමන්ට විරුද්ධ අසත්‍ය චෝදනා ඉදිරිපත් වන විට - අපකීර්ති වලට බඳුන් වන විට - අකැමැති දුර්ගන්ධයන් නිතර දූනෙන විට - තමන් ප්‍රිය නො කරන අකැමැති දේම සැමදා කෑමට බීමට ලැබෙන විට - තමන් අකැමැති කායික ස්පර්ශයන් ලැබෙන විට - ඇතිවන්නේත් බලවත් මානසික දුක් පීඩා.

තමන්ගේ සියළු බලාපොරොත්තු කඩ වී ඉවිඟු හංගත්වයන්ට පත්වන විට - තමන් කැමැති දෑ නො ලැබීමේ දුකකට මුහුණ පාන විට - විභාග, යන යන සම්මුඛ පරීක්ෂණ ආදිය අසමත් වන විට - තමාට ලැබිය යුතු රැකියාවේ උසස්වීම් ශිෂ්‍යත්ව ආදිය නො ලැබෙන විට - තමන්ගේ දෙමාපිය දූ දරු සොයුරු සොයුරියන් ආදීන් හදිසි අනතුරු වලට බඳුන් වන විට - ඔවුන් ලෙඩ වන විට - ඔවුන්ට නින්දා අපකීර්ති

ආදිය ලැබෙන විට - තමන්ගේ දුවරුන්, සොයුරියන් දූෂණ කිරීම් ආදියට බඳුන්වන විට - ඉසිලිය නො හැකි තද ශීතල, තද උෂ්ණය දැනෙන විට - තමන්ගේ ඉඳුරන් දුර්වල වන විට - තමන් ජරාවට පත්වන විට - තමන්ට මැරෙන්නට සිදු වේ යැයි දැනෙන විට - මේ ආදී විවිධ හේතූන් නිසාත් ඇතිවන්නේ මානසික දුකකි.

තමන් කළ වරදක් හෝ සඟවා ගෙන සිටිනා රහසිගත දෙයක් එළි වී තමන් ලජ්ජාවට පත්වන විට - තමන්ට අවමන් අපවාද අසන්නට ඒ නිසා සිදු වන විට - අලාභ, අයස, අපකීර්ති, නින්දා ආදී අෂ්ටලෝක ධර්මයන්ගේ අනිෂ්ට පැති පැමිණෙන විට - වාද විවාද අඩ දබර කලකෝලාහල ආදියට මුහුණ පාන්නට සිදු වන විට - පොලීසි උසාවි ආදියට යමින් නඩුහබ වලට පැටලෙන විට - තමන්ගේ දූ දරුවන් භාර්යාවන් ස්වාමිපුරුෂයන් අත් අය සමඟ අනිසි සම්බන්ධකම් පවත්වන විට - ඔවුන් නො මග යන විට - තමන්ගේම සේවක පිරිස් ගෝලයන් ආදීන් තමන්ට විරුද්ධව නොයෙක් දේවල් කරන විට - බඩු මිල වැඩි වන විට - දිගටම වසින විට, පායන විට - ගංවතුර ආදී ස්වාභාවික විපත් පැමිණෙන විට - තමාගේ රටට ජාතියට හානිවට ආගමට හානි සිදු වන විට - ශාරීරික රෝග පීඩා නිසා මානසික පීඩාවන් ද ඇතිවන විට - තමන්ගේ දුප්පත්කම් නූගත්කම් ආදිය නිසා හීනමානයෙන් යුතු වන විට - රාග ද්වේෂ ආදී බලවත් කෙලෙස් ගිනි වලින් දූවෙන විට - මේ ආදී විවිධ කරුණු වලට මුහුණ පාන විට - ශෝක කරමින්, හඬමින්, වැලපෙමින්, විලාප කියමින්, පුසුම් හෙළමින්, බලවත් මානසික දුක අනන්තවත් විදින්නට සිදු වෙනවා. මේ ආදී අනන්තවත් මානසික දුක අපිත් සසර පුරාම වින්දා.

(මේ ආදී ශෝක පරිදේව දෝමනස්ස උපායාස ආදී කරුණු වලට මුහුණ පාන විට මානසික දුකකට පත් වන්නේ විදර්ශනා ප්‍රඥාවක් නො මැති නිසා. රහත් වූ කෙනකුට කායික දුක ඇති වුණාට, කිසිම මානසික දුකක් ඇති නො වන බව මේ අය දන්නවා ඇති.)

2.19 සසර පුරා විදි දුක සියල්ලම දැන් එකතු කර බලන්න.

දැන් මේ අයට පැහැදිලි ලෙසම තේරෙන්නට ඕනෑ, කොච්චර නම් දුකක් විදිමින් ද අපි මේ සසරේ මේ දක්වා පැමිණියේ කියන කරුණ. අතීතාරම්භයේ පටන් අද දක්වා අපායවල, ප්‍රේත - නිරිසන් - අසුර - මනුෂ්‍ය ආදී ලෝකවල අනන්ත අප්‍රමාණ අසීමිත කාලයක් විදින ලද සියලුම දුක එකතු කර බැලුවොත් එය කොයිතරම් නම් විශාල දුකක් ද කියලා නුවණින් කල්පනා කර බලන්න. වේදනා ඇති වූ විගසම නැතිවී යන බව ඇත්ත. නමුත් ඇතිවූ දුක සියල්ලම තවම තිබෙනවා කියන උපකල්පනයේ පිහිටලා අපි මේ සියලුම දුක එකතු කර බැලුවහොත්, මට නම් තේරෙන්නේ මේ තුන් ලෝකය නො වෙයි, මුළු විශ්වයම ඉඩ මදි වෙයි ඒ දුක තබන්නට කියලා. ඒ තරම් දුකක් අපි විඳලා තිබෙනවා.

එම නිසයි බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් මෙලෙසින් වදාරා තිබෙන්නේ:

“ආදිත්තං භික්ඛවේ චේලං වා සීසං වා අජ්ඣුපෙක්ඛිත්වා අමනසිකරිත්වා අනභිසමේතානං චතුත්තං අරියසව්වානං

අභිසමයාය අධිමත්තෝ ඡන්දෝච වායාමෝච උස්සාහෝච උස්සෝල්හීච අප්පට්ඨානීච සතිච සම්පජ්ඣ්ඤ්ඤ්ච කරණීයං”

(සංයුක්ත නිකාය වේල සූත්‍රය)

මහණෙනි ‘ඇදි වත හෝ හිස ගිනිගත්තත්, ඒ ගිනි නිවීම සඳහා උත්සාහ නො කොට, එය නො සලකා, ඒ ගැන මෙනෙහි නො කොට, මෙනෙක් අවබෝධ නො කළ චතුරාර්ය සත්‍ය ධර්මයන් අවබෝධ කර ගැනීම සඳහා, බලවත් වූ ඡන්දයක්, වැයමක්, උත්සාහයක්, සතියක් සහ සිහිනුවණක් ඇතිකර ගෙන උත්සුකව කටයුතු කළ යුතු යි’. එම පාඨයේ සාමාන්‍ය අර්ථය ඒක යි.

මෙය කොයිතරම් නම් අවබෝධයකින් යුතුව ද බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් වදාරා තිබෙන්නේ කියන කරුණ තමන්ට තේරෙන්නේ තමන්ගේ ම හදවත තුළින් ඒ අවබෝධය ඇතිවන විට.

මේ සා විශාල සංසාරික දුක් අත්දැක්කා නේ ද කියලා කෙනකුට හොඳින් පෙනී යනවා නම්, ‘මොන දුකක් විදලා හරි, ජීවිතය පරිත්‍යාග කරලා හරි, මේ දුක නැති කර ගන්නට කටයුතු කරන්නට ඕනෑ’ කියන අදහස එවැනි කෙනකුගේ සිත තුළ නිරායාසයෙන්ම ජනිත වෙනවා. දුක ගැන අවබෝධයක් නැති මෝඩකම - “දුක්බේ අඤ්ඤාණං” කියන ඒ අවිද්‍යාව - සසර පුරාම අපේ සිත තුළ තිබුණා; රහත් වන තෙක්ම ඒක පවතිනවා. ඒක යි මේ පංචස්කන්ධ ලෝකයට ඇලෙන්නේ; ඒක යි ඒවා කෙරෙහි මේ බැඳෙන්නේ; ඒක යි තව තවත් සංසාරයේ රැඳී සිටීමේ හව ආශාවෙන් යුතුව සසර මේ ගමන් කරන්නේ.

අවිද්‍යාව විස්තර කරන බොහෝ අවස්ථාවල දී බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාරා ඇත්තේ, “කතමාව භික්ඛවේ අවිජ්ජා? යං බෝ භික්ඛවේ දුක්බේ අඤ්ඤාණං, දුක්බ සමුදයේ අඤ්ඤාණං, දුක්බ නිරෝධේ අඤ්ඤාණං, දුක්බ නිරෝධගාමිනී පටිපදාය අඤ්ඤාණං. අයං චූච්චති භික්ඛවේ අවිජ්ජා” කියලා. ‘දුක දන්නෙන් නැහැ, දුක් ඇතිවීමේ හේතුව දන්නෙන් නැහැ, දුක්බ නිරෝධය දන්නෙන් නැහැ, දුක නැති කළ හැකි මාර්ගය දන්නෙන් නැහැ, ඒක යි අවිද්‍යාව කියන්නේ’ කියන එක යි ඒ පාඨයේ සාමාන්‍ය අදහස.

අතීත සංසාරයේ මෙව්වර දුකක් මම වින්දා නේ ද, අනාගතයේ දීත් ඒ වගේම දුකක් විදින්නටත් සිදු වනවා නේ ද කියන කරුණ ගැන පැහැදිලි අවබෝධයක් තිබෙනවා නම්, එවැනි කෙනකුට එක මොහොතක්වත් මේ සංසාරයේ රැඳී සිටීමට කැමැත්තක් හෝ ආශාවක් ඇතිවන්නේ නැහැ.

පංචස්කන්ධ දූක

3.1 රූපස්කන්ධය

සසර පුරා මෙලෙසින් අප විඳින ලද කායික සහ මානසික දූක අතරින් වැඩිපුරම අපි අත්දැකූයේ ශාරීරික දූක.

අපි අපායවල ඉපදුණාට පසුව විඳින ලද දූක වලින් 100% ක් ම වාගේ ඒ රූපස්කන්ධය නිසා අත් වූ ශාරීරික දූක. ඇවිලගත් මහා අවිච්චි ගිනි මැද පිවිච්චි පිවිච්චි ඒ රූප ගොඩට එදා ඇලුණා. ඒ රූප ගොඩට ආශා කළා. මහා දූක ලබා දුන්, මහා දූකක් වූ ඒ ශරීරය පවත්වාගෙන යන්නටත් එදා කැමැති වුණා. සෝවාන් නො වූ ඕනෑම කෙනකු මරණයෙන් පසුව අපායේ උපදින්නට පුළුවන්. එදාටත් ඒ ශරීරවලට ආශා කරන්නේ ඔය ආකාරයෙන් ම යි. කොච්චර නම් මෝඩකමක් අපේ සිත තුළ තිබුණා ද, තිබෙනවා ද කියා දැන් සිතා බලන්න.

ප්‍රේත ලෝකවල ඉපදී කන්නට බොන්නට කිසිවක් නැතිව සාපිපාසාවෙන් අවුරුදු දහස් ගණන්, කෝටි ගණන් පෙළෙමින්, අදින්නට දෙයක් නැතිව, ඉන්නට තැනක්

නැතිව දරුණු දූක විඳිමින්, තවත් නොයෙක් ආකාර විවිධ දූක මධ්‍යයේ බුද්ධාන්තර ගණන් අපි දූක වින්දා. ඒත් ඒ ශරීරවලට එදා අපි ආශා කළා. තව දුරටත් ඒ දූක ගොඩ පවත්වා ගෙන යන්නටත් ආශා කළා. හෙට ප්‍රේත ලෝකයේ ඉපදුණත්, එවිට සිතේ ඇතිවන ස්වරූපයත් ඒකම යි. තමාගේ සිත තුළ කොච්චර මෝඩකමක් ක්‍රියාත්මක වනවා ද කියලා ටිකක් හරි දැන් දකින්නට බලන්න.

අපි තිරිසන් ලෝකයේ ඉපදී සිටින විටදීත් ඒ ඒ තිරිසන් සත්ව ජීවිතවලටත් ආශා කළා. සෑම තිරිසන් සතෙක්ම ඒ තිරිසන් ජීවිතයට, ඒ තිරිසන් ශරීරයට කැමැති යි. කොයි ආකාරයකින් හරි ඒ තිරිසන් ජීවිත පවත්වා ගෙන යන්නට යි ඒ සතුන්ට අවශ්‍ය. අපිත් එහෙම යි ඒ ලෝකවල එදා සිටියේ.

අසුර නිකායේ අපි ඉපදී අති දූකබිත ඒ ජීවිතවලට, ඒ අති දූකබිත ශරීරවලට එදා ඇලුණා, බැඳුණා, ඒවා පවත්වා ගෙන යන්නට ජීවත්වන්නට ආශා කළා.

මේ මනුෂ්‍ය ජීවිතය වුවත් කොයිතරම් නම් දූකක් අපට ලබා දෙනවා ද? මෙය පවත්වාගෙන යන එක ම කොච්චර දූකක් ද, කරදරයක් ද, වධයක් ද, හිරිහැරයක් ද? මේ ශරීරය තිබෙන එක ම තනිකරම දූකබ සත්‍යයක්, ඒ වගේම දූක ලබා දීමට හේතු වන මේ ශරීරය ඒකාන්ත දූකබ සමුදය සත්‍යයක්. මෙවැනි ශරීරයකට ආශා කරන්නේ, එවැනිම ශරීර මතු හව වලදීත් ලැබෙන ලෙසින් ප්‍රාර්ථනා කරන්නේ මෙහි යථා තත්ත්වය දැකිය නො හැකි මෝඩකම තිබෙන නිසා.

මෙම ශරීරය නිසා සුළු සුළු ආශ්වාද සමහරවිට ලැබෙන්නට පුළුවන්; ලැබෙනවා. නමුත් ඒ සුළු ආශ්වාදය අබ ඇටයක තරම් දෙයක් නම්, මෙයින් ලැබෙන අති මහත් දුක්ඛස්කන්ධය මහා පොළොවටත් වඩා ලොකු යි. මෙම ශරීරයට ඇලුම් කරනවා කියන්නේ දුක්ඛ සත්‍යයට ඇලුම් කිරීමක්; ඒ වගේම දුක්ඛ සමුදය සත්‍යයට ඇලුම් කිරීමක්. ඒ ඇලුම් කිරීම ම පවා දුක්ඛ සමුදය සත්‍යයක්.

මේ මහා දුක්ඛස්කන්ධය යි අවිද්‍යාවෙන් බර වී 'මම - මගේ - මගේ ආත්මය' කියලා ග්‍රහණය කරන්නේ. දුක් ආකරයක් වූ මේ ශරීරය එලෙසින් මම - මගේ - මගේ ආත්මය ආදී වශයෙන් ගන්නවා නම්, ඒක මෝඩකම හැර වෙන මොකක් ද?

මේ දක්වාම අනිත්‍යයෙන් අනිත්‍යයට යමින් විපරිණාමයෙන් විපරිණාමයට පත් වූ අනිත්‍ය වූ රූපස්කන්ධය කෙරෙහි; මහා දුකක් වූ, දුක්ඛ සමුදයක් වූ රූපස්කන්ධය කෙරෙහි; අපට ඕනෑ විධියට කිසිසේත් ම නො පවතින, හේතු එල ක්‍රියාදාමයක් වන අනාත්ම වූ රූපස්කන්ධය කෙරෙහි; ඒ වගේම ඉදිරියේදීන් මොහොතින් මොහොතම අනිත්‍යයට යන, එන්න එන්නම ජරාවෙන් ජරාවට යමින්, වෙනස් වෙමින් විපරිණාමයට පත්වන, ඉදිරියේ දී දැනටත් වඩා ජරා - ව්‍යාධි - මරණ ආදී නොයෙකුත් දරුණු දුක් ලබා දෙන මේ ශරීරය කෙරෙහි මොන ඇල්මක් ද, මොන බැඳීමක් ද, මොන ආශා කිරීමක් ද? එය කෙරෙහි යම් ඇලීමක් බැඳීමක් ආශා කිරීමක් හෝ එවන් රූපස්කන්ධ මතු මතුත් ප්‍රාර්ථනා කිරීමක් ඇතිකර ගන්නවා නම්, ඒක කොච්චර නම් ලොකු මෝඩකමක් ද?

මේ ශරීරයේ යථා තත්ත්වය යථා පරිදි ම හරියට අවබෝධ කර ගන්නා කෙනෙකුට, මෙලෙසින් තමාගේ මෝඩකම තමාටම පෙනෙන නිසා, රූපස්කන්ධය කෙරෙහි ඇලීමක්, බැඳීමක් ආශා කිරීමක් නො වෙයි ඇතිවන්නේ, අතිශයින් ම බලවත් වූ කලකිරීමක්. එවැනි කෙනෙකුට, 'මේ ශරීරයේ පරමාණුවක තරම්වත් රූප කොටසක් මොනම ලෝකයක හෝ නො පැවතිය යුතු යි, පරමාණුවක තරම්වත් රූප කොටසක් පවතිනවා නම් එතන තිබෙන්නේ දුක්ඛ සත්‍යයක්, මේ ශරීරයේ ප්‍රාණය පවතින නිසා ම යි මේ සියලුම දුක් ඇතිවන්නේ, අබ මල් රේණුවක තරම් තැනකවත් මේ ශරීරයේ ප්‍රාණය පවතින එක ම යි දුක්ඛ සමුදය සත්‍යය, මේ ශරීරය සර්ව සම්පූර්ණ වශයෙන් ම සිතින් අතහැරිය යුතු යි, මම මේක අතහරිනවා - අතහරිනවා - අතහරිනවා,' කියා එය කෙරෙහි කිසිම ආශාවකින් තොරව, සිතින් අතහරින්නට පුළුවන්. එසේ අතහැරියොත්, සිතට පෙනෙන මේ ශරීරයේ 'රූප නිමිත්ත' නැතිවී ගොස්, සිත ශුන්‍යභාවයකට හිස්භාවයකට පත්වනවා අත්දකින්නටත් එවැනි කෙනෙකුට හැකිවෙනවා ඇති. සංස්කාර ධර්මයක් වූ ඒ ශුන්‍යභාවයන් අතහැර දැමීම යි එවිට කළ යුතු වන්නේ.

3.2 වේදනාස්කන්ධය

ශරීරය පවතින නිසා ම එවැනි ශාරීරික දුක් අපි වින්දා. ඇයි මේ සියලුම දුක් අපි වින්දේ? වේදනාස්කන්ධයේ පැවැත්ම පැවතුණ නිසා. වේදනාස්කන්ධයක් නො තිබුණා නම් කිසිම දුකක් ඇතිවන්නට හේතුවක් නැහැ.

මේ අය දන්නවා සිහි නැති කළ විට, ඒ සිහි නැති කර සිටින කාලය තුළ දී කිසිම වේදනාවක් නො දැනෙන බව. වේදනාස්කන්ධය කියන්නේ දුක් වේදනාවට පමණක් නො වෙයි. සැප වේදනාත් තිබෙනවා. ඒ වගේම සැප දුක් නො වන මැදහත් උපේක්ෂා වේදනාත් තිබෙනවා.

මේ තරම් දුකක් වූ පංචස්කන්ධ ධර්මයන් කෙරෙහි සත්වයා ඇලෙන්නේ බැඳෙන්නේ ආශා කරන්නේ, අනාගතයේ දීත් පංචස්කන්ධ ධර්ම ලබා ගැනීමට ප්‍රාර්ථනා කරන්නේ, ඒ සඳහා කර්ම රැස් කරන්නේ අන් කිසිවක් නිසා නො වෙයි, මේ පංචස්කන්ධ ධර්ම තුළින් සුඛ වේදනාවක්, සුඛාශ්වාදයක් ඉඳහිට හෝ ලැබෙන නිසා.

මේ සුළු ආශ්වාදයට අපි රැවටුණා, රැවටෙනවා. ඒ ආශ්වාදයන් ගෙන දෙන්නේ තමා ප්‍රිය කරන රූප - ශබ්ද - ගන්ධ - රස - ඵොට්ඨබ්බ - හා මනසට දැනෙන විවිධ ධම්මාරම්මණ කියන අරමුණු නිසා. ඒ ආශ්වාද ගෙන දෙන්නේ රූපාදී අරමුණු තුළින් කියලා සිතාගෙන, ඒ අරමුණු කෙරෙහිත් අපි මූලා වුණා.

රූප ශබ්ද ආදී කිසිම අරමුණක් ආශ්වාදයක් ගෙන දෙන්නේ නැහැ. ඒ අරමුණුවලට කිසිම ආශ්වාදයක් ගෙන දෙන්නටත් බැහැ. අරමුණු කෙරෙහි මූලා වූ සිත නිසා ජනිත කර දෙනු ලබන සුඛ වේදනාවට, සුඛාශ්වාදයට ඇලෙනවා විනා, ආශා කරන්නේ ඇලෙන්නේ බැඳෙන්නේ ඒ අරමුණු කෙරෙහිත් නො වෙයි.

රූප ශබ්ද ආදී ඒ අරමුණු අපට අරමුණක් වන්නේ ඒවා පිළිබඳව සිතුවිලි පහළ වුණොත් පමණ යි. ඒ අරමුණු

හමු වුණාට පසුව පහළවන විඥාන - සංඥා - වේදනා - සංස්කාර ආදී සිතුවිලිත් නාම ධර්ම. අරමුණු අත්දකිනා ඇස කණ නාසය දිව ශරීරය කියන රූපත් සිතට පෙනෙනා නාම ධර්ම හැර අන් කිසිවක් නො වෙයි. මෙය සමහර විට මේ අයට නො තේරෙන ගැඹුරු කරුණක් වන්නට පුළුවන්. මෙය අවබෝධ වුණාට පසුව මේ අයට පසුව හෝ ඒ කරුණ තේරේවි. එම නිසා නාම ධර්ම සංඛ්‍යාත සිතුවිලි ඇතිවෙමින් නැතිවෙමින් යෑමක් හැර ආශ්වාදය කියා දෙයකුත් නැහැ. ඇතිවූ නාම ධර්ම ඇතිවුණ විගසම නැතිවී යනවා. ඒවායේ මම - මගේ - මගේ ආත්මය ආදී වශයෙන් ගන්නට කිසිවක් ඇත්තෙන් නැහැ.

මේ කිසිවක් නො දන්නා අවිද්‍යාව නිසා සුඛාශ්වාදය කෙරෙහිත්, ඒ අරමුණු කෙරෙහිත්, මූලා වී ඒවාට ආශා කරමින්, ඒ ආශ්වාද ලබා දෙන තමන් ප්‍රිය කරන රූප ශබ්ද ගන්ධ රස ඵොට්ඨබ්බ හා මනසට දැනෙනා ධම්මාරම්මණ සොය සොයා කටයුතු කළා. ඒවා අපට සැප ලබා දෙන දේවල් කියා සිතාගෙන, ඒ අරමුණු වෙනුවෙන් අපි නොයෙකුත් ආකාර කායික වාචසික මානසික ක්‍රියා සිදු කරමින් කර්ම සංස්කාර රැස් කළා. මේ කර්ම සංස්කාර මරණ මොහොතේ සිහිපත් වීම නිසා පුනර්භවය ගෙන දෙමින් සසර දුකටම අපි ඇද වැටුණා. එලෙසින් යි කලින් විස්තර කර ඇති අති මහත් සසර දුක අපි අත්දැක්කේ. භවයෙන් භවයට, ජාතියෙන් ජාතියට ගමන් කරමින් අද දක්වාම මේ සසරේම ගිලිලා සිටින්නෙත් ඒ නිසා.

සංසාරයේ දී අපි වින්ද සුඛාශ්වාදය ඉතා සුළු එකක්. ඒ ආශ්වාදත් ඇතිවුණ ගමන්ම නැත්තටම නැතිවී ගියා. සසර පුරා වින්ද ඒ ආශ්වාදයන්ගෙන් අද ඉතිරි වී ඇති දෙයක්

නැහැ. අඩු වශයෙන් ඒවා පිළිබඳ සංඥා මාත්‍රයක්වත් දැන් නැහැ. දැනට හෝ අනාගතයේ දී හෝ විදින ආශ්වාදයන්ට සිදුවන්නේ ඒක ම යි. 'මේ ජීවිතය පුරා මේ දක්වා වින්ද සැප වේදනාවන්ගේ සුඛාශ්වාදයන්ගේ මොනව ද අද ඉතිරිවෙලා තිබෙන්නේ, කිසිවක්ම නැහැ නේ ද' කියලා සිතට හරියට පෙනී ගියහොත්, එවිට තරමක් දුරට හෝ භාවනාව දියුණු වී ඇති කෙනෙකුට සිත සංසිදී යන හැටි අත්දකින්නට පුළුවන්.

ඒ සුළු ආශ්වාදයට ඇලී බැඳී ආශාවෙන් යුතුව කටයුතු කළ නිසා ඇතිවූ මහා සංසාරික දුක සමඟ ඒ සුළු ආශ්වාදය සංසන්දනය කර බැලුවොත්, ඒ සුළු ආශ්වාදය හරියට කුඩා වැලි කැටයක් වගේ නම්, ඒ තුළින් ජනිත කර දුන් සංසාරික දුක මේ මහා පොළවටත් වඩා ලොකු බව මේ අයට අවබෝධ වී පෙනී යා යුතු යි.

මේ දක්වා කියන ලද, ඒ වගේම ඉදිරියේ දී කියනු ලබන කරුණු සංඥා මාත්‍රවලට පමණක් සීමා කර ගන්නේ නැතිව, හදවතින්ම අවබෝධ කර ගන්නට බලන්න. ඒ අවබෝධය යි නිවන් ලැබීමට අත්‍යවශ්‍ය වන්නේ.

ඒ මහා සසර දුක තමන්ට හොඳින් අවබෝධ වනවා නම්, ඒ තරම් මහත් වූ දරුණු දුකකට ඇද දමපු, ඇද දමන ආශ්වාදයන් ගෙන දීමට හේතු වූ තමන් ප්‍රිය කරන රූප ශබ්ද ගන්ධ රස ඵොට්ඨබ්බ ධම්ම ආදී අරමුණු කෙරෙහි සහ, ඒ වගේම ඒ සුඛ ආශ්වාදය කෙරෙහි, හදවත තුළින්ම ඇතිවන්නේ සතුටක් නො වෙයි, ඒවා ප්‍රාර්ථනා කිරීමක් නො වෙයි, මහා බියක්. ඒක යි බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළේ, "භාග්‍යවංශං ඒතස්ස සුඛස්සාති වදාමි" ඒ

සුඛයට බිය විය යුතු යි කියලා. බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙලෙසින් වදාළේ කොයිතරම් නම් සත්‍යයක් ද කියලා තමන්ට තේරෙන්නේ තමන් ඒ කරුණු අවබෝධ කර ගතහොත් පමණ යි.

සසර පුරා මූලාවට පත්කළ, පත්කරන මේ සුඛාශ්වාදයට, මේ අරමුණු වලට තව දුරටත් රැවටී සිටීම සුදුසු ද? හේතූන් නිසා හටගත් ආශ්වාද සියල්ලම අනිත්‍ය ධර්ම. ඒ තුළින් සසර දුකට වැටෙන නිසා ඒවා දුක්ඛ ධර්ම. ඒවා හුදු හේතු - එල මත ඇතිවන නාම ධර්ම පමණක් ම වන නිසා සහ, ඒ නාම ධර්ම නිරුද්ධ වී ගියාට පසුව ඒවායේ 'මම - මගේ - මගේ ආත්මය' කියා ගැනීමට කිසිවක් ඉතිරි නො වන නිසා අනාත්ම ධර්ම. අනිත්‍ය වූ, දුක් වූ, අනාත්ම වූ සුඛාශ්වාද ගෙන දීමට හේතු වූ අරමුණු අපි නැළවීමට පිණවීමට සැනසීමට තිබෙන දේවල් නො වෙයි; ඒවා අපිට සංසාරයෙන් ගැළවීමට නො දී අප සංසාරයේ බැඳ තැබීමට හේතු විය හැකි දේවල්. අපේ සිතේ තිබුණ මෝඩකමට අපේම සුඛ වේදනාව ග්‍රහණය කර ගෙන පැටලෙමින් අපි මේවාට රැවටුණා. දන්වත් සුදුසු යි නේ ද ඒ මෝඩකම, ඒ අවිද්‍යාව ඉවත් කර ගැනීමට.

මේ සුඛ වේදනාවට ඇලී රාගානුශය ගැලීම තුළින් මේ මහා සංසාරික දුකට අපි වැටුණා වගේම තමයි, දුක්ඛ වේදනාවට ගැටී පටිසානුශය ගැලීම තුළින් සසර දුකට අපි වැටුණෙක්. ඒ වගේම සැප හෝ දුක් වේදනා නැති වීට පහළවන මැදහත් වේදනාවේ ඇතිවීමේ හේතු (සමුදය), නැතිවීම, ආදීනවය ආදී කරුණු නො දන්නා අවිද්‍යා අනුශය ගැලීම තුළින් අපි සසර දුකේම ගිලුණා.

'ඉතා සුළු සුඛාශ්වාදයක් ලබා දීලා, අති මහත් සසර දුකක් ලබා දීපු, ලබා දෙන වේදනාස්කන්ධයේ මොහොතකට හෝ පැවැත්මක් නො තිබිය යුතු යි, වේදනාස්කන්ධය කෙරෙහි මගේ සිතේ තිබුණ බැඳීම සහ ඒ බැඳීම හා සම්බන්ධ වූ අවිද්‍යාව මේක'යි කියලා හරියට අවබෝධ වී පෙනී යන විට, මුළු වේදනාස්කන්ධය කෙරෙහිම ඇතිවන්නේ බලවත් කලකිරීමක්. 'මුළු වේදනාස්කන්ධයේ ම පැවැත්මක් මට එපා, සම්පූර්ණයෙන්ම මම වේදනාව අතහරිනවා - අතහරිනවා - අතහරිනවා' කියලා වේදනාස්කන්ධය එවිට සිතින් අතහරින්නට පුළුවන්. භාවනාව දියුණු වී ඇති, සමාධි ප්‍රඥා දියුණු කෙනකුට මෙහි දී සිත ශාන්ත භාවයකට පත්වීමක් අත්දැකිය හැකි වේවි. මේ ශාන්ත බවත් සංස්කාරයක්, මේකත් මම අතහරිනවා කියා එයත් අතහැර, ඊට පසුව ඇතිවන ඇතිවන සෑම මානසික තත්ත්වයක්ම සිතින් අතහැරීම යි මෙහි දී කළ යුතු වන්නේ.

3.3 සංඥාස්කන්ධය

මේ විධියට සුඛාශ්වාදයට ඇලී, ඒ සුඛාශ්වාදය ගෙන දීමට හේතු වූ අරමුණු කෙරෙහි ඇලී බැඳී, සසර දුක ලබා දෙන දුක්ඛ සමුදයම ඇතිකර ගනිමින්, සසර පුරා දුක් විඳ විඳ, දුක් විඳ විඳ මෙලෙසින් අපි පැමිණියේ සංඥාවෙන් මුලා වුණු නිසා.

සංඥාව කියන්නේ හඳුනාගැනීම. "මරිචිකුපමා සඤ්ඤා" සංඥාව හරියට මිරිඟුවක් වගේ. මිරිඟුව කියන්නේ ඇත

වතුර පිරී තිබෙනවා වගේ පෙනෙනවා; නමුත් ළඟට ගියාට පස්සේ වතුරක් නැහැ; තිබෙන්නේ අවිරස්තයෙන් අතිශයින් උෂ්ණ වූ මහ පොළව. මෙලෙසින් 'නැති දෙයක් ඇති දෙයක්' ලෙසින් පෙන්නන සංඥාව නිසා ලෝක සත්වයා මුලා වෙනවා.

ලස්සන ය, කැන ය, හොඳ ය, නරක ය, සතුරෙක් ය, මිතුරෙක් ය ආදී වශයෙන් ඇතිකර ගනු ලබන විවිධ සංඥා ඇත්තේ බාහිර අරමුණු තුළ නො වෙයි; ඒවා තිබෙන්නේ අපේ ම සිත තුළ. බාහිර රූපාදී ඒ අරමුණු වලට කිසිදාක කෙනකුගේ සිතට සංඥා ඇතිකර දෙන්නටත් බැහැ; ඒවා ඇතිකර ගන්නෙත් අපි ම යි.

සරල උදාහරණයක් වශයෙන් අපි හිතමු, තරුණයෙක් දකිනවා රූමත් තරුණියක්. එතනම සිටිනවා ඒ තරුණියගේ පරම හතුරු කෙනෙක්, භාවනා දියුණු කර ගත් කෙනෙක් සහ රහත් වූ කෙනෙක්. ඒ තරුණිය ආත්ම සංඥාවේ පිහිටලා හිතන්නේ 'මම' ලස්සන කෙනෙක් කියලා. මේ තරුණියාට ඇය පෙනෙන්නේ ඉතා රූමත් ප්‍රිය කෙනෙක් හැටියට. හතුරු වූ කෙනා ඇය දකින්නේ තමන්ට පෙන්න්නටවත් බැරි හැකිරියක් වශයෙන්. භාවනා දියුණු කර ගත් තැනැත්තා ඇය දෙස බලන්නේ කුණප කොටස් 32 ක් - ධාතු ගොඩක් - අනිත්‍ය දෙයක් ආදී වශයෙන් ඔහු භාවනා දියුණු කරගෙන ඇති ආකාරයට අනුව. කිසිම සංඥාවක් රහත් වූ කෙනකුගේ සිත තුළ ජනිත නො වන නිසා, එවැනි කෙනකුගේ ඒ දැකීම, දැකීම් මාත්‍රයෙන් පමණක් ම නතර වෙනවා.

මේ විධියට ඒ කාන්තාව ගැන විවිධ සංඥා එකම අවස්ථාවේ දී එක් එක් අය ඇතිකර ගනු ලබන්නේ ඒ ඒ අයගේ

දෘෂ්ටි කෝණයන්ට අනුව බව මේ අයට දැන් තේරෙන්නට ඕනෑ. ඒ සංඥා තිබුණේ ඒ ඒ අයගේ සිත් තුළ විනා, ඒ කාන්තා රූපය තුළ නො වෙයි. ඇය දෙස බලා කෙනකුට ඕනෑ නම් ශුභ යි ලස්සන යි කියලා සංඥා ඇතිකර ගන්නට පුළුවන්; ඕනෑ නම් අශුභ යි කියලා හිතන්නටත් පුළුවන්. මේ ආදී ඕනෑම සංඥාවක් ඇතිකර ගන්නට පුළුවන්.

වර්තමානික අරමුණු වගේම, අතීතයේ දූකපු දේවල් ගැනත්, අනාගතයේ දකින්නට ලැබෙන දේවල් ගැනත් විවිධාකාර සංඥා කෙනකුට ඇතිකර ගන්නට පුළුවන්. අතීතයේ සිදු වූ සෑම දෙයක් ම, ඒ අතීතය ගැන සිතන වර්තමාන අවස්ථාවේ දී පහළවන සංඥා සහ චිත්ත සංස්කාර ධර්ම හැර අන් කිසිවක් නො වෙයි. එම නිසා සංඥා ආදී චිත්ත සංස්කාර හැර අතීතය කියා දෙයක් සත්‍ය වශයෙන් කෙනකුගේ සිත තුළ නැහැ. අනාගතය කියන්නේ වර්තමානික වශයෙන් ඇති වන සංඥා හා චිත්ත සංස්කාර. එම නිසා අනාගතය කියන්නේ සිත තුළ පහළවන වර්තමානික සංඥා ආදී නාම ධර්ම පමණ යි. මෙය හරියට අවබෝධ කරගත් කෙනකුට අතීතයත් පහසුවෙන් අතහරින්නට පුළුවන්, අනාගතයත් අතහරින්නට පුළුවන්. අතීත දේවල් පිළිබඳව හරි, අනාගතය ගැන හරි, ඒ වගේම වර්තමානයේ පවත්නා දේවල් සම්බන්ධයෙන් හරි පහළවන සියලුම සංඥා සිතින්ම ඇතිකර ගත් සම්මුතීන් විනා, සත්‍ය දේවල් නො වෙයි.

සත්වයෙක් ය, පුද්ගලයෙක් ය, ගැහැණියෙක් ය, මිනිහෙක් ය, මම ය, මගේ ආත්මය ය ආදී අනන්ත අප්‍රමාණ සංඥා සියල්ලම සම්මුතීන් හෙවත් ප්‍රඥප්තීන් පමණ යි.

එදිනෙදා ජීවිතයේ දී වැඩ කටයුතු කිරීම සඳහා මෙම සම්මුතීන් අත්‍යවශ්‍ය බව ඇත්ත. ඒ වගේම “සමඤ්ඤං නාතිධාවෙය්‍ය” කියා බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් වදාරා ඇති පරිදි, ඒ සම්මුතීන් ඉක්මවා යමින් පරමාර්ථ ධර්මයන්හි ම පිහිටා අපට කටයුතු කරන්නටත් බැහැ. එසේ සම්මුතියේ පිහිටලා කටයුතු කළත්, ‘මේ සංඥා සියල්ල ම සම්මුතීන්, ප්‍රඥප්තීන් පමණ යි; සත්‍ය වශයෙන් සංඥා වලින් හඳුනා ගන්නා එවැනි සත්වයන්, පුද්ගලයන්, දේවල් නැහැ’ කියලා මේ අය අවබෝධ කර ගත යුතු යි. නිවන් යාමට බලාපොරොත්තු වන කෙනකුට එවැනි අවබෝධයක් ඇතිකර ගෙන තිබීම ඉතාමත්ම ප්‍රයෝජනවත් වනවා.

- ඒ වගේම
- නිරන්තරයෙන්ම අනිත්‍යයට යන අජීවී සජීවී සියලුම සංස්කාර කෙරෙහි ‘නිත්‍ය සංඥාව’ වෙනුවට අනිත්‍ය සංඥාවත්,
  - දුක් ලබා දෙන, දුක් ලබා දීමට හේතුවන මේ සියලුම සංස්කාර කෙරෙහි ‘සුඛ සංඥාව’ වෙනුවට දුක්ඛ සංඥාවත්,
  - සත්ව - පුද්ගල - ආත්ම - මම මගේ නො වන සංස්කාර කෙරෙහි ‘ආත්ම සංඥාව’ වෙනුවට අනාත්ම සංඥාවත්,
  - අශුභ වූ සංස්කාර ධර්ම කෙරෙහි ‘ශුභ සංඥාව’ වෙනුවට අශුභ සංඥාවත්

ඇතිකර ගැනීම ද නිර්වාණාවබෝධය සඳහා අත්‍යවශ්‍ය වන කරුණක්.

නමුත් බොහෝ දෙනෙක්, නිරන්තරයෙන්ම අනිත්‍යයට යන අජීවී සජීවී සියලු සංස්කාර දකින්නේ නිත්‍ය වශයෙන්;

දුක් ලබා දෙන සංස්කාර දෙස බලන්නේ සැප ලබා දෙන දේවල් වශයෙන්; ආත්ම නො වන සංස්කාර ග්‍රහණය කරන්නේ ආත්ම වශයෙන්; අශුභ දේ ගැන සිතන්නේ ශුභ වශයෙන්. අපිත් එහෙම යි සසර පුරාම සංඥාවෙන් මුලා වෙලා කටයුතු කළේ.

මේ විධියට වැරදි විපරිත සංඥාවන්ගෙන් මුලා වුණ නිසයි, අනන්ත අප්‍රමාණ සංසාරික දුක් විඳිමින් මේ දක්වාම අපි පැමිණියේ.

- අනිත්‍ය වූ සංස්කාර ධර්ම නිත්‍ය ලෙසින් ගනිමින් රැවටුණ නිසා,
- දුක් වූ සංස්කාර සැප ලබා දෙන දේවල් වශයෙන් සිතාගෙන සිටි නිසා,
- ආත්ම නො වන සංස්කාර ධර්ම 'මම - මගේ - මගේ ආත්මය - අපේ' ආදී වශයෙන් ගත් සංඥා මුලාවක පැටලී සිටි නිසා,
- අශුභ දේ ශුභ වශයෙන් ගනිමින් මුලා වූ නිසා

තමයි, මේ භයානක සංසාරයේ ඉපදෙමින් මැරෙමින්, නැවත ඉපදෙමින් නැවත මැරෙමින්, භවයෙන් භවයට යමින් මේ සසරේ දිගින් දිගටම අපිට එන්නට සිදු වුණේ.

එපමණක් නො වෙයි, අනිත්‍ය වූ සංස්කාර කෙරෙහි 'නිත්‍ය යි, සදාකාලික යි' යනාදී වැරදි සංඥා වලින් මුලා වූ නිසා, සසර පුරා එකම මවක මැරුණාට පසුව, සාගර ජලය ඉක්මවා යන තරමින් කඳුළු හලමින් අපි හඬා වැලපුණා. ඒ සංඥා මුලාව නිසාම අනෙකුත් ප්‍රිය අය සහ ප්‍රිය දේවල් නැතිවීමෙන් කිව නො හැකි තරම් මානසික දුක් අපි අත්දැකූකා.

දුක් ලබා දෙන දේවල් කෙරෙහි සැප ලබා දෙන දේවල් කියා සිතා ගෙන, අශුභ දේවල් ශුභ වශයෙන් සිතා ගෙන මුලාවෙන් කටයුතු කළ නිසා, තණ්හාවෙන් බැඳී දුක්බ සමුදය සත්‍යය ම ඇතිකර ගනිමින් භවයෙන් භවයට අපි ගමන් කළා. ඒ සංඥා මුලාව නිසාම ශෝක පරිදේව දෝමනස්ස උපායාස ආදී අනන්තවත් මානසික දුක් අපි වින්දා.

අනාත්ම දේවල් ආත්ම වශයෙන් ගත් සංඥා මුලාව නිසා අඩුම වශයෙන් සෝවාන් වන්නටවත් නො හැකි වූ බැවින් අපේ සසර ගමන දිග්ගැස්සුණා.

මෙලෙසින් මුලාවෙන් මුලාවට පත්වෙමින් අපි විවිධ සංඥාවල පැටලුණා. ඒ මුලාව තේරුම් ගන්නටවත් නො හැකිව සසර දුක්ම ගිලුණා. මෙවන් දුකකට පත් කළ - පත් කරන සංඥාවලට අපි තවදුරටත් මුලාවිය යුතු ද, ඇලිය යුතු ද, එහෙම නැත්නම් සංඥා ආදී විත්ත සංස්කාර ධර්මයන්ගේ යථා ස්වරූපය දැක සංඥා කෙරෙහි කලකිරිය යුතු ද?

මේ සසර පුරා මේ දක්වා යම්තාක් සංඥා ඇතිවුණා නම්, ඉන් එකක්වත් මේ මොහොතේ දැන් නැහැ. ඒ සියල්ලම නැතිවී නිරුද්ධ වී ගොස්. දැන් පහළවන සහ අනාගතයේ දී පහළවන සියලුම සංඥාවලට සිදුවන්නෙන් ඒකම යි. එම නිසා සංඥා නිත්‍ය නො වෙයි, අනිත්‍ය යි. සංඥා තුළින් විවිධ දුක් පීඩා අනන්තවත් ලබා දුන් නිසා, ලබා දෙන නිසා සියලුම සංඥා දුක්. අපට ඕනෑ විධියට ඇති නො වන, හේතූන් මත පහළවන, නැතිවී නිරුද්ධ වී යන සංඥාවල 'මම' කියා හෝ 'මගේ ආත්මය' කියා

හෝ ගැනීමට කිසිවක්ම ශේෂ වන්නේ නැති නිසා ඒවා අනාත්ම යි. සංඥා පහළවීම ම දුක්ඛ සත්‍යයක්; සංඥා තුළින් දුක් ලබා දෙන නිසා සංඥා, දුක්ඛ සමුදය සත්‍යයක් ද වනවා.

‘මෙලෙසින් අපි මූලාවට පත්කළ - මූලාවට පත්කරන, සසර දුකෙහි නිමග්න කළ - නිමග්න කරවනු ලබන සංඥාවට ආශා කිරීම මෝඩකමක් නේ ද, සංඥාවේ යථා තත්ත්වය යථා පරිදීම දැක, ඒවා කෙරෙහි කලකිරී සංඥා අතහැරිය යුතු නේ ද’ කියා මේ අයට දැන් අවබෝධ වී පෙනීයන්නට ඕනෑ.

3.4 සංස්කාරස්කන්ධය

මේ විධියට සංඥා කෙරෙහින්, සුඛාශ්වාදාත්මක වේදනාව කෙරෙහින් මූලා වෙලා කුශලාකුශල කර්ම සංස්කාර රැස් කළ නිසයි ජාතියෙන් ජාතිය ගැට ගැසෙමින් අපේ මේ සසර ගමන දිග්ගැසුණේ. කර්ම සංස්කාර අපි රැස් කළේ නැත්නම්, නැවත නැවත පුනර්භවයන් අපට ලැබෙන්නෙත් නැහැ; සසර දුකට අපි ඇදවැටෙන්නෙත් නැහැ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් වදාරා තිබෙනවා, ‘කර්ම සංස්කාර තුළින් සමහරවිටක දී ආශ්වාදයකුත් ලැබෙන නිසයි මහණෙනි, සංස්කාරයන්ගේ ආදීනව නො දන්නා සත්වයා සංස්කාර කෙරෙහි ඇලෙන්නේ බැඳෙන්නේ, සංස්කාර රැස් කරන්නේ’ කියලා. සංස්කාර තුළින්

ඇතිවන ඒ සුළු ආශ්වාදයට අපි රැවටුණා. නමුත් ඒ නිසා ජනිතවන සංසාරික මහා දුක්ඛස්කන්ධය අපට අවබෝධ කර ගන්නට නො හැකි වුණා. ඒක යි මේ සසර දුකේම අපි මෙතෙක් කල් නිමග්න වෙලා සිටියේ; ඒකයි මෙතෙක් කල් සසරින් ගැළවීමට අපට නො හැකි වුණේ.

පංචස්කන්ධ කථාවේ දී ‘සංස්කාර’ කියන්නේ අභිධර්ම පොත්වල හැටියට නම්, වේදනා සංඥා කියන වෛතසික දෙක හැර ඉතිරි වෛතසික ධර්ම 50 ට; සූත්‍ර පිටකයට අනුව නම්, ‘රූප සංඝට්ඨානා, සද්ද සංඝට්ඨානා, ගන්ධ සංඝට්ඨානා, රස සංඝට්ඨානා, ඵොට්ඨබ්බ සංඝට්ඨානා, ධම්ම සංඝට්ඨානා’ කියන රූප පිළිබඳ සිතුවිලි, ශබ්ද පිළිබඳ, ඒ වගේම ගඳ සුවඳ, රස, ශාරීරික ස්පර්ශිත දේවල් සහ මනසට දනෙනා නොයෙක් අරමුණු පිළිබඳ සිතුවිලි කියන කොටස් 6 ට.

මේ සිතුවිලිවලින් වෙළී පැටලී නොයෙකුත් කායික වාචසික මානසික ක්‍රියා සිදු කරමින් අපි කුශලාකුශල කර්ම රැස් කළා.

“සඛ්ඛතං අභිසඛ්ඛරොන්තීති භික්ඛවේ තස්මා සඛ්ඛාරාති චුච්චන්ති” - සංඛත වශයෙන් අභිසංස්කරණය (රැස්කිරීම) කරන නිසයි සංස්කාර කියා කියන්නේ.

“කිඤ්ච සඛ්ඛතං අභිසඛ්ඛරොන්ති” කුමක් සඳහා ද මෙසේ කර්ම සංස්කාර රැස්කරන්නේ? කුමන සංස්කාර ද රැස්කරන්නේ?

“රූපං රූපත්තාය සඛ්ඛතං අභිසඛ්ඛරොන්ති, වේදනං වේදනත්තාය සඛ්ඛතං අභිසඛ්ඛරොන්ති...” ආදී වශයෙනු යි බුදුරජාණන් වහන්සේ එය විස්තර කොට වදාළේ.

රූපය උපාදාන කර ගෙන, රූපය 'මම - මගේ - මගේ ආත්මය' ආදී වශයෙන් ග්‍රහණය කර ගෙන, රූපය පිණිසම රූපයක් ලැබෙන දේවල් ම යි මේ රැස්කරන්නේ.

වේදනාව උපාදාන කර ගෙන වේදනාව පිණිසම වේදනාව ලැබෙන දේවල් ම යි මේ රැස් කරන්නේ.

එලෙසින්ම සංඥා - සංස්කාර - විඥාන කියන සෙසු ස්කන්ධ ධර්ම උපාදාන කරගෙන, ඒවා කෙරෙහි ආත්ම - ආත්මීය සංකල්පයන්ගෙන් බැඳී, වේදනා දී ඒ ස්කන්ධ ධර්ම පිණිසම, ඒ ස්කන්ධ ධර්මයන් ලැබෙන දේවල් ම යි මේ රැස්කරන්නේ.

පංචස්කන්ධ ධර්ම මම - මගේ - මගේ ආත්මය ආදී වශයෙන් ග්‍රහණය කර ගෙන, ඒ 'මමයා', ඒ 'ආත්මය', ඒ 'මගේ බව' පවත්වාගෙන යාමට, නඩත්තු කිරීමට, පෝෂණය කිරීමට, ආරක්ෂා කිරීමට, සැනසීමට, පිණවීමට නොයෙකුත් කායික වාචසික මානසික කර්ම සංස්කාර අපි රැස් කළා. 'මගේ, අපේ' ආදී වශයෙන් සිතා ගත් අය සහ දේවල් වෙනුවෙන් ද එලෙසින්ම කර්ම සංස්කාර රැස්කර ගන්නටත් අපට සිදු වුණා. මේවායින් සමහර දේවල් කුශල්, සමහර දේවල් අකුශල්.

මේ වගේම තමයි, ඇසට පෙනන ප්‍රිය රූප කෙරෙහි ඇලිලා බැඳිලා ආශාවෙන් යුතුව කටයුතු කරමින්, ඒවා සෙවීමට, ලබා ගැනීමට, ලබා ගත් පසු ඒවා ආරක්ෂා කිරීමට, මේ ආදී විවිධ දේවල් කරමින් අපි කර්ම සංස්කාර රැස් කළේ. ඒ සඳහා ලෝභයෙන් යුතුව, නැත්නම් ද්වේෂයෙන් යුතුව සමහරවිට බරපතල අකුශල කර්ම

පවා සිදු කර දුගතිගාමී වී අපි අනන්ත වාර ගණන් අනන්තවත් දුක් වින්දා. සමහර විට ඒ සඳහා කුශල කර්ම සිදු කර, සුගතිගාමී වී ජාති ජරා ව්‍යාධි මරණ ආදී සුගතිගාමී ලෝකවල පවත්නා සසර දුක් ද අපි අනන්තවත් විඳි තිබෙනවා. මෙලෙසින්ම ප්‍රිය ශබ්ද, ප්‍රිය සුවඳ, ප්‍රිය රස, ප්‍රිය කායික ස්පර්ශ, ප්‍රිය වූ මනසට දෙනනා විවිධ ධම්මාරම්මණ සඳහාත් කර්ම සංස්කාර රැස්කළ නිසයි, මේ මහා සසර දුකට ම, ගොඩ එන්නටවත් බැරි විධියටම නැවත නැවතත් අපි ඇදවැටුණේ.

මේ අයුරින් දුක්බ සමුදය සත්‍යය ක්‍රියාත්මක වූ බව හා ක්‍රියාත්මක වන බව නො දන්නා අවිද්‍යාව නිසාත්, කලින් විස්තර කළ දුක නො දන්නා අවිද්‍යාව නිසාත්, මේ දුක නැතිවන්නේ කෙසේ ද, දුක නැති කිරීමට කළ යුත්තේ කුමක් ද කියා නො දන්නා නිසාත්, කර්ම සංස්කාර කෙරෙහි ඇලී බැඳී ඒවායේ පැටලෙමින් දුක්බ සමුදය සත්‍යය ම දිගින් දිගටම සසර පුරා අපි වැඩූ නිසා තමයි, මේ දක්වාම සසරින් ගැළවීමට නො හැකිව සසර දුක ම අනුභව කරමින් අපට පැමිණෙන්නට සිදු වුණේ. මෙසේ කරන ලද කර්ම සංස්කාර මරණ මොහොතේ දී සිහිපත් වීමෙන්, රහත් නො වූ කෙනකුට නැවත නැවතත් ඉපදෙන්නට සිදු වෙන එක වළක්වන්නටත් බැහැ.

'මම' කියන හැඟීම තිබෙන තාක් කල්, භවයේ රැඳී සිටීමේ ආශාව සහිත තණ්හාව තිබෙන තාක් කල්, තමන්ගේ හා බාහිර පංචස්කන්ධ ලෝකය උපාදාන කර ගෙන සිතින් අල්ලාගෙන සිටින තාක් කල්, අවිද්‍යාව සිත තුළ තිබෙන තාක් කල්, සිතුවිලි ධර්ම නිරායාසයෙන්ම සිත තුළින් ගලායාමේ ශක්තියක් සිත තුළ පවතිනවා.

එම නිසා තමන් කරන ලද කුශලාකුශල කවර කර්මයක් හෝ මරණ මොහොතේ දී සිහිපත් වීම වළක්වන්නටත් බැහැ. මරණයේ දී මේ කය ඇසුරු කර ගෙන තවදුරටත් සිතට පැවතිය නො හැකි නිසා, කයින් සිත නිරුද්ධ වී නැතිවී ගියත්, නිරායාසයෙන් සිතුවිලි ගලා යාමේ ශක්තිය සිත තුළ පවතින බැවින්, සිත සම්පූර්ණයෙන්ම නැත්තටම නැතිවී නිවී යන්නෙන් නැහැ. එම නිසා මරණ මොහොතේ දී ඇති වූ කර්ම විඥානයට අනුකූලව ජනිත වන විපාක සිත ප්‍රතිසන්ධි විඥානයක් වශයෙන් ඊළඟ භවයේ පහළවනවා. කර්ම විඥානය වශයෙන් කුශලයක් ඇතිවුවහොත් සුගතියකත්, අකුශලයක් සිහිපත් වුවහොත් දුගතියකත් උපදින්නේ එලෙසින්. ඒක යි බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළේ, “අවිජ්ජා පච්චයා සඞ්ඛාරා, සඞ්ඛාර පච්චයා විඤ්ඤාණං” කියලා. අවිද්‍යාව නිසා කර්ම සංස්කාර ඇතිවෙනවා, කර්ම සංස්කාර නිසා පුනර්භවික විඥානය පහළවනවා කියන එක යි එහි සාමාන්‍ය අදහස.

අවිද්‍යාව, භව ආශාව, ‘මම’ කියන අස්මිමානය ආදී පුනර්භවයක් ගෙන දීමට හේතු වන සියලුම කරුණු නිරුද්ධ කර ඇති කෙනකුගේ සිත තුළින් නිරායාසයෙන් සිතුවිලි ගලා යාමත් සිදු නො වන නිසා, ඒ තත්ත්වයට පත්වීමෙන් පසුව එවැනි කෙනකුට ජීවිතය පුරාම ස්වාභාවික වශයෙන් පවතින්නේ නිසල වූ, සෑම දෙයක්ම අනහරී ගිය, හුදු දැනීම් මාත්‍රයක් වූ, විමුක්ත සිතක්. එවැනි කෙනකුට අවශ්‍ය නම් ඕනෑම දෙයක් කීමට, කිරීමට හෝ සිතීමට පුළුවන් විමුක්ත සිතට මතුපිටින් ක්‍රියාත්මක වන සිතීන්. එවැනි කෙනකු මරණයට පත්වන අවස්ථාවේ දීත් පවතින්නේ ඒ නිසල, කිසිවක් හා නො බැඳී සිත.

නිරායාසයෙන් සිතුවිලි ගලා යාමේ ශක්තිය නිරුද්ධ වී ඇති නිසාත්, විමුක්ත භාවයට සිත පත්වී ඇති නිසාත්, මරණයට පත්වන අවස්ථාවේ දී කිසිම කර්ම සංස්කාරයක් හෝ වෙනත් කිසිම සිතුවිල්ලක් හෝ එවැනි කෙනකුගේ සිත තුළින් ගලා යන්නේ නැහැ. ඒ විමුක්ත සිත මෙතෙක් කල් මේ දක්වා පැවතගෙන ඒමට හේතුපාදක වූ ප්‍රතිසන්ධිජනක කර්ම ශක්තියත්, ජීවිතිඤ්ඤා හෙවත් ප්‍රාණයත් නිරුද්ධ වී යාමත් සමඟම, ඒ සිත සදාකාලික වශයෙන්ම පහතක් නිවුණා සේ නිවී යනවා. එයින් පසුව නැවත පුනර්භවයක් ඇතිවීමට කිසිදු අවකාශයක් ඇත්තේ නැහැ. සදාකාලික වශයෙන්ම ඇතිවන දුකේ කෙළවර ඒක යි. එම නිසාම බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළා, “අවිජ්ජා නිරෝධා සඞ්ඛාර නිරෝධෝ, සඞ්ඛාර නිරෝධා විඤ්ඤාණ නිරෝධෝ” ‘අවිද්‍යාව නිරුද්ධ වූ පසු සංස්කාර නිරුද්ධ වනවා, සංස්කාර නිරුද්ධ වූ පසු විඥානය නිරුද්ධ වෙනවා’ කියලා. ඒක යි සසර ගමනේ කෙළවර; ඒකයි දුකේ කෙළවර.

මෙලෙසින් සසර දුකටම ඇද දැමූ - ඇද දමන සංස්කාරස්කන්ධය කෙරෙහි තවදුරටත් ඇලිය යුතු ද, බැඳිය යුතු ද, ආශා කළ යුතු ද, එහෙම නැත්නම් සංස්කාරස්කන්ධයේ යථා තත්ත්වය යථා පරිදි ම දැන මේ සංස්කාරස්කන්ධය කෙරෙහි අතිශයින් ම කලකිරිය යුතු ද, ඒවා කෙරෙහි පවත්නා උපාදානය අත්හළ යුතු නේ ද ආදී කරුණු පිළිබඳව මේ අය විසින් ම අවබෝධයක් දැන් ඇතිකර ගත යුතු යි.

3.5 විශ්‍යානස්කන්ධය

මේ ආකාරයෙන් වේදනා සංශ්‍යා සංස්කාර කියන ස්කන්ධ ධර්ම ඇතිවී ඒ තුළින් අපි සසර දුකට පත් වුණේ, ඒ ස්කන්ධ ධර්ම ඇතිවීමට ප්‍රථමයෙන් විශ්‍යානස්කන්ධය ඇතිවූ නිසා. විශ්‍යානය කියන්නේ දැනීම. බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළා, “ඡ විඤ්ඤාණ කායා වේදිතබ්බා” විශ්‍යාන කොටස් 6 දෙන යුතු යි කියලා. ඇසට රූපයක් හමු වූ පසුව, ඒ දකින ලද රූපය පිළිබඳව පළමුවෙන්ම ඇතිවන්නේ දැනීමක්. එය හඳුන්වන්නේ ‘චක්ඛු විඤ්ඤාණය’ නමින්. කණට ශබ්දයක් ඇසුණු පසු, ඒ ශබ්දය දැනගන්නා දැනීම ‘සෝත විඤ්ඤාණය’ නමින් හඳුන්වන්නේ. මෙලෙසින්ම නාසයට ගඳ සුවඳත්, දිවට රසයක්, කයට ස්පර්ශයක් සහ මනසට ධම්මාරම්මණයක් හමු වූ පසු ඇතිවන දැනීම් හැඳින්වෙන්නේ පිළිවෙලින් ‘සාන විඤ්ඤාණ, ජිව්හා විඤ්ඤාණ, කාය විඤ්ඤාණ, මනෝ විඤ්ඤාණ’ වශයෙනි. මෙසේ ඇතිවන දැනීම් චක්ඛු විශ්‍යාණ, සෝත විශ්‍යාණ ආදී වශයෙන් හඳුනා ගැනීම සඳහා ව්‍යවහාර කරන නාමයන් හුදු සංශ්‍යා පමණ යි, ප්‍රඥප්තීන් පමණ යි. ඒ නාමයන් ඉවත් කළා නම්, දැනීම් මාත්‍ර හැර චක්ඛු විශ්‍යාණ, සෝත විශ්‍යාණ ආදී දෙයක් නැහැ. ඇත්තේ හුදු දැනීමක් පමණ යි.

“සෙය්‍යථාපි භික්ඛවේ යඤ්ඤදේව පච්චයං පටිච්ච අග්ගි ජලති, තේන තේනේව සඛ්ඛං ගච්ඡති..... එවමේව ඛෝ භික්ඛවේ යඤ්ඤදේව පච්චයං පටිච්ච උප්පජ්ජති විඤ්ඤාණං තේන තේනේව සඛ්ඛං ගච්ඡති: චක්ඛුඤ්ඤව පටිච්ච රූපේ ච උප්පජ්ජති විඤ්ඤාණං, චක්ඛු විඤ්ඤාණන්තේව සඛ්ඛං ගච්ඡති.....” යම් යම් ඉන්ධන වර්ගයක් නිසා ගින්නක් දැල්වෙනවා නම්, ඒ ගින්නේ

‘දර ගින්නේදර, රොඩු ගින්නේදර, ගොම ගින්නේදර’ ආදී ලෙසින් හඳුන්වන්නා සේ, යම් යම් හේතු නිසා ඇතිවන විශ්‍යාන ඒ ඒ හේතු අනුව යි හැඳින්වෙන්නේ: ඇසත් රූපත් නිසා ඇතිවන විශ්‍යානය ‘චක්ඛු විඤ්ඤාණය’ ලෙසත්, කණත් ශබ්දත් නිසා ඇතිවන විශ්‍යානය ‘සෝත විඤ්ඤාණය’ ලෙසත්, මෙලෙසින්ම නාසය දිව ශරීරය මනස හා, ඒ ඉන්ද්‍රියයන්ට අරමුණු වන, ගඳ සුවඳ, රස, කායික ස්පර්ශ, ධම්ම යන අරමුණු නිසා ජනිත වන විශ්‍යාන ‘සාන විඤ්ඤාණ, ජිව්හා විඤ්ඤාණ, කාය විඤ්ඤාණ සහ මනෝ විඤ්ඤාණ’ ලෙසත් හැඳින්වෙන බව බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළා.

මේ ආකාරයෙන් පළමුවෙන්ම ඇස කණ නාසය ආදී ඉන්ද්‍රියයන්ට රූප ශබ්ද ආදී අරමුණු හමු වී විශ්‍යාන ඇතිවුණේ නැත්නම්, ඒ ඒ අරමුණු සම්බන්ධයෙන් සංශ්‍යා වේදනා සංස්කාර ගලා යන්නට කිසිදු ඉඩක් ඇත්තේ නැහැ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ ‘මාලුංකාපුත්ත’ කියන භාමුදුරුවන්ගෙන් මෙලෙසින් විමසුවා,

“තං කිම්මඤ්ඤසි මාලුඛිකාපුත්ත, යේ තේ චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යා රූපා අදිට්ඨපුබ්බා, න ච පස්සසි, න ච තේ හෝති පස්සෙය්‍යන්ති, අත්ථි තේ තත්ථ ඡන්දෝ වා රාගෝ වා පේමං වාති”

‘ඔබ දැන් නො දකින, කලින් දැක නැති, අනාගතයේ දීත් බැලීමට අදහස් නො කරන, අසාත් නැති රූපයක් පිළිබඳව ඔබට ඇල්මක්වත්, බැඳීමක්වත්, ප්‍රේමයක්වත් ඇතිවන්නට පුළුවන් ද?’

එවැනි රූපයක් කෙරෙහි ඡන්දරාගයක් හෝ වෙනත් විශ්‍යාන සංශ්‍යා වේදනා සංස්කාර ආදී කිසිම නාම ධර්මයක්

ඇතිවීමට කිසිම හේතුවක් නැහැ. මෙලෙසින්ම ශබ්ද ගන්ධ රස චෝට්ඨබ්බ ආදී ඒ කියන ලද ආකාරයේ අරමුණු ගැනත් කිසිම නාම ධර්මයක් ඇතිවන්නේ නැහැ. ඇස කණ නාසය දිව ශරීරය කියන ඉන්ද්‍රියයන් 5 ට වර්තමාන වශයෙන් ම පවත්නා රූප ශබ්ද ගන්ධ රස චෝට්ඨබ්බ යන අරමුණු හමු වුණොත් පමණ යි විඥාන ඇතිවී, ඊට පසුව වේදනා ආදී සෙසු නාම ධර්ම පහළ වන්නේ. ඒ ඉන්ද්‍රියයන්ට අතීත අනාගත අරමුණු ගන්නට බැහැ. එවැනි අතීත අනාගත අරමුණු ඇතුළු, අතීත අනාගත වර්තමාන කියන කාලත්‍රයටම අයත් කවර දෙයක් පිළිබඳව වුවත් සිතුවිලි ඇතිකර ගන්නට මනසට පුළුවන්

ඇසට රූපයක් පෙනී වක්ඛු විඥානය පළමුවෙන් ඇතිවූ පසුව යි, ඒ රූපය පිළිබඳ සංඥා පහළ වී ඒ රූපය හඳුනාගැනීමත්, ඒ රූපය පිළිබඳව සැප හෝ දුක් හෝ මැදහත් හෝ වේදනාත්, ඒ වගේම ඒ තුළින් සංස්කාරස්කන්ධය ගලා යාමත් සිදු වන්නේ. විත්ත සංස්කාර ආදී මේ නාම ධර්ම ම, මෙලෙසින් ගලා යාම නිසා කායික වාචසික මානසික ක්‍රියා සිදුවීම තුළින් කර්ම සංස්කාර රැස්කර ගැනීමත් සිදු වන විට, මේ නාම ධර්ම ම, දුක්ඛ සමුදය සත්‍යය ක්‍රියාත්මක වීම සඳහාත් බොහෝ විට හේතු වෙනවා. මේ අනුසාරයෙන් මේ අයට පුළුවන් කණ නාසය දිව ආදී සෙසු ඉන්ද්‍රියයන් සම්බන්ධවත් ඒ කරුණු අවබෝධ කර ගන්නට. එතකොට තේරේවි විඥාන ආදී මේ නාම ධර්මයන් සසර දුක සඳහා හේතු වන ආකාරය.

දැන් කල්පනා කර බලන්න, මේ ආකාරයෙන් විඥාන ඇතිවී ඊට පසුව සෙසු නාම ධර්ම ඇතිවුණේ නැත්නම්, සසර පුරා අපි වින්ද දුක් එකක්වත් අපිට අත්දකින්නට

සිදුවෙනව ද කියලා. මේ අය දන්නවා කෙනකු සිහි නැති කළාට පසුව, ඒ සිහි නැතිවී සිටින කාලය තුළ දී කිසිම වේදනාවක්වත්, වෙනත් කිසිම නාම ධර්මයක්වත් ඇතිවන්නේ නැති බව. එහෙම නම්, සසර පුරාම අපි වින්ද ඒ සා විශාල දුක්ඛස්කන්ධය අපට අත්දකින්නට සිදුවුණේ මේ නාම ධර්ම ජනිත වීම තුළින්. මේක හරියට අවබෝධ වෙන කෙනකුට මේ නාම ධර්මයන්ගේ පැවතීම කෙරෙහි ඇතිවන්නේ අතිශය කලකිරීමක්.

එවැනි කෙනකුට නිතැතින්ම අවබෝධ වනවා මේ මහා සසර දුකට පත් කළ විඥානස්කන්ධය සහිත සියලුම නාම ධර්ම 'මම - මගේ - මගේ ආත්මය' කියා සිතනවා නම්, ඒවා කෙරෙහි ඇලෙනවා බැඳෙනවා නම්, ඒක මහා මෝඩකමක් බව. නාම ධර්ම තුළින් සුළු ආශ්වාදයක් ලැබෙන එක ඇත්ත. නමුත් ඒ සුළු ආශ්වාදය වැලි ඇටයක තරම් දෙයක් නම්, ඒ තුළින් ජනිත වූ මහා සංසාරික දුක මහා පොළවටවත් සම කරන්නට බැහැ. අපි සසර පුරාම එරි සිටියේ මේ කරුණු දැකිය නො හැකි මෝඩකමින් මේවා කෙරෙහි ඇලී බැඳී, මේවා 'මම, මගේ ආත්මය' ආදී වශයෙන් ග්‍රහණය කර ගෙන සිටි නිසා.

අපේ සන්තානය අනුව බලන විට, රූප ශබ්ද ගන්ධ රස චෝට්ඨබ්බ ධර්ම ආදී අරමුණු කියන්නේ ඒවා පිළිබඳව ඇතිවූ නාම ධර්ම ටිකක් පමණ යි. ඇස කණ නාසය දිව ශරීරය කියන්නේ, අපේ මනස ඒවා ස්පර්ශ කළොත් පමණක් දනෙනා නාම ධර්ම. ඉන්ද්‍රියයන් සහ අරමුණු හමු වීමෙන් පහළවන විඥාන සංඥා වේදනා සංස්කාර සියල්ලමත් නාම ධර්ම. තමන්ගේ සන්තානය තුළම අප්‍රකාශිත වශයෙන් ක්‍රියාත්මක වන මේ නාම ධර්ම හැර, බාහිර රූප ශබ්ද ආදී කිසිවක් ගැඹුරින්

බලන විට ඇත්තේ නැහැ. අප්‍රකාශන නාම ධර්ම අරමුණු කරගෙන, අප්‍රකාශන වශයෙන් ම නාම ධර්ම ඇතිවෙමින් නැතිවෙමින් යාමක් හැර පරමාර්ථ වශයෙන් වෙන මොනව ද ඇත්තේ ? මේවා හරියට අවබෝධ වන විට පෙනෙන්නේ බාහිර අප්‍රකාශන සෑම දෙයක්මත්, තමන්ගේ පංචස්කන්ධ ධර්මත් යන සියල්ලම හුදු අප්‍රකාශන නාම ධර්ම ඇතිවෙමින් නැතිවෙමින් යාමක් හැර සත්‍ය වශයෙන් ම අන් කිසිවක් නො වෙයි කියලා.

ඒ ඇතිවන නාම ධර්ම සියල්ලම නැවත කිසිදාක නූපදින ලෙසින් ම නැතිවී නිරුද්ධ වී යනවා. නැවත ඇතිවන්නේ වෙනත් නාම ධර්ම හැර නැතිවූ නාම ධර්ම නො වෙයි. රූපස්කන්ධය බොහෝ කල් එක ලෙසින්ම වෙනස් නො වී පවතින දෙයක් ලෙස සාමාන්‍ය ලෝක සත්වයාට පෙනී ගියත්, විශාල ආදී නාම ධර්ම ඇතිවූ විගසම නැතිවී යන බව සෑම කෙනෙකුටම වාගේ පහසුවෙන් අවබෝධ කර ගන්නට පුළුවන්. මේ නාම ධර්ම නැත්තටම නැතිවී නිරුද්ධ වී ගියාට පසුව මොනව ද ඉතිරි වන්නේ 'මම' හෝ 'මගේ ආත්මය' වශයෙන් ගැනීමට ? බාහිර සියලු දේත් අප්‍රකාශන නාම ධර්ම පමණක් ම වන නිසා මොන බාහිර දෙයක් ද 'මම' 'මගේ' කියා ගත හැක්කේ ? මේ ආදී කරුණු අවබෝධ කර ගත නො හැකි මෝඩකම නිසා තමයි, මේවා ආත්ම ආත්මීය වශයෙන් අපි සසර පුරාම උපාදාන කළේ. ඒ නිසා ඇතිවූණේ සසර දුකම හැර වෙන කිසිවක් නො වෙයි. මෝඩකම නිසා අපි සැපක් වශයෙන් ගත්තේ දුකක්.

මෙපමණක් නො වෙයි විශාලාදී සියලුම ස්කන්ධ හේතූන් නිසා හටගත් ඵලධර්ම. ඒවා ඇතිවීමට ඇස කණ

නාසය ආදී ඉන්ද්‍රියයන් සහ රූප ශබ්ද ආදී අරමුණුත්, ඉන්ද්‍රියයන්ට අරමුණු හමු වී විශාල ඇතිවීම නිසා පහළවන ස්පර්ශයනුත්, මොලයේ සහ ස්නායු පද්ධතියේ නිසි පරිදි ක්‍රියාකාරීත්වයත්, ක්‍රියාශීලී මනසකුත් තිබිය යුතු යි. මේ ආදී හේතූන් නැත්නම්, අපට ඒවා ඇතිකර ගන්නටත් බැහැ; හේතු නැතිවී ගියාට පසුව ඒවා තවදුරටත් තබාගෙන සිටින්නටත් බැහැ. ටිකක් කල්පනා කර බලන්න, අපි ඉතා සන කළුවරක සිටිනවා නම්, ඇස තිබුණත්, රූප තිබුණත්, අපට වක්ඛු විශාලයක් ඇතිකර ගන්නට පුළුවන් ද? වක්ඛු විශාලය 'මම' නම්, බාහිර රූප, ආලෝකය ආදිය නැති විට, ඒ 'මමයාට' මොකද වෙන්නේ? කිසිම ශබ්දයක් නැත්නම්, ගඳ සුවඳක් නැත්නම්, කිසිම රසයක්, කායික ස්පර්ශයක් නැත්නම්, සෝත-ඝාත-ජීවිතා-කාය විශාලාදියට පිහිටා සිටින්නට තැනක් තිබෙනවා ද? හේතූන් නිසා හටගත් ඵලධර්ම හැර, වෙන මොනව ද මේවායේ තිබෙන්නේ? මේවා ද අපි මේ 'මම - මගේ - මගේ ආත්මය' ආදී වශයෙන් උපාදාන කළේ? සසර පුරාම කොයිතරම් නම් මෝඩකමකින් අපි රැවටී සිටියා ද?

3.6 ප්‍රතිසන්ධි විශාලය

මේ ආදී වේදනා සංඥා සංස්කාර විශාල කියන සියලුම නාම ධර්ම ඇතිවීමට නම්, පුනර්භවයක් ලබන විට පළමුවෙන්ම පහළවන ප්‍රතිසන්ධි විශාලය ඇතිවිය යුතු යි. පෙර භවයේ මරණ මොහොතේ දී ඒ භවයේ පැවැති ප්‍රතිසන්ධි විශාලය නිරුද්ධ වී ගියත්, ඒ මරණ මොහොතේ

දී පහළ වූ කුලලාකුලල කර්මයේ විපාකයක් වශයෙනු යි ඊළඟ භවයේ අළුත් ප්‍රතිසන්ධි විඥානයක් ජනිත වන්නේ.

මේ ජීවිතයේ පළමුවෙන්ම පහළ වූ ප්‍රතිසන්ධි විඥානය හට නො ගත්තා නම්, මේ දක්වාම අපි වින්ද දුක් එකක්වත් අපට විදින්නට සිදුවන්නේ නැහැ. මේ වගේම තමයි, ජාතියෙන් ජාතියට අළුත් අළුත් ප්‍රතිසන්ධි විඥාන පහළවෙවී පහළවෙවී දිගින් දිගටම ප්‍රතිසන්ධි විඥාන පැවතගෙන පැවතගෙන ආ නිසා, අනමතග සංසාරය පුරාම අපි වින්ද සියලුම දුක් අපිට විදින්නට සිදුවුණේ.

එවන් මහා සංසාරික දුකක් විදීමට මූලික වූ, හේතු මත ඇතිවන ප්‍රතිසන්ධි විඥානය විශ්වයේ කොතැනක හෝ පහළවනවා නම්, ඒක දුක්බ සමුදයේ ම පහළවීමක්. විශ්වයේ කොතැනකවත් නැවත නූපදින ආකාරයෙන්ම මේක නැත්තටම නැතිවී යනවා නම් ඒක ම යි හොඳ. නමුත් ප්‍රතිසන්ධි විඥානය ඇතිවීමේ හේතු තිබෙන තාක් කල්ම භවයෙන් භවයට යමින් සසරේම රැඳී සිටින්නටත්, සසර දුකටම ඇදවැටෙන්නටත් සිදු වන එක කාටවත් වළක්වන්නට බැහැ. එම නිසා ප්‍රතිසන්ධි විඥාන ඇතිවීමට හේතු වූ අවිද්‍යාව, අස්මිමානය, භව තණ්හාව, උපාදාන, කර්ම භව ආදී කරුණු නිරූද්ධ කිරීම යි සසර දුක නිම කිරීම සඳහා කළ යුත්තේ.

3.7 පංචස්කන්ධ නිරන්තරයෙන් ම ක්‍රියාත්මක වීම දැකීම

දැන් මේ අයට දකින්නට පුළුවන්, 'මේ පංචස්කන්ධ ධර්ම ඇතිවෙමින් නැතිවෙමින් යාමක් හැර වෙනත් ආත්මයක්, සත්වයෙක්, පුද්ගලයෙක්, මමෙක් නැහැ' කියන කරුණ. කුශලයක් කළත්, අකුශලයක් කළත්, වෙනත් කවර දෙයක් කළත්, ඒ සෑම විටම මුළු ජීවිතය පුරාම, මුළු සසර පුරාම පැවතුණේ, පැවතෙන්නේ මේ පංචස්කන්ධ ධර්මයන් පමණ යි: නාම රූප දෙකම තිබෙන ලෝකවල නම් සියලුම පංචස්කන්ධ ධර්ම, අරූප ලෝකවල නම් නාමස්කන්ධ 4, අසංඥ තලයේ නම් රූපස්කන්ධය.

මෙම පොත කියවන විටදීත් සිදු වන්නේ ඒක ම යි. වක්ඛු විඥාන, සෝත විඥාන, මනෝ විඥාන ආදී විවිධ විඥානත්, ඒ කියවන දේවල් සම්බන්ධයෙන් විවිධ සංඥා සහ චිත්ත සංස්කාර ධර්මත්, විවිධ වේදනාත්, රූපස්කන්ධයන් ඇතිවෙමින් නැතිවෙමින් යාමක් හැර, 'මම' කියා කෙනෙක් මෙය කියවනවා නො වෙයි. පංචස්කන්ධයන්ගේ පැවැත් ම යි 'මම - මගේ ආත්මය' කියා සසර පුරාම ග්‍රහණය කළේ; එසේ ග්‍රහණය කොට සසර දුක් අපට විදින්නට සිදුවුණේ ඒ නිසයි.

- පට්ඨ ආපෝ තේජෝ වායෝ කියන ධාතු 4, හේතු මත ඇතිවෙවී නැතිවෙවී යාමට යි රූපය කියන්නේ. ඒ රූපස්කන්ධයේ පැවැත්මක් හැර එහි මමෙක් සත්වයෙක් නැහැ; මම - මගේ ආත්මය කියා ගත්තේ සිතීන්.
- වේදනාස්කන්ධය හේතු-ඵල මත ඇතිවෙමින්

නැතිවෙමින් යාම ම හැර, විදීමක පැවැත්මක් හැර, වේදනා විදින මමෙක් නැහැ.

- හේතුඵල මත ඇතිවෙවී නැතිවෙවී යන සංඥා හැර, සංඥා ඇතිකර ගත් 'මම' කියා සත්වයෙක් නැහැ.
- අවිද්‍යා ආදී හේතු මත ජනිත වන චිත්ත සංස්කාර ධර්මයන්ගේ ඇතිවෙවී නැතිවෙවී යාමක් හැර, සංස්කාර ඇතිකර ගත් 'මම' කියා කෙනෙක් ද නැහැ.
- හේතුඵල ක්‍රියාදාමයක් වූ විඥාන, හේතු ඇතිවන විට ඇතිවෙමින්, හේතු නිරුද්ධ වී යන විට නැතිවෙමින් යාමක් හැර, 'මම' කියා කෙනෙක් දැනීම් ඇතිකර ගත්තෙක් නැහැ.

මේ පංචස්කන්ධ ධර්ම වහ වහා බිඳී බිඳී යන අතර, මේ පංචස්කන්ධ ධර්ම තිබෙන තාක් කල් පවතින්නේම දුකක්. මේ පංචස්කන්ධ ධර්ම පවතින එක ම යි දුක්ඛ සත්‍යය; ඒක ම යි දුක්ඛ සමුදය සත්‍යය. මේ පංචස්කන්ධ ධර්ම උපාදාන කර ගෙන සිටින තාක් කල් සසරේ ම, සසර දුකේ ම බැස සිටීමට සිදු වනවා. මේවා කෙරෙහි කලකිරෙන්නේ නැතිව, ඒවා කෙරෙහි ඇලී, බැඳී සිටින්නේ කොයි තරම් නම් මෝඩකමකින් ද කියලා මේ අයට දැන් තේරෙනවා නම් ඉතා හොඳ යි.

04

චතුරාර්ය සත්‍යය

4.1 මරණ මොහොත දක්වා මේ පංචස්කන්ධ මහා දුක පවත්වා ගෙන යාමට හේතු වන ප්‍රතිසන්ධි විඥානයත්, එය පැවතීමට හේතුවන ප්‍රතිසන්ධි ජනක කර්ම ශක්තියත්, ඒ නිසා පැවතගෙන යන ජීවිතිඤ්ඤ රූපය හෙවත් ප්‍රාණයත්, වර්තමාන ජීවිතයේ පවත්නා දුක්ඛ සමුදය සත්‍යය වනවා සේම, මරණ මොහොතින් පසු නැවත ප්‍රතිසන්ධි විඥානයක් ගෙන දීමට හේතුවන අවිද්‍යා, තණ්හා, අස්මිමාන ආදී කරුණු අනාගත භව සඳහා හේතු වන දුක්ඛ සමුදය සත්‍යයන් වන බව අවබෝධ වී පෙනී යනවා නම්, එය මේ අය දකින්නේ එය දැකීමට අවශ්‍ය ප්‍රඥාව පහළවීම තුළින්. එසේම ඒ කරුණු මේ දක්වා දැකීමට නො හැකි වූ අවිද්‍යාව, ඒ ඒ මාර්ග ඵලයෙන් ගෙවී යන අවිද්‍යාවේ ප්‍රමාණයට අනුව ඝෂය වී ඝෂය වී යන්නෙන් සෝවාන් ආදී මාර්ග ඵල ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙස අවබෝධ කරන විට ලබනා ප්‍රඥා ආලෝකය තුළින්. අවිද්‍යාව නිරුද්ධ නො කර සසර දුක නිම කරන්නට බැහැ.

මේ දක්වා කියන ලද කරුණු මේ අය විසින් ම ඉතා හොඳින් දක්කා නම්, 'අබ මල් රේණුවක තරම්වත් නාමස්කන්ධයේ

පැවැත්මක් නුසුදුසු යි; පරමාණුවක තරම්වත් රූපයක් ලෝකයේ කොතැනකවත් ක්ෂණයකටවත් නො පැවැතිය යුතු ම යි; මේ නාමරූප සංඛ්‍යාත පංචස්කන්ධයේ පැවැත්ම ම යි දුක්ඛ සත්‍යය; “සඛිඛිත්තේන පඤ්චුපාදානකන්ධා දුක්ඛා” කෙටියෙන් දුක කියන්නේ පංචස්කන්ධයට ම යි; මේකේ පැවැත්ම ම යි දුක්ඛ සමුදය සත්‍යය’ කියලා මේ අයට අවබෝධ විය යුතු යි.

එසේ අවබෝධ වන්නේ නැතිව, “ජාති’පි දුක්ඛා, ජරා’පි දුක්ඛා, මරණම’පි දුක්ඛං ....” ආදී කරුණු කටපාඩම් කර ගෙන, ඒවා නිර්වචනය කරමින් විදහා දක්වමින්, විස්තර කර කර අන් අයට කියා දෙන්නට හැකියාව ලැබූ පමණින් දුක්ඛ සත්‍යය අවබෝධ කර ගන්නටත් බැහැ, දුක්ඛ සමුදය සත්‍යය අවබෝධ කර ගන්නටත් බැහැ. ඒවා වචනවලට පමණක් සීමාවනවා, සංඥාවලට පමණක් සීමාවනවා.

“රූපං භික්ඛවේ අනිච්චං, යදනිච්චං තං දුක්ඛං, යං දුක්ඛං තදනත්තා, යදනත්තා තං ‘නේතං මම, නෙසෝහමස්මි, න මේ සෝ අත්තා’ති ඒවමේතං යථාභුතං සම්මප්පඤ්ඤාය දට්ඨබ්බං. වේදනා අනිච්චා - පෙ - විඤ්ඤාණං අනිච්චං.....”

ඒවං පස්සං භික්ඛවේ, සුඛවා අරියසාවකෝ රූපස්මිම්පි නිබ්බිත්ඳති, වේදනායපි නිබ්බිත්ඳති, සඤ්ඤායපි නිබ්බිත්ඳති, සඛ්ඛාරේසුපි නිබ්බිත්ඳති, විඤ්ඤාණස්මිම්පි නිබ්බිත්ඳති, නිබ්බිත්ඳං විරජ්ජති, විරාගා විමුච්චති.....”

(බණ්ඩ සංයුත්තය)

‘රූප වේදනා සංඥා සංස්කාර විඥාන කියන පංචස්කන්ධ ධර්ම මහණෙනි, අනිත්‍ය යි; යමක් අනිත්‍ය නම් ඒක

දුක්ඛ යි; යමක් දුක් නම් ඒක අනාත්ම යි; යමක් අනාත්ම නම් ‘එය මගේ’ නො වෙයි, ‘මම’ නො වෙයි, ‘මගේ ආත්මය’ නො වෙයි’ කියා මනා ප්‍රඥාවකින් දැන යුතු යි.

එසේ දක්නා බහුශ්‍රැත ආර්ය ශ්‍රාවකයා රූපය කෙරෙහින් කලකිරෙනවා, වේදනාව කෙරෙහින් කලකිරෙනවා, සංඥාව කෙරෙහින් කලකිරෙනවා, සංස්කාර කෙරෙහින් කලකිරෙනවා, විඥානය කෙරෙහින් කලකිරෙනවා; කලකිරුණු විට නො ඇල්ම ඇතිවෙනවා; එසේ විරාගය ඇතිවෙන විට නිදහස් වෙනවා’ කියන එක යි ඒ පාඨයේ සාමාන්‍ය අදහස.

එම නිසා මේ අය අතර කරන්නට හැකි කෙනෙක් සිටිනවා නම්, අතීතයේ විදපු දුක දැන් දකින්න. අනාගතයේ කොපමණ නම් තව තවත් දුක් විදින්නට සිදු වෙනවා ද කියලත් බලන්න. මේ ජීවිතයේම වුවත් එන්න එන්නම ජරා ව්‍යාධි ආදී දුක් වැඩිවෙනවා මිසක් අඩුවීමක් සිදු වන්නේ නැහැ. ඊට අමතරව යටත්පිරිසෙයින් සෝවාන්වත් වුණේ නැත්නම් මරණින් පස්සේ මොන ලෝකයකට යයි ද කියලා කවුද දන්නේ. අද මෙහෙම හිටියට හෙට වෙනකොට ප්‍රේත ලෝකයට යන්නට පුළුවන්, නැත්නම් තිරිසන් ලෝකයට යන්නට පුළුවන්, එහෙමත් නැත්නම් අපායට යන්නටත් පුළුවන්. ‘නියපොත්ත උඩට ගත්තු පස් ටික වගේ ඉතා සුළු දෙනෙක් පමණ යි සුගතියක උපදින්නේ’ කියලා බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්නුම් කළ කරුණ මා කලින් කීවේ ඒ නිසා. ඒක නිසා, මේ මහා දුක්ඛස්කන්ධයෙන් ගැලවෙන්නට නිසි මාර්ගයක ගමන් කළ යුතු යි කියන කරුණ අවබෝධ කර ගන්න.

“ඒවං දීඝරත්තං වෝ භික්ඛවේ දුක්ඛං පච්චනුභුතං, නිබ්බං

පව්වනුභූතං, ව්‍යසනං පව්වනුභූතං, කට්ඨි වඩ්ඨිතා. යාවඤ්චිදං හික්ඛවේ අලමේව සබ්බ සබ්බාරේසු නිබ්බන්දිතං, අලං විරිජ්ජිතං, අලං විමුච්චිතානි”

‘මෙවැනි අති දීර්ඝ කාලයක් තිස්සේ මහණෙනි, සසර පුරා ඔබලා අති විශාල දුක් අනුභව කළා; අතිශයින් තීව්‍ර වූ, කටුක වූ දුක් වින්දා; භෝග ව්‍යසන, රෝග ව්‍යසන, ඥාති ව්‍යසන ආදී විවිධ ව්‍යසන වලින් ඔබලා අතිශය දරුණු මානසික දුක් අත්දැක්කා. ඔබලාගේ මිණිවල පස් වලින් මහ සොහොන්වල පස් පිරව්වා. මේකම ඇති මහණෙනි, දැන්වත් සුදුසු යි මහණෙනි, ඔබලාට මේ සියලුම සංස්කාර කෙරෙහි කලකිරීමට, දැන්වත් සුදුසු යි මහණෙනි. මේ සංස්කාර කෙරෙහි නො ඇලීමට, දැන්වත් සුදුසු යි මහණෙනි, ඔබලාට මේ සංස්කාර කෙරෙත් අත්මිදීමට.’

මේ සංස්කාර තිබෙන්නේ අභිනන්දනය කිරීමට ද, දැන්වත් සුදුසු නැත් ද ඒවා කෙරෙහි කලකිරීමට;

මේ සංස්කාර කෙරෙහි තවදුරටත් ඇලිය යුතු ද, නැත්නම් මේවා කෙරෙහි නො ඇලිය යුතු ද;

තවදුරටත් මේවා උපාදාන කර ගෙන භවයෙන් භවයට යන්නට සුදුසු ද, දැන්වත් මේවාගෙන් අත්මිදීමට සුදුසු නැත් ද කියලා මේ අයගේ සිතට කාවැදී පෙනී යන්නට ඕනෑ.

4.2 සියල්ල අතහැර දමා නිවන සාක්ෂාත් කිරීම

මේ විධියට අතීතයේ විදපු දුක ගැන, දුක්ඛ සත්‍යය ගැන හරියට අවබෝධයක් ඇතිවුණා නම්, මේ කියන කරුණ ගැන දැන් විශේෂ අවධානයක් යොමු කරන්න.

- අතීත සංසාරයේ සිට අද දක්වා අපි කොච්චර නම් දීර්ඝ කාලයක් ආවා ද ඇස පිණව පිණවා, කණ පිණව පිණවා, නාසය පිණව පිණවා, දිව පිණව පිණවා, ශරීරය පිණව පිණවා, මනස පිණව පිණවා. අද දක්වා ම මේ ආශාව කෘප්තිමත් කරන්නට පුළුවන් වුණා ද මේ කාටවත්ම ? අදත් ඒ ආශාවට යටවෙලා නේ ද ඉන්නේ ? ඒ ආශාව නිසා සසර දුකට ම වැටුණා නේ ද? ඒක ම අපේ දුක්ඛ සමුදය සත්‍යයක් වුණා නේ ද ? අපි හිතුවේ ආශාව නිසා අපිට සැප ගෙන දෙනවා කියලා නේ ද ? මොන මෝඩකමක් ද ඒක ? දැන්වත් මට සුදුසු නැත් ද මේ ආශාව අයිත් කිරීමට ? දැන්වත් සුදුසු යි නේ ද ඒ මෝඩකම අතහැරීමට ? ‘මෙතෙක් කල් ආශාවෙන් බැඳී බැඳී සිටි නිසා මේ සංසාරයේ ගිල්ලපු මේ ආශාව අයිත් කිරීම සඳහා දැන් සුදුසු කාලය මට එළඹුණා, මගේ ඇස් පැදුණා, සෑම දෙයක් ම කෙරෙහි පවත්නා ආශාව මම අයිත් කරනවා, අයිත්කරනවා, අයිත්කරනවා.

මගේ පංචස්කන්ධය කෙරෙහි පවත්නා ආශාව අයිත්කරනවා, මගේ ඇසුරේ සිටින අයගේ පංචස්කන්ධයන් කෙරෙහි පවත්නා ආශාව මම අයිත්කරනවා.

සියලුම සජ්චී අජ්චී දේවල් කෙරෙහි පවත්නා ආශාව අයිත්කරනවා.

අතීතයේ දේවල් පිළිබඳ පවත්නා ආශාව,

අනාගතය පිළිබඳව පවත්නා ආශාව, වර්තමානික අප්‍රේක්ෂිත බාහිර සියළුම අපේ සපේ දේවල් පිළිබඳ ආශාව මම අයිත්කරනවා.

නිවන ලබා ගැනීමට තිබෙන ආශාවත් මම අයිත්කරනවා, අයිත්කරනවා, අයිත්කරනවා' කියා හදවතින්ම සියල්ලම දැන් අයිත් කරන්න. හරියට මේක කළොත් සිතේ බර අඩුවේවි.

- සංසාරය පුරාම අපි ද්වේෂයෙන් කැකැරුණා, ද්වේෂයෙන් පිච්චුණා, ක්‍රෝධය වෛරය පළිගැනීම බදාගෙන සිටියා. මෙතෙක් කල් සංසාරය පුරාම මේවා කර පිට තබාගෙන සිටියා කියලා, පුළුවන් වුණා ද දැන්වත් ඒවාගෙන් මිදීමට. සංසාරය පුරා අපි අපායට ඇද දමපු, මළයකුත් බවට පත් කළ, දුගතිගාමී දුකෙහි ගිල්වපු මේ ද්වේෂය තවදුරටත් තබාගෙන සිටිය යුතු ද, නැත්නම් දැන්වත් ඒක අයිත්කර දමන්නට වටිනවා නේ ද? 'දැන් මම මේ ද්වේෂය සිතින් ඉවත් කරනවා, ඉවත්කරනවා, ඉවත්කරනවා. සෑම දෙයක් කෙරෙහිම පවත්නා ද්වේෂය ඉවත්කරනවා.

අතීතයේ පැවැති මගේ හරි, බාහිර අයගේ හරි, අපේ දේවල්වල හරි, තිබුණු සංස්කාරවලින් මොනවා ද දැන් ඉතිරිවෙලා තිබෙන්නේ? ඒවායින් එක බිංදුවක්වත් ඉතිරිවෙලා තිබෙනවා ද? නැතිවී ගිය දෙයකට මොකට ද තැවෙන්නේ, මොකටද කිපෙන්නේ? කිසිවක් ම නැති දේකට දැන් මේ කිපෙන එක කොච්චර

මෝඩකමක් ද? මේ නිසා අතීත දේවල් පිළිබඳව පවත්නා මගේ මේ ද්වේෂය මම අතහරිනවා, අතහරිනවා, අතහරිනවා,

දැන් පවතින මගේ නාම රූප අනාගතය දක්වා එක බිඳක්වත් මම ගෙනියනව ද? මං වෛර කරන, කිපෙන, බාහිර අපේ හරි සපේ සංස්කාරවල බිඳක්වත් අනාගතයට යනවා ද? අනාගතය තවම පැමිණිලත් නැහැ නේ ද? කොයි ආකාරයෙන් අනාගතය එළඹෙයි ද කියලා කවුද දන්නේ ? තවම නො පැමිණි අනාගත දේවල් ගැන සිත සිතා කිපෙන එක කොච්චර මෝඩකමක් ද? අනෙක් අතට අනාගතය කියන්නේ මගේ සිතුවිලි හැර වෙන දෙයක් නො වෙයි නේ ද ? මගේ හිතටම මං කිපෙන්නේ මොකට ද ? අනාගතය පිළිබඳ සියලුම සිතුවිලි මම අතහරිනවා, අතහරිනවා, අතහරිනවා.' මෙලෙසින් මනා අවබෝධයකින් ප්‍රඥාවෙන් යුතුව ම එය අතහරින්න.

- 'වර්තමානයේ දැන් පවතින මගේ හරි, බාහිර අයගේ හරි පවතින සංස්කාරවල බිඳක්වත් තත්පරයක කාලයක්වත් පවතිනවා ද ? මතු ඝෂණයේ පවතින්නේ මේ ඝෂණයේ පවතින දේවල් ද ? අප්‍රේක්ෂිත බාහිර අපේ සපේ සෑම දෙයක් ම සෑම ඝෂණයක දී ම නිරුද්ධ වී යන විට මොනවා ද ඉතිරිවෙන්නේ කිපෙන්නට ? මතු ඝෂණයේ දී කිපෙන්නට 'මමෙක්' කොහේ ඉතිරිවෙනවා ද, මොන දෙයක් කොහේ ඉතිරිවෙනවා ද කිපෙන්නට? සම්පූර්ණ හිස් මොනවත් නැති

දේකට කිපෙන එක මොන මෝඩකමක් ද ? වර්තමාන සෑම දෙයක් කෙරෙහි ම කිපෙන එක මම අනභරිතවා, මගේ මෝඩකම තේරුම් අරගෙන ම මම අනභරිතවා, අනභරිතවා, අනභරිතවා, මෙසේ මනා අවබෝධයකින් ම එය අනභරිතය. වෛරය සම්පූර්ණයෙන් ම සිතින් දැන් අනභර දමන්න. මෙවිට සිත තවත් ශාන්ත වේවි.

- ඊළඟට මෝහය. අතීත සංසාරය පුරාම අපි මෝහයෙන් රැවටුණා. මේ පංචස්කන්ධයට 'මම' කියලා මං කොච්චර නම් හිතුව ද? 'මගේ' කියලා හිතුව ද? 'මගේ ආත්මය' කියලා හිතුව ද? මෙච්චර දුක් ලබා දීපු ශරීරයට, මෙච්චර දුක් ලබා දීපු පංචස්කන්ධයට 'මම - මගේ - මගේ ආත්මය' කියලා මං හිතුවේ කොච්චර නම් මෝඩකමකින් ද?

මේ කියන කරුණු මේ අයගේ හදවතින් ම දැකින්නට ඕනෑ. නැත්නම් මේවා හැඟීම්වලට පමණක් සීමා වෙනවා. මේ කණෙන් ඇහෙනවා, අනෙක් කණෙන් පිටවෙනවා. හදවතේ රැඳෙන දෙයකුත් නැහැ, ගත්තු ප්‍රයෝජනයකුත් නැහැ, අත්දැකින නිවනකුත් නැහැ.

සසර පුරා මෝහයෙන් මුලා කළ, අති දරුණු දුක් ලබා දීපු මේ පංචස්කන්ධ ලෝකය දෙස දැන් බලන්න.

කල්ප ලක්ෂයකට උඩදී තිබුණු පංචස්කන්ධය පිළිබඳව මේ අය දැන් හිතුවොත්, දැන් ඒකේ අබ මල් රේණුවක තරම්වත් දෙයක් ගැන හිතන්නටවත් පුළුවන් ද ? ඒක හිතට පෙනෙනවා ද, තිබෙනවා ද, පවතිනවා ද? නැහැ.

කල්ප ලක්ෂයක් ඕනෑ නැහැ, කල්පයකට උඩදී තිබුණු තමන්ගේ පංචස්කන්ධ ධර්මයන් ගැන දැන් හිතලා බලන්න. මොනවත් ඉතිරිවෙලා තිබෙනවා ද හිතීන් දැක ගන්නටවත් ? සියල්ලම නැත්තට ම නැතිවෙලා ගිහිල්ලා.

එච්චරත් ඕනෑ නැහැ. ගිය ආත්මයේ තිබුණු පංචස්කන්ධ ලෝකය දැන් තිබෙනවා ද කියලා බලන්න. සියල්ල ම නැතිවෙලා ගිහිල්ලා. මොකක්වත් මෙහාට ගෙනල්ලා නැහැ.

මොහොතකට කලින් තිබුණු පංචස්කන්ධ ධර්මයන් දැන් තිබෙනවා ද? ඇතිවෙන ඇතිවෙන මේ සංස්කාර ක්ෂණයක් ක්ෂණයක් පාසා නැතිවී නැතිවී යනවා. දැන් මේ තිබෙනවා වගේ පෙනන පංචස්කන්ධ ධර්ම ගොඩත්, මරණයේ දී දරකඩක් වාගේ වීසිකරනවා.

දැන් 'මම - මගේ - මගේ ආත්මය' කියලා හිතා ගෙන, අගය කර ගෙන, උපාදාන කර ගෙන, ඒ සඳහා දඟල දඟලා නොයෙක් දේ කරන, මේ ශරීරය තව මොහොතකින් මැරී වැටුණොත්? මේ දැන් තිබෙන ශරීරය ම නේ ද මේ මළකුණක් බවට තව මොහොතකින් පත් වන්නේ ? ප්‍රාණයක්

නැත්නම් මේ ශරීරයේ ඇති අගය, සාරය මොකක් ද? මොනව ද මං මේ අල්ලාගෙන දැගලන්නේ?

මරණයේ දී මේ සිත, මේ වේදනා, මේ සංඥා, මේ සංස්කාර එතැනම නැතිවී යනවා නේ ද? මළමිනියට හිතන්නට පුළුවන් ද? මළමිනිය හිතනව ද 'මේ ඉන්නේ 'මම' කියලා. මළමිනිය ළඟට එන අය ගැන මළමිනිය හිතනව ද 'මේ මගේ අම්මා, මේ මගේ තාත්තා, මේ මගේ සොයුරු - සොයුරියන්, මේ මගේ නෑදෑයන්, මේ මගේ හිත මිත්‍රාදීන්, මේ මගේ හතුරන් කියලා? 'මේ මගේ රට, ජාතිය, භාෂාව, ආගම,' මේ මොනවත් හිතනව ද?

මගේ හිතීන් ම නේ ද මං මැරෙන්නට ඉස්සෙල්ලා මෙහෙම හිතන්නේ. මේ ඔක්කොම මගේ ම සිතේ තිබෙන දේවල් විතරයි නේ ද, මගේ තිබෙන මෝඩකමට මගේ ම හිත අල්ලාගෙනනේ මං දැගලන්නේ.

මේ සිත මරණයෙන් නැතිවී යන කොටම, නැවත ඉපදීමේ හේතු තිබෙන තාක් කල් තව තැනකට ගිහිල්ලා, මැරෙන මොහොතේ ඇතිවන කර්මයේ විපාකයක් වශයෙන් උපදිනවා නේ ද. මේක ද මගේ ආත්මයේ හැටි, මේක ද මං මේ දක්වා ආ සංසාර ගමන !

ගිය ආත්මයේ මැරෙන කොට කර්මයක් සිහිපත් වුණ නිසා නැවත මේ හවයේ ඉපදුණා. ගිය ආත්මයේ තිබිවිටි

ප්‍රතිසන්ධිපනක කර්ම විපාක ශක්තිය ගිය හවයේ දී ම ඝෂය වුණා, එදා තිබුණු හවාංග සිත එදා ම නිරුද්ධ වුණා. අලුත් හවාංග සිතක් මේ ජීවිතයේ දී පහළ වුණා. මේ ජීවිතය මැරී යන කොට දැන් පවතින හවාංග විත්ත පරම්පරාව සිදී යනවා. එතකොට ගිය හවයෙන් මේ හවයට මොනව ද ආවේ? මැරෙන මොහොතේ ඇතිවන කර්ම විඥානයට අනුකූලව ඇතිවූ විපාක සිතක් ඇතිවීම හැර කවුද, 'මම' ද හවයෙන් හවයට යන්නේ? එතකොට ගිය හවයෙන් කෙනෙක් මේ හවයට ආවෙත් නැහැ, මේ හවයෙන් කෙනෙක් මතු හවයකට යන්නෙත් නැහැ. නො සිදී පැවතගෙන පැවතගෙන යන හේතු එල ක්‍රියාදාමයක් සිදුවී සිදුවී යනවා. 'මමෙක්' යනවා නො වෙයි, ආත්මයක් යනවා නො වෙයි, ගැහැණියෙක්, මිනිහෙක්, පුරුෂයෙක්, සත්වයෙක්, පුද්ගලයෙක් ගමන් කරනවා නො වෙයි, හවයෙන් හවයට 'මම' යනවා කියලා හිතාගෙන මං මෙව්වර කල් මූලා වුණා. මොනව ද 'මම - මගේ - මගේ ආත්මය' කියලා ගත්තේ? මේක ද මගේ සංසාරය !

“සඛිබ්බත්තේන පංචුපාදානකන්ධා දුක්ඛා” දුක කියලා කෙටියෙන් කියන්නේ මේ පංචස්කන්ධ ධර්මයන්ගේ පැවැත්මට. 'මේ තරම් සංසාරික දුකකට ඇදලා දමපු, ඇදලා දමන මේ පංචස්කන්ධ ධර්ම කොයි ලෝකයක තිබුණත් ඒක ම නේ දුක්ඛ සත්‍යය කියන්නේ, ඒක ම නේ දුක්ඛ සමුදය සත්‍යය වන්නෙත්. මේක පැවතීම ම භයානක යි. මේක කෙරෙහි කලකිරිය යුතු ම යි, මේ තරම් දුක් ලබා දීපු, දුක් ලබා දෙන මේ මහා දුක්ඛස්කන්ධය, මේ පංචස්කන්ධය මම සම්පූර්ණයෙන් ම අතහරිනවා, අතහරිනවා, අතහරිනවා,' කියලා අවබෝධයකින් යුතුව ම දැන් අතහරින්න. අවංකව ම හදවතින් ම සම්පූර්ණයෙන් ම දැන් අතහරින්න.

භාවනාව දියුණු කර ගත් කෙනෙක් මෙලෙසින් හරියට අනභරියා නම්, හිතට අරමුණු නැතිව, හිත හිස් වී යනවා, ශුන්‍යත්වයකට පත්වෙනවා.

ඔය හිස් වී යාමත් අල්ලන්නට ඕනෑ නැහැ. ඒකත් දැනීම මාත්‍රයක්. පංචස්කන්ධයට ම අයත් ධර්මයක්. 'මෙතනත් දැනීමක් තිබෙනවා. මේකත් නැතිවී අනිත්‍යයට යන, නිරුද්ධ වී යන ධර්මයක්. මේකෙහිත් මට ඇති වැඩක් නැහැ. මේකත් සංස්කාර ධර්මයක්, මේකත් මම අනභරිනවා, අනභරිනවා, අනභරිනවා' කියලා ඒකත් දැන් අනභර දමන්න.

"නිබ්බන්දං විරජ්ජති, විරාගා විමුච්චති" කලකිරෙන විට ඇලෙන්නේ නැහැ. විරාගය ඇතිවූ විට නිදහස් වෙනවා. සිතේ තිබුණ හිස් බවක් හරියට අනභර දූමමා නම්, සිත නිවීමකට පත්වෙනවා ඇති.

'මේ නිවීමත් සදාකාලික දෙයක් නො වෙයි, ස්ථිර දෙයක් නො වෙයි, පවත්නා දෙයක් නො වෙයි, මොහොතකින් නැතිවී යනවා, මේකත් මම අනභරිනවා' කියා ඒකත් හිතින් අනභරලා දමන්න. දැන් ශීතල වීමක් ඇතිවේවි.

ඔය නිවී ශීතල වී යාමත් ස්ථිර වශයෙන්, සදාකාලික වශයෙන් පවතින දෙයක් නො වෙයි, මේකත් මම අනභරිනවා කියලා ඒකත් අනභර දමන්න. මේ අනභරිනවා කියලා හිතපු හිතත් මම අනභරිනවා කියලා ඒකත් අනභරලා, හිතින් හිත දෙසම බලා සිටින්න. මොකක් ද වෙන්නේ කියලා බලන්න. සිත නිවී යාම, ශාන්ත වෙලා, ශීතල වෙලා යාවි. මේ ශාන්ත ශීතල නිවියාමට කියනවා 'නිවන' කියලා.

මේක තමයි නිරෝධ සත්‍යය. ඒක අවබෝධ කිරීමට මේ පිළිපැද්ද මාර්ගය තම යි මාර්ග සත්‍යය.

මේ තත්ත්වයට පත් කර ගන්නට පුළුවන්, දුක්ඛ සත්‍යය හරියට අවබෝධ කර ගෙන, ඒ අවබෝධය තුළින් "අලමේව නිබ්බන්දිතුං" කලකිරීම ඇතිකර ගෙන, "නිබ්බන්දං විරජ්ජති" ඒ කලකිරීම නිසා විරාගය ඇතිකර ගෙන, "විරාගා විමුච්චති" ඒ විරාගය තුළින් සංස්කාර සියල්ල ම අනභර සිත නිදහස් වුවහොත්. පංචස්කන්ධ ධර්ම අනභරලා තමයි නිවන් ලැබෙන්නේ. අනභරලා කියන්නේ ඒවා සම්පූර්ණයෙන් ම සිතට අරමුණු නො වී සිත විසංකාරගත වීමෙන්.

එතකොට මේ අය මේ කරුණු අනුව පිළිපැද්දොත් පමණක් ප්‍රතිඵල ලැබේවි. පිළිපදිනවා කියන එකෙන් අදහස් කරන්නේ ඒ අනුව නැවත නැවත, නැවත නැවත මනසිකාර පවත්වාගෙන යමින් ඒ ගැන අවබෝධයක් ඇති කර ගෙන, ඒ අවබෝධය තුළින් දුක්ඛ සත්‍යයක් වූ මේ පංචස්කන්ධය, ඒ වගේම දුක්ඛ සමුදය සත්‍යයක් වූ මේ පංචස්කන්ධය කෙරෙහි කලකිරීම ඇතිකර ගෙන, අනභරීමට. එසේ කළොත්, කවදා හෝ දවසක දී - මේ හවයේ නො වන්නට පුළුවන්, මතු හවයක දී වන්නට පුළුවන්, මේ බුද්ධ ශාසනයේ දී නො වන්නට පුළුවන්, මතු බුද්ධ ශාසනයක දී වන්නට පුළුවන් - ඒකාන්තයෙන් ම නිවන් ලබා ගැනීම සඳහා එය හේතු වනවා ඇති, වාසනා වනවා ඇති. එසේම වේවා, ඔබ සැම දෙනාට ම නිවන් සුව ම අත්වේවා!